

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2021. gada 27. maijā

lietā Nr. 2020-49-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs un Anita Rodiņa,

pēc konstitucionālajām sūdzībām, kuras iesniedzis Rems Kargins, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2021. gada 27. aprīļa tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Komercedarbības atbalsta kontroles likuma 8. panta pirmās daļas un 8.¹ panta otrās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2014. gada 19. jūnijā steidzamības kārtībā pieņēma Komercedarbības atbalsta kontroles likumu (turpmāk arī – Kontroles likums), kas stājās spēkā 2014. gada 1. jūlijā.

Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa nosaka: ja komercsabiedrība, kura nonākusi finansiālās grūtībās, saskaņā ar komercedarbības atbalstu regulējošiem

normatīvajiem aktiem saņemt atbalstu, tad no komercdarbības atbalsta piešķiršanas brīža līdz atbalsta sniegšanas beigām, ievērojot Eiropas Komisijas lēmumā vai nacionālajā normatīvajā aktā par atbalsta piešķiršanu noteikto un neatkarīgi no komercsabiedrības spēkā esošajām juridiskajām saistībām komercsabiedrībai ir aizliegts pildīt pakārtotās saistības (tai skaitā aizliegts atmaksāt aizdevumu, aprēķināt, uzkrāt vai izmaksāt par šādu aizdevumu procentus vai citu atlīdzību) neatkarīgi no pakārtoto saistību nodibināšanas brīža.

Minētā norma nav grozīta un ir spēkā tās sākotnējā redakcijā.

Ar 2017. gada 2. februāra likumu “Grozījumi Komercedarbības atbalsta kontroles likumā”, kas stājas spēkā 2017. gada 2. martā, Kontroles likums papildināts ar 8.¹ pantu šādā redakcijā:

“(1) Ja komercsabiedrība, kura nonākusi finansiālās grūtībās un saskaņā ar komercdarbības atbalstu regulējošiem normatīvajiem aktiem saņemt atbalstu, ne vēlāk kā sešus mēnešus pirms Eiropas Komisijas lēmumā vai nacionālajā normatīvajā aktā par atbalsta piešķiršanu noteiktā komercsabiedrības likvidācijas termiņa konstatē, ka komercdarbības atbalsts nav pilnībā atmaksāts un līdz atbalsta sniegšanas termiņa beigām netiks atmaksāts, komercsabiedrība izbeidz darbību un uzsāk komercsabiedrības likvidācijas procesu, ņemot vērā šā panta otrajā un trešajā daļā paredzētos nosacījumus.

(2) Saskaņā ar šā panta pirmo daļu uzsāktā likvidācijas procesa ietvaros pakārtotās saistības tiek pildītas tikai tad, kad ir pilnībā atmaksāts saņemtais komercdarbības atbalsts. Līdz komercdarbības atbalsta atmaksāšanai:

1) nespēja atmaksāt komercdarbības atbalstu un pakārtoto saistību neizpilde nav pamats maksātnespējas procesa ierosināšanai;

2) pakārtoto saistību kreditora prasījums nevar tikt nodrošināts, kā arī pakārtoto saistību kreditors nav tiesīgs prasīt viņam pienākošos summu deponēšanu vai jebkādu citu saistību izpildi;

3) ir aizliegts komercsabiedrības dalībniekiem (akcionāriem, biedriem, īpašniekiem) izmaksāt likvidācijas kvotas.

(3) Uzņēmumu reģistrs izslēdz komercsabiedrību no publiskā reģistra arī tad, ja atbilstoši šajā pantā paredzētajiem nosacījumiem veiktas likvidācijas

ietvaros nav atmaksāts komercdarbības atbalsts vai nav izpildītas pakārtotās saistības.

(4) Ja daļa no komercdarbības atbalsta netiek atgūta, pēc komercsabiedrības likvidācijas šo daļu dzēš likumā par valsts budžetu kārtējam gadam noteiktajā apmērā.”

Minētais pants nav grozīts un ir spēkā tā sākotnējā redakcijā.

2. Pieteikumu iesniedzējs – Rems Kargins (turpmāk – Pieteikumu iesniedzējs) – uzskata, ka Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa, kā arī 8.¹ panta otrā un trešā daļa (turpmāk – apstrīdētais regulējums) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 91., 92. un 105. pantam.

2.1. No pieteikumiem izriet, ka Pieteikumu iesniedzēja māte un AS “Parex banka” 2008. gada 12. maijā noslēdza līgumu par termiņdepozīta pieņemšanu un apkalpošanu (turpmāk – Termiņdepozīta līgums) ar noguldījuma pamatsummu 15 miljoni *euro*, noguldījuma termiņu – septiņi gadi – un fiksēto procentu likmi – 12 procenti gadā. 2008. gada 13. maijā noslēgta papildu vienošanās, kurā noteikts, ka termiņdepozīts tiks izmantots kā kredītiestādes subordinētais kapitāls, nosakot aizliegumu izbeigt līgumu un izņemt termiņdepozīta summu pirms līgumā norādītā termiņa, izņemot kredītiestādes likvidācijas gadījumu. 2008. gada 19. jūnijā Pieteikumu iesniedzējs uz dāvinājuma līguma pamata ieguvis tiesības uz atbilstoši Termiņdepozīta līgumam sniegto noguldījumu un no tā izrietošām tiesībām.

2008. gada septembra beigās AS “Parex banka” pēc aktīvu apjoma bija otra lielākā kredītiestāde Latvijā un tās aktīvi veidoja 13,8 procentus no kopējiem Latvijas kredītiestāžu sektora aktīviem. 2008. gada oktobrī no AS “Parex banka” sāka aizplūst noguldījumi, un tās kapitāla pietiekamība noslīdēja zem nepieciešamā minimuma, turpinot strauji pasliktināties. 2008. gada novembra sākumā Finanšu un kapitāla tirgus komisija, Finanšu ministrija un Latvijas Banka secināja, ka bez komercdarbības atbalsta (turpmāk – atbalsts) AS “Parex banka” draud tūlītēja maksātnespēja. 2008. gada 4. novembrī Valsts kancelejā tika saņemts AS “Parex banka” vairākuma akcionāru iesniegums ar lūgumu sniegt AS “Parex banka” atbalstu. Ministru kabineta sēdē tas tika konceptuāli atbalstīts.

Latvijas valsts 2008. gada 10. novembrī un 2.–3. decembrī pārņēma AS “Parex banka” akcijas ar balsstiesībām. Tika sniegts atbalsts kredītiestādes glābšanai. Eiropas Komisija 2010. gada 15. septembrī pieņēma lēmumu atzīt sniegto atbalstu par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu. Ar Eiropas Komisijas 2014. gada 9. jūlija lēmumu Nr. 2015/162 (turpmāk – lēmums Nr. 2015/162) arī sniegtais papildu atbalsts AS “Parex banka” (AS “Reverta”) un AS “Citadele” tika atzīts par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu.

2.2. Pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, apstrīdētais regulējums neatbilst Satversmes 1. pantā nostiprinātajam tiesiskās paļāvības principam.

Pieteikumu iesniedzējam ne vien brīdī, kad viņš saņēmis dāvinājumā tiesības uz atbilstoši Termiņdepozīta līgumam sniegto noguldījumu, bet arī visā laika posmā līdz apstrīdētā regulējuma pieņemšanai neesot bijis pamata uzskatīt, ka atbalsta sniegšana AS “Parex banka” varētu apdraudēt viņa tiesības saņemt šā līguma pamatsummas atmaksu. Tiesiskais regulējums, kas tolaik bija spēkā, esot bijis pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties. Tas neesot radījis papildu komercdarbības risku, ar ko būtu jārēķinās kredītiestāžu kreditoriem.

Tādējādi 2008. gada 19. jūnijā spēkā bijušās normas un valsts rīcība pēc tam, kad tika uzsākta atbalsta sniegšana AS “Parex banka”, esot radījušas Pieteikumu iesniedzējam likumīgu, saprātīgu un pamatotu paļāvību uz to, ka viņa tiesības saņemt minētā līguma pamatsummu netiks apdraudētas.

Neiespējamība saņemt AS “Parex banka” aizdotās summas atmaksu Pieteikumu iesniedzējam radot un radīšot būtisku kaitējumu. Ikvienam cilvēkam 15 miljoni *euro* esot ievērojama un turpmāko dzīvi ietekmējoša naudas summa. Tā neapšaubāmi esot ietekmējusi Pieteikumu iesniedzēja izvēles laika posmā no 2008. gada 19. jūnija līdz apstrīdētā regulējuma pieņemšanai.

Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa esot piemērota tādām tiesiskajām attiecībām, kuras sākušās sešus gadus pirms šīs normas spēkā stāšanās un kuru izbeigšanās bijusi paredzēta mazāk nekā gadu pēc šīs normas spēkā stāšanās. Likumdevējs neesot noteicis saudzīgu pārejas periodu un neesot paredzējis nekāda veida kompensāciju Pieteikumu iesniedzējam. Vēl jo vairāk, Pieteikumu iesniedzējs pat neesot uzklaušīts, lai noskaidrotu, vai vispār pastāv iespējas kompensēt viņam nodarīto kaitējumu. Likumdevējs neesot pierādījis acīmredzamu

un fundamentālu vajadzību, kas attaisnotu iejaukšanos Pieteikumu iesniedzēja tiesiskajā paļāvībā. Turklāt pat tad, ja tiktu konstatēts, ka tiesiskās paļāvības ierobežošana bijusi vērsta uz sabiedrības labklājību, Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa neatbilstot samērīguma principam.

Savukārt Kontroles likuma 8.¹ panta otrajai un trešajai daļai esot atpakaļvērsts spēks. Šīs normas stājušās spēkā 2017. gada 2. martā un esot piemērojamas attiecībā uz tādu līgumu, kura izpildes termiņš bija 2015. gada 12. maijs. Likumdevējs neesot sniedzis pamatojumu, kas varētu attaisnot atpakaļvērsta spēka piešķiršanu Kontroles likuma 8.¹ panta otrajai un trešajai daļai. Ar šīm normām radītais tiesiskās paļāvības principa aizskārums neesot attaisnojams ar mērķi aizsargāt sabiedrības intereses. Ja Satversmes tiesa secinātu, ka Kontroles likuma 8.¹ panta otrajai un trešajai daļai nav atpakaļvērsta spēka, tad nebūtu šaubu par to, ka tām ir tūlītējs spēks, ka nav pārejas perioda un atbilstošas kompensācijas.

2.3. Pieteikumu iesniedzējs norāda, ka apstrīdētais regulējums neatbilst Satversmes 91. pantam.

Vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodies visas personas, kurām ir pakārtotās saistības pret komercsabiedrību, kas saņem atbalstu, neatkarīgi no tā, vai šī komercsabiedrība ir vai nav kredītiestāde. Arī kredītiestādei, kas saņem atbalstu, esot pienākums ievērot sloga sadales principu tādā pašā mērā un veidā kā citai komercsabiedrībai, kas saņem atbalstu. Pieteikumu iesniedzējs attiecībā uz vienu un to pašu aizdevumu esot nonācis gan tādā situācijā, ka atbalsts AS "Parex banka" sniegts kā kredītiestādei, gan tādā situācijā, ka šis atbalsts sniegts komercsabiedrībai.

Gan Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa, gan Kredītiestāžu likuma 59.⁶ panta pirmā daļa paredzot aizliegumu pildīt pakārtotās saistības no atbalsta piešķiršanas brīža līdz tā sniegšanas beigām. Tomēr Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa paredzot, ka minētais aizliegums ir piemērojams "neatkarīgi no pakārtoto saistību nodibināšanas brīža". Savukārt Kredītiestāžu likuma 59.⁶ panta pirmās daļas piemērošana esot aprobežota ar šā likuma pārejas noteikumu 36. punktu, kas paredzot, ka minētais aizliegums nav piemērojams kredītiestādei,

kurai pirms šīs tiesību normas spēkā stāšanās ir sniegts atbalsts atbilstoši normatīvajiem aktiem par atbalstu.

Ja Kontroles likuma 8.¹ panta otrā un trešā daļa ir piemērojamas arī kredītiestādēm, tad šo normu tiesiskās sekas kredītiestādes skarot atšķirīgi nekā citas kapitālsabiedrības un atšķirība esot būtiska. Atbilstoši Kredītiestāžu likuma 59.⁶ panta pirmajai daļai un pārejas noteikumu 36. punktam kredītiestādes pakārtoto saistību kreditori līdz likvidācijas procesa uzsākšanai jau varot būt saņēmuši savu saistību apmierinājumu un Kontroles likuma 8.¹ panta otrajā un trešajā daļā paredzētie ierobežojumi tos neskartu.

Ar apstrīdēto regulējumu radītajai atšķirīgajai attieksmei neesot nekāda sakara ar teorētiski iespējamām atšķirībām starp kredītiestādēm un citām komercsabiedrībām. Atšķirīgo attieksmi esot noteikusi tikai un vienīgi faktiskā situācija, kāda bija izveidojusies, sniedzot atbalstu AS "Parex banka".

Pieteikumu iesniedzējs norāda: ja viņa pakārtotās saistības būtu nodotas AS "Citadele banka", nevis AS "Reverta", viņu turpinātu aizsargāt Kredītiestāžu likuma pārejas noteikumu 36. punkts un viņš jau būtu saņēmis aizdevuma pamatsummas atmaksu. Pieņemot apstrīdēto regulējumu, likumdevējs to apzināti esot attiecinājis vienīgi uz komercsabiedrībām, kas nav kredītiestādes, jo tādējādi apstrīdētais regulējums esot piemērojams vienīgi AS "Reverta".

2.4. Pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, apstrīdētais regulējums neatbilst Satversmes 1. pantā nostiprinātajam varas dalīšanas principam un Satversmes 92. pantam.

Tikai un vienīgi apstrīdētā regulējuma pieņemšanas dēļ esot noraidīta Pieteikumu iesniedzēja civilprasība par Termindepozīta līguma izbeigšanu un noguldījuma pamatsummas piedziņu no AS "Reverta". No Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas izstrādes materiāliem esot redzams, ka tieši šādu iznākumu likumdevējs ar šo normu vēlējies panākt. Arī pieņemot Kontroles likuma 8.¹ panta otro un trešo daļu, likumdevējs esot apzināti iejaucies tiesiskajās attiecībās, kurām tiesas novērtējums tika sniegts civillietā Nr. C04433312. Neesot šaubu par to, ka likumdevēja nolūks, pieņemot Kontroles likuma 8.¹ panta otro un trešo daļu, bija liegt atmaksāt Pieteikumu iesniedzējam naudas summu, par kuru bijis strīds minētajā civillietā.

Tādējādi esot skaidri redzams, ka valsts, pieņemot apstrīdēto regulējumu, pēc būtības ir sev par labu atrisinājusi tiesas izskatīšanā esošu civillietu. Šāda valsts rīcība esot pretrunā ar pašu varas dalīšanas principa un tiesību uz taisnīgu tiesu būtību, jo atņemot Pieteikumu iesniedzējam jebkādas iespējas efektīvi aizstāvēt savas tiesības civillietā.

Ar apstrīdētā regulējuma vispārīgo mērķi nodrošināt sloga sadales principa ievērošanu nevarot attaisnot ar šo regulējumu radīto iejaušanos civillietas izspriešanā. Neesot konstatējama nekāda acīmredzama un fundamentāla sabiedrības vajadzība, kas attaisnotu likumdevēja iejaušanos tiesas spriešanā.

2.5. Pieteikumu iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētais regulējums neatbilst Satversmes 105. pantam.

Prasījums, lai AS “Reverta” atmaksā aizdevuma pamatsummu, esot īpašums Satversmes 105. panta izpratnē. Apstrīdētais regulējums paredzot īpašuma atsavināšanu, tādēļ tas esot vērtējams atbilstoši Satversmes 105. panta ceturtā teikuma prasībām.

Pamatojoties uz Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, Pieteikumu iesniedzējam jau vairāk nekā piecus gadus faktiski esot atņemtas jebkādas tiesības rīkoties ar sev piederošo īpašumu. Faktiskā īpašuma atņemšana, kas jau esot veikta, pamatojoties uz Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, neizbēgami tikšot galīgi nostiprināta ar brīdi, kad saskaņā ar Kontroles likuma 8.¹ panta trešo daļu AS “Reverta” tiks izslēgta no publiskā reģistra, tā arī neizpildot saistības pret Pieteikumu iesniedzēju.

Pieteikumu iesniedzējam neesot tikai uz laiku ierobežotas tiesības atprasīt savus naudas līdzekļus vai procentu maksājumus, viņam vispār vairs neesot saglabātas tiesības uz savu īpašumu, kuras viņš varētu izmantot. Apstrīdētā regulējuma dēļ Pieteikumu iesniedzējs esot pilnībā un neatgriezeniski zaudējis savu īpašumu – prasījumu par to 15 miljonu *euro* atmaksu, kuri bija noguldīti AS “Parex banka”.

Pieteikumu iesniedzējs savu īpašumu neesot zaudējis maksātnespējas procesa ietvaros vai jebkādā citā veidā, kas būtu saistīts ar komercdarbības risku. Tas esot zaudēts valsts pieņemta likuma rezultātā. Šāda valsts rīcība nevarot tikt

uzskatīta par tādu, ar kuru komersantam būtu jārēķinās kā ar komercdarbības risku, un šāda rīcība nevarot tikt uzskatīta par tirgus faktoru ietekmes rezultātu.

Pieteikumu iesniedzēja īpašuma atsavināšana neesot notikusi tādā kārtībā, kādu prasa Satversmes 105. panta ceturtais teikums.

Ja netiks konstatēts, ka apstrīdētais regulējums ietilpst Satversmes 105. panta ceturta teikuma tvērumā, tad, pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, tas neatbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Apstrīdētais regulējums esot pieņemts, neievērojot labas likumdošanas principu. Likumdevējs, pieņemot Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, neesot veicis nekādus izskaidrojošus pētījumus, sociālās ietekmes izvērtējumu, riska prognozes un novērtēšanas pasākumus. Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa esot pieņemta tādā steigā, ka pat teorētiski nekādu padziļinātu analīzi likumdevējs gluži vienkārši nevarējis veikt. Apstrīdētais regulējums neesot bijis objektīvi nepieciešams.

Savukārt Kontroles likuma 8.¹ panta otrās un trešās daļas izstrādes materiāli neliecinot par to, ka būtu vērtēta šo normu atbilstība Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai, kā arī neesot veikta atbilstoša izpēte un risku novērtēšana attiecībā uz kaitējumu, ko šīs normas radīs Pieteikumu iesniedzējam.

Tāpat likumdevējs neesot apsvēris visus apstrīdētā regulējuma ieviešanai un izpildei nepieciešamos pasākumus. Esot bijis pamatoti sagaidīt, ka jau brīdī, kad Latvija uzsāka atbalsta sniegšanu, tā būtu izvērtējusi, vai regulējums pieļauj šāda atbalsta sniegšanai nepieciešamos pasākumus un kādi grozījumi šajā regulējumā būtu nepieciešami.

Apstrīdētais regulējums esot paredzēts kā līdzeklis sloga sadales principa ievērošanai, un attiecīgi tā leģitīmais mērķis esot sabiedrības labklājības aizsardzība. Pieteikumu iesniedzējs uzsver, ka apstrīdētā regulējuma leģitīmais mērķis neesot ievērot no Latvijas dalības Eiropas Savienībā izrietošās saistības, jo Eiropas Savienības tiesības neesot Latvijai uzlikušas pienākumu pieņemt apstrīdēto regulējumu. Ne Līgums par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD), ne kāda cita Eiropas Savienības tiesību norma tieši neparedzot pienākumu ievērot sloga sadales principu.

Apstrīdētais regulējums neesot piemērots līdzeklis sloga sadales principa ieviešanai. Sloga sadales pasākumiem esot jānodrošina princips “neviens kreditors nav sliktāks par citu”, proti, jānodrošina tas, ka šo pasākumu rezultātā pakārtoto saistību kreditori necieš lielākus zaudējumus par tiem, ko viņi ciestu, ja atbalsts netiktu sniegts. Šis princips prasot izvērtēt kreditora stāvokli, kāds tas būtu tad, ja valsts nebūtu iejaukusies, nevis padarīt kreditora stāvokli pilnībā atkarīgu no valsts iejaukšanās rezultātiem – veiksmēm un neveiksmēm.

Pieteikumu iesniedzējs uzskata: tā kā apstrīdētais regulējums neparedz, ka pakārtotās saistības nav jāpilda tikai tādā apmērā, kādā tās netiktu pildītas, ja atbalsts nebūtu sniegts, tad šis regulējums nenodrošina iepriekš minētā principa ievērošanu. Tāpat apstrīdētajā regulējumā neesot ietverti nekādi ierobežojoši kritēriji, nemaz nerunājot par pienākumu izvērtēt, kāds būtu kreditora stāvoklis tad, ja atbalsts komercsabiedrībai nebūtu sniegts. Lai pareizi īstenotu sloga sadales pasākumus, valstij vajadzējis precīzi izskaitļot, cik lielus zaudējumus Pieteikumu iesniedzējs ciestu tad, ja atbalsts AS “Parex banka” nebūtu sniegts un tiktu īstenots AS “Parex banka” maksātnespējas process. Ja atbalsts nebūtu sniegts, tad Pieteikumu iesniedzējs “parastā” maksātnespējas procesā saņemtu vismaz daļēju noguldījuma atmaksu.

Likumdevējs neesot pienācīgi izvērtējis to, vai apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi nav iespējams sasniegt ar saudzējošākiem līdzekļiem. Vienpusēja atkāpšanās no pakārtoto saistību izpildes, komercsabiedrības maksātnespējas procesa uzsākšana vai likvidācija pēc Komerclikuma noteikumiem neesot alternatīvi sloga sadales principa īstenošanas risinājumi, bet gluži vienkārši apsvērumi par to, kas notiktu, ja apstrīdētais regulējums netiktu pieņemts.

Pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi bija iespējams sasniegt efektīvāk, ja Latvija vēl pirms tam, kad sāka sniegt atbalstu AS “Parex banka”, būtu izvērtējusi savus normatīvos aktus un izdarījusi tajos nepieciešamos grozījumus. Ar apstrīdētā regulējuma pieņemšanu, kas neesot bijusi ne savlaicīga, ne konsekventa valsts rīcība, Pieteikumu iesniedzējam esot radītas nelabvēlīgas sekas.

Apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi esot bijis iespējams sasniegt, iestrādājot tajā principu “neviens kreditors nav sliktāks kā citi”, tas ir, paredzot, ka

naudas summa, kas pakārtoto saistību kreditoriem netiek izmaksāta, pamatojoties uz apstrīdēto regulējumu, nepārsniedz to naudas summu, kuru pakārtoto saistību kreditori neatgūtu gadījumā, ja atbalsts netiktu sniegts.

Tāpat apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi būtu bijis iespējams sasniegt, paredzot pakārtoto saistību dzēšanu uz līguma pamata vai pret taisnīgu atlīdzību uz likuma pamata. Tas ļautu sloga sadales pasākumus īstenot vienošanās ceļā, izvērtēt katra pakārtoto saistību kreditora individuālo situāciju, kā arī aplēst viņa pakārtoto saistību vērtību, kāda tā būtu tādā gadījumā, ja atbalsts nebūtu sniegts.

Ar apstrīdēto regulējumu Pieteikumu iesniedzējam esot nodarīts būtisks, neatgriezenisks un visu turpmāko dzīvi iespaidojošs īpašuma tiesību aizskārums. Savukārt sabiedrības ieguvums no šā regulējuma piemērošanas esot mērāms tikai finansiālā izteiksmē un esot relatīvi neliels salīdzinājumā ar kopējiem valsts budžeta līdzekļiem, kas izlietoti, sniedzot atbalstu AS "Parex banka".

Apstrīdētā regulējuma radītās sekas neesot attiecināmas uz komercdarbības risku, kuru Pieteikumu iesniedzējs būtu varējis un kuru viņam būtu vajadzējis paredzēt. Pieteikumu iesniedzēja tiesību aizskārums esot radījusi tieši un tikai valsts rīcība, pieņemot apstrīdēto regulējumu. Ja ikvienas iepriekš neparedzētas normatīvo aktu izmaiņas varētu uzskatīt par komercdarbības riska iestāšanos, tad Satversmes 105. pantā garantētās tiesības kļūtu deklaratīvas un bezjēdzīgas.

Apstrīdētā regulējuma piemērošanas rezultātā esot izveidojusies tāda situācija, ka sloga sadalē piedalījušies tikai daži no AS "Parex banka" noguldītājiem, bet tie noguldītāji, kuru noguldījumi tika nodoti AS "Citadele banka", sloga sadalē vispār nav piedalījušies. Tādējādi ar apstrīdēto regulējumu esot radīts individuāls un smags tiesību aizskārums tieši Pieteikumu iesniedzējam kā indivīdam.

Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības Pieteikumu iesniedzējam tikt atņemtas galīgi un neatgriezeniski. Tiesiski vairs neesot iespējama tāda situācija, ka noguldījuma atmaksa tiktu veikta. Šajā lietā neesot konstatējamas tik būtiskas un fundamentālas sabiedrības intereses, kas varētu šādu aizskārums attaisnot.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Pieteikumu iesniedzējs papildus norāda, ka apstrīdētais regulējums vērtējams, ņemot vērā faktiskos apstākļus, kuru risināšanai tas tika pieņemts un kuros tas piemērots. Tāpat Pieteikumu iesniedzējs

ir atkārtoti uzsvēris vairākus savos pieteikumos jau paustos argumentus. Papildus izteikts lūgums vērsties Eiropas Savienības Tiesā prejudiciāla nolēmuma sniegšanai.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantam.

3.1. Apstrīdētais regulējums esot pieņemts, lai izpildītu ar lēmumu Nr. 2015/162 apstiprinātās Latvijas apņemšanās. Pieņemot šo lēmumu, Eiropas Komisija izvērtējusi valsts sniegtā atbalsta saderību ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu, pamatojoties arī uz savu 2013. gada 30. jūlija paziņojumu par atbalsta noteikumu piemērošanu no 2013. gada 1. augusta atbalsta pasākumiem banku labā saistībā ar finanšu krīzi (turpmāk – Banku darbības paziņojums). Eiropas Komisija esot institūcija, kura pieņem galīgo lēmumu par atbalsta saderību ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu, tai šajā jautājumā esot plaša rīcības brīvība un arī pienākums ievērot minētajā paziņojumā ietvertos noteikumus, tādēļ nebūtu bijis saprātīgi, ja Latvija, paužot savas apņemšanās, nevadītos pēc Banku darbības paziņojuma.

No Banku darbības paziņojuma izrietot sloga sadales princips. Sloga sadales princips Eiropas Savienības tiesībās atbalsta jomā pastāvējis jau pirms lēmuma Nr. 2015/162 pieņemšanas un bijis atspoguļots gan Eiropas Komisijas pieņemtajos dokumentos, gan tiesību doktrīnā. Šis princips citstarp ietverot to, ka pakārtoto saistību kreditori pilnībā zaudē glābjamā uzņēmumā ieguldītos naudas līdzekļus. Sloga sadales principa pamatā esot uzskats, ka atbalsta sniegšanai grūtībās nonākušām komercsabiedrībām jābūt pēdējam pasākumam tad, kad visi pārējie līdzekļi jau ir izsmelti.

3.2. Pēc Saeimas ieskata, Pieteikumu iesniedzēja paļāvība uz subordinētā aizdevuma pamatsummas atmaksu nav likumīga, pamatota un saprātīga.

Periodā, kad tika veikts subordinētais aizdevums un Pieteikumu iesniedzējs ieguva prasījuma tiesības uz šā aizdevuma atmaksu, neesot bijusi spēkā neviena tāda tiesību norma, kura būtu garantējusi Pieteikumu iesniedzējam subordinētā aizdevuma pamatsummas atmaksu AS “Parex banka” darbības izbeigšanas gadījumā.

Pieteikumu iesniedzējs neesot norādījis nevienu apstākli, kas viņam būtu ļāvis pamatoti un saprātīgi paļauties uz to, ka AS "Parex banka" pēc septiņiem gadiem patiesi būs spējīga atmaksāt subordinēto aizdevumu 15 miljonu *euro* apmērā.

3.3. Saeima uzskata, ka apstrīdētais regulējums neparedz atšķirīgu attieksmi pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām.

Kontroles likuma 8. panta pirmajā daļā esot paredzēts tāds pats aizliegums kā Kredītiestāžu likuma 59.⁶ panta pirmajā daļā. Šīs normas neradot atšķirīgu attieksmi pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām. Savukārt Kredītiestāžu likuma pārejas noteikumu 36. punkts esot piemērots tikai attiecībā uz AS "Parex banka". Attieksme pret visiem AS "Parex banka" pakārtoto saistību kreditoriem bijusi vienāda, jo līdz Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas spēkā stāšanās dienai AS "Parex banka" drīkstējusi pildīt pakārtotās saistības. Savukārt pēc šīs normas spēkā stāšanās to pildīšana vairs neesot bijusi pieļaujama.

Šo pašu iemeslu dēļ arī Kontroles likuma 8.¹ panta otrā un trešā daļa neradot atšķirīgu attieksmi pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām.

3.4. Saeima norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Apstrīdētā regulējuma mērķis neesot bijis atrisināt civillietas Nr. C04433312 pamatā esošo strīdu par labu AS "Reverta". Viens no lēmumā Nr. 2015/162 ietvertajiem nosacījumiem sniegtā atbalsta atzīšanai par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu esot bijis tāds, ka jābūt pieņemtam tiesiskajam regulējumam, kas atbilstoši sloga sadales principam nodrošinātu to, lai pakārtotās saistības netiktu pildītas līdz pilnīgai atbalsta atgūšanai. Minētais nosacījums esot ietvēris arī pienākumu pieņemt apstrīdēto regulējumu tādā veidā, lai tas attiektos uz Pieteikumu iesniedzēja pakārtotajām saistībām, proti, lai šīs pakārtotās saistības netiktu pildītas līdz pilnīgai atbalsta atgūšanai.

Jebkuras tiesību normas pieņemšanas pamatā esot apstākļi, kuri pamudinājuši šo normu pieņemt, un šie apstākļi varot būt arī individuāli. Tā tas

bijis arī apstrīdētā regulējuma pieņemšanas gadījumā, kad esot ņemts vērā lēmumā Nr. 2015/162 noteiktais par valsts sniegto atbalstu AS “Parex banka” un AS “Citadele banka”.

Pieteikumu iesniedzēja prasība pret AS “Reverta” par subordinētā aizdevuma pamatsummas piedziņu esot noraidīta, pamatojoties uz Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu. Ne Augstākās tiesas Civillietu departaments, ne Rīgas apgabaltiesa neesot atsaukusies uz Kontroles likuma 8.¹ panta otro un trešo daļu.

Likumdevējs nevarot nodrošināt to, ka pirms tiesību normas pieņemšanas kāda persona nebūs vērsusies tiesā saistībā ar tām tiesiskajām attiecībām, kuras paredzēts regulēt ar konkrēto normu. Tomēr likumdevējs pirms likuma pieņemšanas varot izvērtēt un tam esot pienākums izvērtēt to, ar kādu spēku laikā pieņemt likuma normas. Likumdevējam šajā jautājumā esot plaša rīcības brīvība.

No Satversmes likumdevējam neizrietot aizliegums pieņemt normas ar tūlītēju spēku vai atpakaļejošu spēku pat tad, ja sakarā ar tiesiskajām attiecībām, kuras paredzēts regulēt ar attiecīgo normu, ir ierosināta lieta tiesā. No Satversmes izrietot pienākums taisnīgi līdzsvarot visas konkrētajā gadījumā iesaistītās intereses. Pieņemot Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, tas esot izdarīts.

Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa esot ietekmējusi tādas tiesiskās attiecības, kuras šīs normas spēkā stāšanās brīdī jau bija izveidojušās. Šī norma esot pieņemta nevis pašmērķīgi, bet gan tādēļ, lai ievērotu Eiropas Savienības tiesības atbalsta jomā un nodrošinātu sniegtā atbalsta atzīšanu par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu.

Interese par to, lai pakārtotās saistības, kādas Pieteikumu iesniedzējam bija izveidojušās pirms Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas spēkā stāšanās, netiktu pildītas, kamēr nav pilnībā atmaksāts valsts sniegtais atbalsts, esot prevalējusi pār tādu personu kā Pieteikumu iesniedzējs ieinteresētību pakārtoto saistību izpildē neatkarīgi no tā, vai valsts sniegtais atbalsts ir vai nav pilnībā atgūts.

3.5. Saeima nepiekrīt Pieteikumu iesniedzējam, ka ar apstrīdēto regulējumu ir atsavināts viņa īpašums. Apstrīdētais regulējums neietilpstot Satversmes 105. panta ceturtā teikuma tvērumā.

Neesot saskatāma cēloņsakarība starp apstrīdēto regulējumu un to, ka Pieteikumu iesniedzējam nav atmaksāta un, visticamāk, arī netiks atmaksāta

subordinētā aizdevuma pamatsumma. Ar apstrīdēto regulējumu attiecībā uz pakārtoto saistību kreditoriem esot nodrošināts tikai un vienīgi tas, ka viņi negūst turpmāku nepamatotu labumu no atbalsta piešķiršanas un visupirms tiek atmaksāts valsts sniegtais atbalsts. AS "Parex banka" finansiālās grūtības esot iemesls, kura dēļ Pieteikumu iesniedzējam šī summa nav atmaksāta un, visticamāk, arī netiks atmaksāta.

Prasījuma tiesības gan dodot iespēju prasīt attiecīgo saistību izpildi, taču to negarantējot. Pastāvot dažādi riski, kas šo izpildi varot ietekmēt, un viens no tiem esot arī tās personas finansiālās grūtības, kurai saistības būtu jāpilda. Turklāt finansiālo grūtību risks īpaši attiecoties uz nenodrošinātām saistībām. Finansiālās grūtības esot atzīstamas par komercdarbības risku, ar ko jāreķinās ikvienam nenodrošinātajam kreditoram, jo īpaši pakārtoto saistību kreditoram.

Nebūtu pamatoti apgalvot, ka pakārtoto saistību kreditori neapzinājās vai tiem nevajadzēja apzināties to, ka viņi uzņemas risku. Brīdī, kad tika noslēgts Termindepozīta līgums, spēkā bijis Kredītiestāžu likuma 193. panta 4. punkts, no kura izrietējis tas, ka kredītiestādes maksātnespējas gadījumā pakārtoto saistību kreditoru prasījumi tiks apmierināti tikai pēc visu citu kreditoru prasījumu, bet pirms akcionāru prasījumu apmierināšanas, ja kredītiestādei pietiks naudas līdzekļu.

Ja Latvija nebūtu piešķīrusi atbalstu AS "Parex banka", pakārtoto saistību kreditori būtu cietuši zaudējumus. Iestātos tāda tiesiskā situācija, kas paredz kredītiestādes maksātnespēju. Tās ietvaros būtu piemērojams Kredītiestāžu likuma 193. panta 4. punkts un pakārtotās saistības, visticamāk, netiktu izpildītas. Šo saistību neizpildes iemesls būtu bijušas AS "Parex banka" finansiālās grūtības. Tomēr AS "Parex banka" atbalstu esot saņēmusi.

Ar Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu Pieteikumu iesniedzēja īpašuma tiesības esot ierobežotas, lai nodrošinātu to, ka visupirms tiek atmaksāts atbalsts. Savukārt ar Kontroles likuma 8.¹ panta otro un trešo daļu neesot ierobežotas Pieteikumu iesniedzēja īpašuma tiesības, jo no šīm tiesību normām neizrietot konkrēta procedūra, kas piemērojama finansiālās grūtībās nonākušām komercsabiedrībām, tostarp neizrietot tas, ka šādām komercsabiedrībām būtu piemērojams Maksātnespējas likumā ietvertais regulējums. Turklāt Kontroles

likuma 8.¹ panta otrās daļas 3. punkts neierobežojot Pieteikumu iesniedzēja īpašuma tiesības, jo attiecoties uz komercsabiedrības dalībniekiem.

Pirms apstrīdētā regulējuma pieņemšanas gan Finanšu ministrija, gan Tieslietu ministrija izvērtējusi tā atbilstību Satversmes 105. pantam. Tas vien, ka Pieteikumu iesniedzējs šim izvērtējumam nepiekrīt, nenozīmē, ka izvērtējums nav veikts.

No Satversmes neizrietot juridisks standarts, kas liktu veikt pētījumus, sociālās ietekmes izvērtējumu, risku novērtēšanas pasākumus un izmantot citus analītiskos instrumentus. Tie varot uzlabot likumdošanas kvalitāti, bet nevarot tikt atzīti par tādiem, kam jābūt izmantotiem, lai ikviena Saeimas pieņemta norma būtu uzskatāma par pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Ar apstrīdēto regulējumu radītais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.

Pieteikumu iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojums esot vērsts uz sabiedrības labklājības nodrošināšanu. Tā kā apstrīdētais regulējums pieņemts nolūkā ievērot Eiropas Savienības tiesības, tā mērķis esot arī demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība.

Ar apstrīdēto regulējumu esot panākts tas, ka ir ievērotas Eiropas Savienības tiesību normas atbalsta jomā un atbalstu saņēmusi komercsabiedrība, cik vien tas iespējams, atmaksā atbalstu. Atgūtie naudas līdzekļi tiekot ieskaitīti valsts budžetā un varot tikt izmantoti sabiedrības interesēs. Līdz ar to apstrīdētais regulējums esot piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai.

Noguldījums, kas rada pakārtotās saistības, būtiski atšķiroties no noguldījuma, kas šādas saistības nerada. Pakārtotās saistības būtībā esot uzskatāmas par naudas līdzekļu īpašnieka aizdevumu kredītiestādei ar īpašiem, likumā paredzētiem nosacījumiem. Kredītiestāžu pakārtoto saistību kreditoru aizsardzības līmenis esot nesalīdzināmi zemāks par citu klientu, piemēram, noguldītāju, aizsardzības līmeni. Pakārtoto saistību kreditors, aizdodot kredītiestādei naudas līdzekļus, esot pats labprātīgi uzņēmis lielāku risku, ka subordinētā aizdevuma pamatsummu var nesaņemt atpakaļ kredītiestādes likvidācijas vai maksātnespējas gadījumā.

Likumdevējs esot vērtējis, vai nepastāv saudzējošāki leģitīmo mērķu sasniegšanas līdzekļi. Pieņemot Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, esot vērtēti divi alternatīvi līdzekļi – vienpusēja atkāpšanās no pakārtoto saistību izpildes un maksātnespējas procesa uzsākšana. Tomēr neviens no tiem leģitīmos mērķus nenasniegtu tādā pašā kvalitātē. Tie nenodrošinātu atbalsta atmaksu tādā pašā apmērā, kādā to nodrošinot Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa, kā arī nenodrošinātu Eiropas Savienības tiesību normu ievērošanu un pārkāptu lēmumu Nr. 2015/162. Tie apdraudētu komercsabiedrības darbību un visu sabiedrību, kā arī nostādītu vēl nelabvēlīgākā situācijā Pieteikumu iesniedzēju un citus pakārtoto saistību subjektus.

Pieņemot Kontroles likuma 8.¹ panta otro un trešo daļu, esot vērtēti divi alternatīvi līdzekļi – komercsabiedrības likvidācijas procesa uzsākšana atbilstoši Komerclikumam un maksātnespējas procesa uzsākšana. Arī šie līdzekļi neesot atzīti par saudzējošākiem, jo tie nonāktu pretrunā ar lēmumu Nr. 2015/162 un sloga sadales principu, kā arī nenodrošinātu atbalsta atmaksu tādā pašā apmērā, kādā to nodrošinot Kontroles likuma 8.¹ panta otrā un trešā daļa.

Pieteikumu iesniedzēja norādītos līdzekļus nevarot uzskatīt par saudzējošākiem leģitīmo mērķu sasniegšanas līdzekļiem. Tie vai nu būtu nostādījuši Pieteikumu iesniedzēju vēl nelabvēlīgākā situācijā, vai nenodrošinātu atbalsta atmaksāšanu tādā pašā apmērā, kādā to nodrošinot apstrīdētais regulējums, turklāt ar tiem būtu pārkāpts lēmums Nr. 2015/162.

Valsts negarantējot aizsardzību pret komercdarbības risku. Pieteikumu iesniedzējs arī tādā gadījumā, ja apstrīdētais regulējums netiktu pieņemts, tik un tā būtu cietis zaudējumus. Tomēr par subordinētajiem aizdevumiem līdz pat Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas spēkā stāšanās brīdim esot maksāti procenti. Tādējādi pakārtoto saistību kreditori esot saņēmuši labumu no atbalsta piešķiršanas.

Pēc Saeimas ieskata, tas, ka atbalsts tika atzīts par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu, bijis visas sabiedrības interesēs. Tāpat arī lietderīga valsts budžeta līdzekļu izlietošana un iespējami ātrāka šo līdzekļu atgūšana esot visas sabiedrības interesēs. Labums, ko gūstot sabiedrība, esot lielāks par kaitējumu, kas nodarīts Pieteikumu iesniedzēja tiesībām uz īpašumu.

3.6. Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Saeima papildus norāda, ka Pieteikumu iesniedzējs būtībā vēlas panākt, lai viņam tiktu nodrošināts labāks stāvoklis, nekā būtu tad, ja atbalsts AS “Parex banka” netiktu piešķirts un tiktu pasludināta kredītiestādes maksātnespēja. Proti, viņš vēloties panākt, lai subordinētais aizdevums tiktu pilnībā vai daļēji atmaksāts no AS “Parex banka” piešķirtā atbalsta, kaut gan tad, ja šis atbalsts nebūtu sniegts, aizdevums netiktu atmaksāts pat daļēji.

4. Pieaicinātā persona – Finanšu ministrija – uzskata, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 105. pantam. Tā izstrādes un pieņemšanas procesā esot veikts attiecīgo ierobežojumu leģitimitātes izvērtējums. Apstrīdētais regulējums neskarot citas Satversmē noteiktās tiesības vai brīvības.

Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas mērķis esot, ievērojot Eiropas Savienības tiesības, aizliegt pildīt pakārtotās saistības no atbalsta piešķiršanas brīža līdz atbalsta sniegšanas beigām, lai panāktu to, ka atbalstu saņēmusi komercsabiedrība visupirms atmaksā saņemto atbalstu. Kontroles likuma 8.¹ panta otrās un trešās daļas mērķis esot, ievērojot Eiropas Savienības tiesības, panākt, ka arī tādā gadījumā, kad atbalstu saņēmušās komercsabiedrības darbība izbeidzama un uzsākams likvidācijas process, visupirms, cik vien tas iespējams, tiek atmaksāts sniegtais atbalsts. Tādējādi tiek nodrošināts tas, ka atbalsta veidā ieguldītie valsts līdzekļi pēc iespējas drīzāk atgriežas valsts budžetā. Šis mērķis atbilstot visas sabiedrības interesēm.

Pienākums nodrošināt pienācīgu akcionāru un pakārtoto saistību kreditoru sloga sadalījumu atbalsta saņemšanai jau pirms lēmuma Nr. 2015/162 pieņemšanas izrietējis no vairākiem Eiropas Savienības tiesību avotiem: gan no primārā Eiropas Savienības tiesību akta – LESD –, gan no Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Komisijas izdotajiem sekundārajiem tiesību aktiem, tostarp Banku darbības paziņojuma, kā arī no Eiropas Savienības vispārējiem tiesību principiem un Eiropas Savienības Tiesas judikatūras.

Eiropas Komisijas paziņojumos ietvertie principi tiek īstenoti un dalībvalstīm kļūstot saistoši ar to Eiropas Komisijas lēmumu starpniecību, kas pieņemti attiecībā uz konkrēto dalībvalsti. Konkrētajā gadījumā lēmuma

Nr. 2015/162 70. apsvērumā esot bijusi iekļauta prasība un Latvija paudusi vairākas apņemšanās, kas vērstas uz sloga sadales principa ieviešanu (*sk. lēmuma Nr. 2015/162 73., 165. un 166. apsvērumu*). Tieši šīs apņemšanās lielā mērā bijušas par pamatu tam, kādēļ Eiropas Komisija atzinusi Latvijas sniegto atbalstu par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu.

Lai izpildītu minētās apņemšanās, esot pieņemts apstrīdētais regulējums, kura saderība ar Eiropas Savienības tiesībām, tostarp Eiropas Savienības iekšējo tirgu, jau esot izvērtēta un apstiprināta ar lēmumu Nr. 2015/162.

Sloga sadales princips esot viens no tiem principiem, pēc kuriem tiek spriests par atbalsta saderību ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu, un dalībvalsts rīcības brīvība attiecībā uz šā principa piemērošanu esot ierobežota. Minētais princips paredzot, ka atbalsts grūtībās nonākušām komercsabiedrībām var tikt sniegts tikai un vienīgi tad, ja to dalībnieki un pakārtoto saistību kreditori ar saviem resursiem visupirms pilnībā sedz attiecīgos komercsabiedrības zaudējumus, kas radušies pirms atbalsta sniegšanas. Tas nozīmējot arī to, ka pakārtoto saistību kreditori pilnībā zaudē glābjamā uzņēmumā ieguldītos naudas līdzekļus. Sloga sadales principa pamatā esot uzskats, ka atbalstam jābūt pēdējam pasākumam tad, kad visi pārējie līdzekļi ir izsmelti.

Ja Latvija nebūtu piešķīrusi atbalstu AS “Parex banka”, iestātos tāda tiesiskā situācija, kas prasa kredītiestādes likvidāciju. Atbilstoši Kredītiestāžu likuma 139.³ panta 4. punktam pakārtoto saistību kreditoru prasījumu apmierināšana nebūtu iespējama tādēļ, ka kreditoru prasījumu hierarhijā šie prasījumi atrodas viszemāk – tikai pirms akcionāru prasījumiem. Salīdzinājumā ar tiesisko situāciju, kura paredz likvidāciju, atbalsta sniegšana AS “Parex banka” esot nodrošinājusi pakārtoto saistību kreditoriem procentu izmaksu.

Finanšu ministrija norāda, ka AS “Citadele banka” tika nodoti SIA “Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor” (turpmāk – *Possessor*) un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas (turpmāk – ERAB) izsniegtie subordinētie aizdevumi. Taču tie esot izsniegti jau pēc kredītiestādes kontrolpaketes nonākšanas *Possessor* īpašumā. Visas pārējās pakārtotās saistības esot atstātas AS “Reverta”. Tādējādi visas pakārtotās saistības, uz kurām attiecināms sloga sadales princips, kas izriet no lēmuma Nr. 2015/162 165. apsvēruma, un kuras attiecās uz bijušajiem

AS "Parex banka" vairākuma akcionāriem un pakārtoto saistību turētājiem, esot tikušas koncentrētas AS "Reverta".

Maksātnespēja nevarot nodrošināt atbilstošu alternatīvu, lai tiktu ievērots taisnīgas sloga sadales princips. Tā kā atbalsts pēc būtības esot nodokļu maksātāju nauda, vajagot nodrošināt tā prioritāti pār citiem kreditoru prasījumiem. Tas nozīmējot, ka ir jānovērš tādas situācijas, kad pakārtoto saistību kreditori gūst nepamatotu labumu no tā, ka komercsabiedrībai ticis sniegts atbalsts.

Apstrīdētajā regulējumā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis esot sabiedrības labklājības nodrošināšana. Atbalstam noteiktie ierobežojumi esot vērsti ne vien uz Latvijas kā Eiropas Savienības dalībvalsts saistību, bet arī uz Satversmē nostiprinātā taisnīguma principa un vienlīdzības principa ievērošanu. Ar komercsabiedrībai sniegto atbalstu visa sabiedrība tiekot pasargāta no negatīvajām sekām, ko varētu radīt komercsabiedrības neveiksmīga pārvaldīšana un sekojošā maksātnespēja. Sniedzot atbalstu, valsts iegūstot kontrolējošu ietekmi uz komercsabiedrības finanšu līdzekļiem, tāpēc valstij vajagot nodrošināt tādu komercsabiedrības pārvaldīšanu, lai pēc iespējas tiktu aizsargātas sabiedrības intereses. Ierobežojot komercsabiedrības iespējas pildīt pakārtotās saistības, tiekot nodrošināta piešķirtā atbalsta izlietošana komercsabiedrības interesēs, proti, komercsabiedrības restrukturizācijai un normālas komercdarbības atjaunošanai. Tādējādi tiekot nodrošināts arī tas, ka komercsabiedrībā ieguldītie valsts finanšu līdzekļi pēc iespējas tiek izlietoti sabiedrības interesēs, turklāt tiekot veicināta valsts ieguldīto finanšu līdzekļu atgūšana. Ar tiesību normu palīdzību tiekot nodrošināta sabiedrības un nodokļu maksātāju interešu aizsardzība.

Saeima esot vērtējusi alternatīvus līdzekļus, kas varētu nodrošināt komercsabiedrībā ieguldīto finanšu līdzekļu atgūšanu maksimālā apmērā. Taču neviens no tiem nenasniegtu leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē. Tie ne tikai apdraudētu pašas komercsabiedrības darbību un līdz ar to arī visu sabiedrību, bet pat radītu vēl nelabvēlīgāku situāciju pakārtoto saistību kreditoriem.

Pakārtoto saistību kreditori esot pielīguši to, ka tiesības atprasīt aizdevumu pirms termiņa viņiem būs tikai komercsabiedrības maksātnespējas vai likvidācijas gadījumā un pēc visu citu kreditoru prasījumu apmierināšanas, taču pirms

dalībnieku vai akcionāru prasījumu apmierināšanas. Līdz ar to pakārtoto saistību kreditoriem esot jāuzņemas līdzatbildība situācijā, kad komercsabiedrība nonākusi finansiālās grūtībās. Pakārtoto saistību kreditoriem esot saglabātas prasījuma tiesības.

Ar apstrīdēto regulējumu neesot pārkāpts no Satversmes 1. panta izrietošais tiesiskās paļāvības princips. Regulējuma izstrādes laikā esot vērtētas attiecīgo normu spēkā stāšanās iespējas. Nepieciešamība nodrošināt šo normu spēku laikā izrietējusi no tā, ka bija nepieciešams izpildīt lēmumā Nr. 2015/162 noteikto, kā arī nodrošināt atbalsta saderību ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu.

Speciāla regulējuma izveide attiecībā uz komercsabiedrībām, kas saņem atbalstu, esot pamatota ar svarīgām nodokļu maksātāju un visas sabiedrības interesēm – nepieļaut atbalstam piešķirta finansējuma izmantošanu pakārtoto saistību izpildei, nevis saņemtā atbalsta atmaksai. Ja šāds speciāls regulējums nebūtu izstrādāts un pieņemts, pakārtoto saistību kreditoru prasījumi tiktu apmierināti pirms atbalsta atmaksas (visticamāk, pakārtoto saistību kreditoru ierosināta maksātnespējas procesa ietvaros). Tas nozīmētu, ka valsts nesaņemtu atbalsta summas atmaksu, un tas nonāktu pretrunā ar Eiropas Komisijas lēmumu un sloga sadales principu.

Apstrīdētā regulējuma mērķis neesot bijis atrisināt civillietas Nr. C04433312 pamatā esošo strīdu par labu AS “Reverta”. Apstrīdētais regulējums attiecoties uz jebkuru komercsabiedrību, kam sniegts atbalsts. Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa vienādi attiecoties uz visām komercsabiedrībām, kuras turpinājušas saņemt atbalstu vai kurām tas ticis piešķirts pēc šīs normas spēkā stāšanās. Apstrīdētais regulējums neradot atšķirīgu attieksmi pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām.

Prasījuma tiesības gan dodot iespēju prasīt attiecīgo saistību izpildi, taču to negarantējot, jo pastāvot dažādi riski, kas šo izpildi varot ietekmēt. Viens no šādiem riskiem esot arī tās personas finansiālās grūtības, kurai attiecīgās saistības būtu jāizpilda. Turklāt finansiālo grūtību risks īpaši attiecoties uz nenodrošinātām saistībām. Ar risku, ka saistības var palikt neizpildītas tādā gadījumā, ja

komercsabiedrībai rodas finansiālas grūtības, vēl jo vairāk būtu jārēķinās pakārtoto saistību kreditoriem.

Noguldījums, kas rada kredītiestādei pakārtotās saistības, atšķiroties no parastā noguldījuma ar to, ka šāds noguldījums kreditoru hierarhijā atrodas zemāk par garantēto noguldījumu, jo kredītiestādes likvidācijas gadījumā persona, kura izdarījusi šo noguldījumu, piedalās kredītiestādes zaudējumu segšanā. Noguldījums, kas rada pakārtotās saistības, esot uzskatāms par riskantāku, jo pastāv lielāka iespēja, ka kredītiestāde šīs saistības neizpildīs. Toties persona par šādu noguldījumu iegūstot lielāku labumu, proti, procentu maksājumus. Finanšu teorija paredzot to, ka lielāka ieguldījumu atdeve ir saistīta ar augstāku ieguldījuma riska pakāpi.

5. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantam.

Ar apstrīdēto regulējumu Pieteikumu iesniedzējam netiekot atņemtas īpašuma tiesības Satversmes 105. panta ceturtā teikuma izpratnē. Apstrīdētais regulējums pakārtoto saistību kreditoriem ierobežojot īpašuma tiesības, kas noteiktas Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos.

Prasība ieviest apstrīdēto regulējumu esot izrietējusi no Eiropas Savienības tiesībām. Apstrīdētā regulējuma pieņemšanas mērķis bijis ieviest sloga sadales principu, novēršot to, ka pakārtoto saistību kreditori gūst nepamatotu labumu no komercsabiedrībai piešķirtā atbalsta. Apstrīdētais regulējums nodrošinot to, ka pakārtoto saistību kreditori uzņemas nastu, kas ir samērīga ar nastu, kuru uzņemas nodokļu maksātāji atbalsta sniegšanas laikā, un vienlaikus arī to, ka valsts izpilda lēmumā Nr. 2015/162 apstiprinātās apņemšanās.

Apstrīdētais regulējums nosakot kārtību, kādā tiek apmierināti kreditoru prasījumi, un neparedzot to, ka pakārtoto saistību kreditoru tiesības viņiem varētu tikt atņemtas. Apstrīdētais regulējums neietverot traucēkļus, kas liegtu pakārtoto saistību kreditoriem, tostarp Pieteikumu iesniedzējam, izmantot savas prasījuma tiesības, un – vēl jo vairāk – neparedzot prasījuma tiesību atsavināšanu. Tas, vai Pieteikumu iesniedzējam izdosies atgūt noguldījuma pamatsummu, esot atkarīgs no AS “Reverta” finansiālā stāvokļa. Vajagot ņemt vērā to, ka gluži kā jebkurās

līgumiskajās attiecībās viss ir atkarīgs no otras puses spējas pildīt līgumsaistības. Komercedarbība esot saistīta ar risku, un varot gadīties tā, ka debitors nav spējīgs nokārtot savas saistības. Šis risks vēl jo lielāks esot tad, ja aizdevums ieskaitīts subordinētajā kapitālā.

Tieslietu ministrija apšaubā Pieteikumu iesniedzēja viedokli, ka atbalsta sniegšana AS "Parex banka" pasliktinājusi viņa stāvokli. AS "Parex banka" bijušas nopietnas finansiālas problēmas, un, ja tai netiktu sniegts atbalsts, Pieteikumu iesniedzēja stāvoklis būtu pat sliktāks nekā tagad. Ne likvidācijas, ne maksātnespējas tiesiskais regulējums, kas tādā gadījumā būtu jāpiemēro, nepieļautu procentu maksājumu veikšanu.

Pieteikumu iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojums esot saistīts ar citu kreditoru, tostarp valsts, tiesību aizsardzību.

Apstrīdētais regulējums esot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, proti, ar likumu, kas pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos noteikto kārtību, ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī ir pietiekami skaidri formulēts. Tieslietu ministrija apšaubā, ka tad, ja likumdevējs būtu vēl dziļāk izvērtējis apstrīdētajā regulējumā ietvertu pamattiesību ierobežojumu, visus izteiktos apsvērumus, veicis papildu pētījumus un riska novērtēšanas pasākumus, likumdošanas procesa rezultātā būtu pieņemts atšķirīgs lēmums.

Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, apstrīdētā regulējuma pieņemšanas procesā netika pārkāpts labas likumdošanas princips. Nevarot piekrist apgalvojumam, ka likumdevējs neesot izvērtējis regulējuma atbilstību Eiropas Savienības tiesību normām, jo valstij ar apstrīdēto regulējumu esot bijis jāievieš sloga sadales princips, ko tā saskaņā ar lēmumu Nr. 2015/162 bija apņēmusies ieviest līdz 2015. gada 30. aprīlim. Arī likumdošanas procesā notikušo diskusiju daudzums nevarot būt par pamatu atzinumam, ka tiesību norma nav pieņemta pienācīgā kārtībā. Tas, ka deputāti subjektīvu iemeslu dēļ nav izmantojuši savas tiesības runāt, nevarot būt par pamatu labas likumdošanas principa pārkāpuma konstatēšanai.

Apstrīdēto regulējumu likumdevējs pieņēmis, ievērojot racionāla likumdevēja principu un tiesību sistēmas vienotības principu. Apstrīdētajā

regulējumā ietvertās normas esot savstarpēji cieši saistītas. Kontroles likuma 8.¹ pants esot Kontroles likuma 8. panta loģisks turpinājums, ar kuru novērsta tiesiskā regulējuma nepilnības.

Apstrīdētā regulējuma leģitīmais mērķis esot sabiedrības labklājības nodrošināšana. Minēto mērķi ar šo regulējumu varot sasniegt, jo likumdevēja izvēlētais līdzeklis atbilst Latvijas starptautiskajām saistībām. Līdzīgs regulējums, kas pieļauj komercsabiedrības likvidēšanu pirms visu kreditoru prasījumu apmierināšanas, jau pastāvēt Kredītiestāžu likumā un Maksātnespējas likumā, tāpēc to varot uzskatīt par iederīgu Latvijas tiesību sistēmā.

Labums, ko gūstot sabiedrība, esot ievērojami lielāks nekā Pieteikumu iesniedzējam radītās nelabvēlīgās sekas, jo ar apstrīdēto regulējumu valsts panākot to, ka līdzekļi, ko tā izlietojusi atbalsta sniegšanai, atgriežas valsts kasē un līdz ar to ir izmantojami sabiedrības interešu nodrošināšanai, kā arī to, ka pakārtoto saistību kreditori negūst nepamatotu labumu no valsts sniegtā atbalsta. Šāds regulējums nodrošinot tiesisko stabilitāti un novēršot valsts līdzekļu aizplūšanu, tātad atbilstot visas sabiedrības interesēm.

Apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi nebūtu iespējams sasniegt ar saudzējošākiem līdzekļiem. Maksātnespējas procesa un likvidācijas procesa regulējums būtu pretrunā ar lēmumu Nr. 2015/162 un nenodrošinātu atbalsta atmaksāšanu tādā pašā apmērā, kādā to nodrošinot apstrīdētais regulējums. Arī ar Pieteikumu iesniedzēja minētajiem alternatīvajiem līdzekļiem leģitīmais mērķis netiktu sasniegts.

Tieslietu ministrija norāda, ka Pieteikumu iesniedzēja tiesiskā paļāvība uz to, ka viņam saglabāsies tiesības saņemt noguldījuma pamatsummas atmaksu, ar apstrīdēto regulējumu netiek skarta. Ar apstrīdētā regulējuma pieņemšanu neesot radīta tāda situācija, ka Pieteikumu iesniedzējs nevar saņemt atpakaļ tam pienākošos subordinētā aizdevuma pamatsummu. Apstrīdētais regulējums tikai, pirmkārt, nosakot secību, kādā komercsabiedrība pilda savas saistības pret kreditoriem, pakārtoto saistību kreditoriem un akcionāriem, un, otrkārt, nosakot rīcību gadījumos, kad komercsabiedrība nav spējīga savas saistības nokārtot.

Atbalsta sniegšana komercsabiedrībām nevarot tikt uzskatīta par ikdienišķu parādību, tāpēc valsts ar apstrīdēto regulējumu iegūstot kreditora statusu un tāpat

kā citi kreditori pēc šā sava statusa kreditoru hierarhijā ieņemot augstāku vietu nekā pakārtoto saistību kreditori. Tas izrietot arī no sloga sadales principa. Līdz ar to prioritārā kārtā vajagot apmierināt valsts prasījumus un tikai pēc tam – pakārtoto saistību kreditoru prasījumus.

Pakārtoto saistību kreditoru, tostarp Pieteikumu iesniedzēja, prasījumu apmierināšanas kārtība paliekot nemainīga, proti, tie joprojām esot apmierināmi tikai pēc visu kreditoru prasījumu apmierināšanas, bet pirms akcionāru prasījumu apmierināšanas. Šādu kārtību esot paredzējis arī Termindepozīta līgums.

Tas, vai Pieteikumu iesniedzējs varēs saņemt noguldījuma pamatsummas atmaksu, esot atkarīgs no komercsabiedrības finansiālā stāvokļa, nevis no apstrīdētā regulējuma, tāpēc tiesiskā paļāvība uz jau iegūtu tiesību saglabāšanu ar apstrīdēto regulējumu netiekot pārkāpta.

Latvija neesot devusi nekādas garantijas tam, ka tiesību normas par atbalsta kontroli nākotnē netiks grozītas vai papildinātas. Tātad Pieteikumu iesniedzējs neesot varējis paļauties uz to, ka Kontroles likums nekad netiks grozīts, un Pieteikumu iesniedzējam neesot varējusi rasties tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanas vai īstenošanas iespējamību.

Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa esot pieņemta 2014. gada 19. jūnijā un stājusies spēkā 2014. gada 1. jūlijā, taču jau pēc šīs normas pieņemšanas, konkrēti 2016. gada 13. jūnijā, civillietā esot pieņemts spriedums, ar kuru Pieteikumu iesniedzēja prasība tika apmierināta pilnībā. Tātad Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa vēl divus gadus pēc tās spēkā stāšanās neesot ietekmējusi civillietas iznākumu. Turklāt Pieteikumu iesniedzēja prasības noraidīšana neesot bijusi pamatota ar Kontroles likuma 8.¹ panta otro un trešo daļu.

Salīdzināmā personu grupa esot atbalstu saņēmušu komercsabiedrību, konkrēti AS “Parex banka”, pakārtoto saistību kreditori, nevis komercsabiedrību pakārtoto saistību kreditori un kredītiestāžu pakārtoto saistību kreditori. Visi AS “Parex banka” pakārtoto saistību kreditori atrodies vienādos apstākļos, jo ne tikai Pieteikumu iesniedzējs, bet arī pārējie pakārtoto saistību kreditori savu prasījumu varot atgūt tikai pēc valsts sniegtā atbalsta atmaksāšanas un ne pret vienu no pakārtoto saistību kreditoriem apstrīdētais regulējums neparedzot atšķirīgu attieksmi.

Kredītiestāžu likuma 59.⁶ panta pirmā daļa esot attiecināma uz pakārtoto saistību kreditoriem un tieši tāpat kā apstrīdētais regulējums paredzot aizliegumu pildīt pakārtotās saistības pirms atbalsta sniegšanas beigām. Kredītiestāžu likuma pārejas noteikumu 36. punkta subjekti arī esot pakārtoto saistību kreditori, taču tie salīdzinājumā ar pakārtoto saistību kreditoriem, uz kuriem attiecināmas Kontroles likuma normas, atrodoties atšķirīgos apstākļos, jo minētais pārejas noteikums paredzot izņēmumu no aizlieguma pildīt pakārtotās saistības. Tomēr šī norma līdz apstrīdētā regulējuma spēkā stāšanās brīdim esot piemērota attiecībā uz visiem AS “Parex banka” pakārtoto saistību kreditoriem, tostarp arī Pieteikumu iesniedzēju, un tāpat arī šis pārejas noteikumu punkts neesot radījis atšķirīgu attieksmi.

6. Pieaicinātā persona – Finanšu un kapitāla tirgus komisija – uzskata, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantam.

AS “Parex banka” bijusi sistēmiski nozīmīga kredītiestāde Latvijas finanšu tirgū, tāpēc arī tās pārņemšana un atbalsta sniegšana tai esot bijusi pamatota un nepieciešama. Latvija, pārņemot AS “Parex banka”, esot sniegusi stratēģisku atbalstu visam Latvijas finanšu sektoram, nevis tikai konkrēti AS “Parex banka”, jo šīs kredītiestādes problēmu padziļināšanās un saasināšanās varējusi radīt tālejošas negatīvas sekas.

Ņemot vērā pakārtoto saistību īpašo raksturu (aizdevuma pirmstermiņa atprasīšana iespējama tikai kredītiestādes maksātnespējas vai likvidācijas gadījumā, un aizdevēja prasība apmierināma tikai pēc visu citu kreditoru prasību apmierināšanas), šāds aizdevums neesot pielīdzināms noguldījumam – naudas līdzekļu glabāšanai kredītiestādes kontā uz noteiktu vai nenoteiktu laiku ar vai bez procentiem – vai īstermiņa aizņēmumam, ko kredītiestāde piesaista, veicot savas ikdienas darbības. Attiecīgi šādi līdzekļi esot pakļauti kredītiestādes darbības riskam.

Pakārtotās saistības esot uzskatāmas par riskantāku darījumu nekā parastais noguldījums. Parasti pakārtoto saistību summas esot lielākas nekā noguldījumu summas, tādējādi arī procentu likme par pakārtotajās saistībās aizdotajiem naudas līdzekļiem esot augstāka nekā par noguldījumiem.

Vērtējot AS “Parex banka” pakārtoto saistību kreditoru tiesību un interešu aizsardzību tādā gadījumā, ja kredītiestādei netiktu piešķirts atbalsts, kopsakarā ar sekām, kādas šādā gadījumā iestātos, ar lielu varbūtību varot apgalvot, ka kredītiestādes maksātspējas procesā netiktu apmierinātas visas Kredītiestāžu likumā noteiktās kreditoru kārtas un pakārtoto saistību kreditori kredītiestādes maksātspējas procesa gaitā nesaņemtu atpakaļ viņu ieguldītos naudas līdzekļus.

Akcionāru vai pakārtoto saistību devēju īpašuma vērtības iespējamais samazinājums izrietot no tā fakta, ka kredītiestādei ir finansiālas grūtības, un ieguldītās vērtības iespējamā neatgūšana esot tieši saistīta ar komercdarbības risku. Valsts negarantējot aizsardzību no šāda komercdarbības riska. Šis princips esot atspoguļots Kredītiestāžu likuma 139.³ un 139.⁵ pantā. Līdz ar to valstij neesot pienākuma atbildēt par šādām attiecībām.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas Banka – norāda, ka AS “Parex banka” darbības apturēšana būtu atstājusi būtisku negatīvu ietekmi gan uz Latvijas finanšu sektoru, gan maksājumu sistēmu, mazinot ārvalstu investoru uzticēšanos Latvijas kredītiestādēm un valstij kopumā, radītu masveida noguldījumu aizplūdi arī no citām kredītiestādēm un pastiprinātu kredītiestāžu sektora dalībnieku savstarpējo neuzticēšanos, kā arī neuzticēšanos kredītiestāžu sektoram kopumā.

AS “Parex banka” darbības apturēšana būtu radījusi likviditātes problēmas arī citām kredītiestādēm, palielinātu sistēmisko risku kredītiestāžu sektorā, mazinātu uzticēšanos zudumu maksājumu sistēmai kopumā. AS “Parex banka” darbības apturēšana būtu izraisījusi iekšzemes kopprodukta būtisku tālāku sarukumu. Straujāks ekonomiskās aktivitātes kritums un recesijas padziļināšanās novestu pie tā, ka samazinātos valsts budžeta nodokļu ienākumi, bet straujāk pieaugtu bezdarba līmenis un valsts budžeta sociālie izdevumi.

8. Pieaicinātā persona – biedrība “Latvijas finanšu nozaru asociācija” – norāda, ka pakārtotās saistības ir būtisks instruments, kas nepieciešams, lai kredītiestāde varētu pildīt tai uzlikto pienākumu – nodrošināt stabilu darbību un resursus noregulējuma gadījumā. Šādas saistības esot augsta riska instrumenti –

kredītiestādes maksāspējas grūtību gadījumā tās varot tikt un parasti tiekot dzēstas vai konvertētas, toties tās esot ļoti ienesīgas.

Tādi ierobežojumi, kas nepamatoti apgrūtinātu pakārtoto saistību uzņemšanos un izmantošanu, neesot vēlami. Tomēr personām esot jāapzinās, ka šādas saistības ir augsta riska instruments un kredītiestādes maksāspējas grūtību gadījumā tās var tikt dzēstas vai konvertētas. Izskatāmais gadījums esot netipisks un, pastāvot pašlaik spēkā esošajam regulējumam, visticamāk, neizveidotos.

9. Pieaicinātās personas – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesors *Dr. iur. Jānis Kārklīšs* un *Mg. iur. Pauls Zeņķis* – uzskata, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantam.

Pakārtotās saistības būtība tiekot skaidrota ar pakārtotības jēdzienu. Pakārtotība nozīmējot, ka maksātnespējas gadījumā (vai aizņēmēja likvidācijas gadījumā) sākumā tiek apmierināti visi augstāku kārtu kreditoru (tostarp to, kuru prasījuma tiesības izriet no noguldījuma) prasījumi, tad – pakārtoto prasījumu turētāju prasījumi un visbeidzot – pamatkapitāla devēju prasījumi.

Vēsturiski būtiskākā atšķirība starp jebkuru citu līgumu un pakārtoto saistību līgumu esot tāda, ka pakārtoto saistību līguma gadījumā līdz ar pamatsaistību tiek nodibināta arī pakārtota saistība, ar kuru persona, kas aizdevusi savus līdzekļus komersantam, apņemas neprasīt šā aizdevuma ātrāku atdošanu, kā arī piekrīt būt pieskaitīta vienai no pēdējām kreditoru kārtām gadījumā, ja attiecīgais komersants īstēnos maksātnespējas, likvidācijas vai reorganizācijas procedūru. Tādējādi jau sākotnējā šā institūta attīstības posmā esot atzīts, ka nav pieļaujama tāda situācija, kuras ietvaros subordinētu saistību apmierinājums tiktu saņemts pirms tam, kad apmierinātas “parastās” saistības.

Atbilstoši Kredītiestāžu likuma 1. panta 59. punktam kreditori, kuru prasījumi izriet no subordinētām saistībām, esot nostatīti daudz nelabvēlīgākā stāvoklī iepretim “parastiem” kreditoriem. Risks, ka kreditors pakārtotās saistības izpildījumu var nekad nesaņemt, attaisnojoties pakārtoto saistību ekonomiskajā aspektā, tas ir, tajā apstāklī, ka prasījumi, kas izriet no pakārtotajām saistībām (aizdevumiem, obligācijām u. c.), parasti ietver arī īpaši augstas, kreditoram

izdevīgas procentu likmes. Citiem vārdiem, kreditors, uzņemoties lielāku risku, potenciāli gūstot lielāku labumu.

Faktiski prasījuma pakārtotība sākoties nevis līdz ar maksātnespējas vai likvidācijas procesa uzsākšanu, bet gan jau daudz agrāk. Aizdevējam, noslēdzot līgumu, tas esot jāapzinās, jo par riska uzņemšanos viņš saņemot lielāku peļņu, nekā saņemtu vienkārša noguldījuma gadījumā. Primāri šāda nelabvēlība, ko persona uzņemas ciest par īpaši lielo ienesīgumu, atspoguļojoties tajā apstākļi, ka kreditoram nav līdzekļu, ar ko panākt sava aizdevuma ātrāku atmaksu, un kreditors komersanta likvidācijas, maksātnespējas vai reorganizācijas gadījumā savu prasījumu izpildījumu saņems tikai pēc visu “parasto” kreditoru, bet pirms akcionāru prasījumu apmierināšanas.

Minētās atšķirības starp pakārtotajām saistībām un “parastām” saistībām (piemēram, noguldījumu) ļaujot secināt, ka pakārtotās saistības no parastām saistībām galvenokārt un pēc būtības nošķir pakārtotā to apmierināšanas kārtība, nevis kādas tiesiskā regulējuma nianse. Tātad, ja pakārtotā saistība radusies aizdevuma līguma noslēgšanas ceļā, pret šo saistību visupirms esot jāattiecas kā pret saistību, kas izriet no aizdevuma līguma, un tikai tad, kad tas ir nozīmīgi (piemēram, likvidācijas gadījumā, kad jāapmierina kreditoru prasījumi), esot vērts papildus analizēt arī radušās saistības pakārtotos aspektus.

No pakārtotā aizdevuma (atšķirībā no noguldījuma) radusies saistība neesot tāda, no kuras izrietētu beznosacījumu naudas atdošanas pienākums. Minētais atdošanas pienākums esot nosacīts, proti, atkarīgs no aizņēmēja mantiskā stāvokļa un sekām, kas var iestāties saistības izpildes rezultātā. Turpretim noguldījuma gadījumā noguldītājs naudas līdzekļus pamatā esot tiesīgs atprasīt katrā laikā.

Tādējādi pakārtoto saistību kreditors neesot tiesīgs pieprasīt saistības izpildi – naudas atmaksu –, ja ar to var tikt apdraudēta parādnieka maksātnespēja (savukārt pats parādnieks neesot tiesīgs atmaksu piedāvāt). Turklāt šis noteikums esot attiecināms ne tikai uz galveno parādu, bet arī uz atlīdzību par kapitāla lietošanu (procentiem) un esot spēkā visā tiesisko attiecību pastāvēšanas laikā. Zināmā aspektā vienošanās par pakārtotības klauzulu tiesību izpratnē varot tikt uzskatīta par līgumu, kas noslēgts par labu trešajām personām – visiem pārējiem kreditoriem.

Visi atbalsta pasākumi balstoties uz trim faktoriem – uzņēmuma dzīvotspēju, sloga sadales principu un konkurenci. Tādējādi atbalstam vajagot būt ierobežotam līdz nepieciešamajam minimumam un kapitāla daļu turētājiem un atbalsta saņēmējam vajagot sniegt atbilstošu ieguldījumu pārstrukturēšanas izmaksās no saviem resursiem.

Ja valsts ir iesaistījies tādas komercsabiedrības glābšanā un restrukturēšanā, kura bez atbalsta, visticamāk, kļūtu maksātnespējīga, un tieši valsts atbalsta rezultātā komercsabiedrība var sekmīgi turpināt savu darbību, taisnīguma principam neatbilstu tāda situācija, ka subjekti, kuri saņēmuši vislielāko labumu tad, kad komercsabiedrība strādāja labi, nepiedalās tās glābšanā un restrukturēšanā. Tādējādi apstrīdētais regulējums nodrošinot to, ka pakārtoto saistību subjekti nesaņem nepamatotu labumu no komercsabiedrībai sniegtā atbalsta un uzņemas samērīgu nastu salīdzinājumā ar to slogu, kuru uzņemas nodokļu maksātāji, valstij sniedzot minēto atbalstu komercsabiedrībai.

Tādad atbalsts tiekot piešķirts ar mērķi aizsargāt nevis ikvienu ar kredītiestādi saistītu personu, bet tikai noguldītājus. Proti, tā kā atbalsts tiek sniegts no valsts budžeta līdzekļiem, kas ir visas sabiedrības kopīga manta, tas tiekot piešķirts visas sabiedrības interesēs. Līdz ar to atbalsta mērķis esot aizsargāt sabiedrību – noguldītājus –, nevis atsevišķas personas – kredītiestādes akcionārus vai pakārtoto saistību kreditorus.

Vispārīgais kredītiestādes kreditoru prasījumu apmierināšanas regulējums paredzot, ka kredītiestādes pakārtoto saistību kreditori un akcionāri tiek aizsargāti daudz mazākā mērā nekā noguldītāji. Šis princips esot atspoguļots Kredītiestāžu likuma 139.²–139.⁵ pantā. Tādējādi arī atbalsta atmaksa esot veicama pirms pakārtoto saistību kreditoru un akcionāru prasību apmierināšanas. Valstij neesot pienākuma ar atbalsta mehānismu nodrošināt to, ka pakārtoto saistību kreditori un akcionāri saņem savu prasījumu apmierinājumu. Ja kredītiestāde nespēj atmaksāt atbalstu, tad neesot pamata apmierināt pakārtoto saistību kreditoru un akcionāru prasījumus.

Tādad pastāvot risks, ka kreditors pakārtotās prasījuma tiesības nevarēs īstenot tādēļ, ka parādniekam nepietiks naudas līdzekļu. Taču īpašuma tiesības negarantējot pasargāšanu no komercdarbības riska. Valstij neesot pienākuma

novērst īpašuma vērtības zudumu tirgus faktoru ietekmē. Arī pašlaik neviens likums negarantējot to, ka komersants savus prasījumus vienmēr varēs īstenot.

Aizliegums pakārtoto saistību kreditoriem iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu pirms atbalsta atmaksāšanas esot uzskatāms par loģisku un atbilstošu, ņemot vērā pakārtoto saistību raksturu. Apstrīdētais regulējums nodrošinot to, ka atbalstu saņēmušās komercsabiedrības maksātnespējas process netiek izmantots kā līdzeklis pakārtoto saistību kreditoru un akcionāru mantisko interešu nodrošināšanai. Savukārt regulējums, kas pieļauj atbalstu saņēmušās komercsabiedrības izslēgšanu no komercreģistra neatkarīgi no tā, ka nav atmaksāts atbalsts vai nav izpildītas pakārtotās saistības, esot loģisks solis, ar ko tiek nodrošināta šādas komercsabiedrības izslēgšana no komercreģistra, neīstenojot maksātnespējas procesu.

10. Pieaicinātā persona – Dr. iur. Māris Onževs – norāda, ka Kontroles likuma 8. panta pirmajai daļai nav konstatējams atpakaļejošs spēks, jo laikā, kad šī norma stājusies spēkā, vēl neesot iestājies pienākums atmaksāt Pieteikumu iesniedzējam tā noguldījumu.

Noguldījuma atmaksas aizliegums attiecībā uz līgumsaistībām, kuras nodibinātas starp Pieteikumu iesniedzēju un AS “Reverta” pirms 2014. gada 1. jūlija (kad stājās spēkā Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa), bet kuru izpildes pienākums iestājies pēc Kontroles likuma pieņemšanas, esot vērtējams kā pieņemts ar tūlītēju spēku laikā. Aizdevuma atmaksa esot vienreizēja rīcība, kam attiecībā uz Pieteikumu iesniedzēju bija jānotiek saskaņā ar noslēgtā aizdevuma līguma nosacījumiem pēc Kontroles likuma spēkā stāšanās.

Arī šādas tiesību normas varot aizskart privātpersonu tiesisko paļāvību, jo īpaši tādas tiesību normas, kas ietekmē privātpersonu, tai skaitā Pieteikumu iesniedzēja, tiesiskās attiecības un iegūtās tiesības. Šādā gadījumā esot būtiski izvērtēt, cik pamatoti ir Pieteikumu iesniedzēja argumenti par viņa ieguldījumu subordinētajā kapitālā kā iespējami zema riska finanšu darījumu, turklāt ar iespēju paļauties gan uz procentu, gan pamatsummas atmaksu. Šāda veida ieguldījumi esot uzskatāmi par paaugstināta riska darījumiem, kas desmit gadu laikā var tikt pakļauti tiesiskā regulējuma izmaiņām, jo īpaši gadījumos, kad mainījušies arī

faktiskie apstākļi (kredīta saņēmējs nokļuvis ievērojamās saistību izpildes grūtībās).

Kontroles likuma 8.¹ panta otrā un trešā daļa regulējot tāda uzņēmuma likvidācijas procesu, kuram ir sniegts atbalsts, taču tas nav atmaksāts. Proti, apstrīdētais regulējums nosakot speciālu izņēmumu no vispārējā komerciesību principa, ka likvidējamās ir tikai tādas komercsabiedrības, kuras izpildījušas visas saistības pret saviem kreditoriem. No laika aspekta raugoties, esot būtiski nejaukt kopā divas atšķirīgas tiesiskās sekas – tiesības likvidēt komersantu bez saistību izpildes, no vienas puses, un aizliegumu izpildīt pakārtotās saistības pirms atbalsta atmaksas, no otras puses. Kontroles likuma 8.¹ panta otrā un trešā daļa regulējot tikai komercsabiedrību likvidāciju pirms tam, kad tās izpildījušas saistības pret saviem kreditoriem. Tādēļ, lai noskaidrotu, vai tiesību normai ir atpakaļejošs spēks, esot jāpārbauda, vai ar šo normu regulētās tiesiskās attiecības (šajā gadījumā – AS “Reverta” likvidācija) ir uzsāktas, turpinātas vai pabeigtas pirms Kontroles likuma 8.¹ panta otrās un trešās daļas pieņemšanas.

Lēmums par AS “Reverta” likvidāciju pieņemts 2017. gada 29. maijā, tas ir, vairāk nekā trīs mēnešus pēc Kontroles likuma 8.¹ panta otrās un trešās daļas pieņemšanas un spēkā stāšanās. Tādējādi AS “Reverta” likvidācija saskaņā ar Kontroles likuma 8.¹ panta otro un trešo daļu no laika aspekta esot veikta ar turpmāk vērstu spēku. Atpakaļejošs spēks būtu konstatējams, ja AS “Reverta” likvidācija būtu bijusi pabeigta pirms 2017. gada 2. februāra (kad tika pieņemta Kontroles likuma 8.¹ panta otrā un trešā daļa), taču atkal atsākta atbilstoši jaunajiem Kontroles likuma noteikumiem. Savukārt tūlītējs spēks būtu konstatējams, ja AS “Reverta” likvidācija būtu uzsākta pirms 2017. gada 2. februāra, bet vēl nebūtu pabeigta un attiecīgi likvidācijas process būtu turpināms saskaņā ar Kontroles likuma 8.¹ panta otro un trešo daļu.

No laika aspekta likvidācijas procesu regulējošām tiesību normām neesot tādas nozīmes attiecībā uz Pieteikumu iesniedzēja tiesisko paļāvību kā tiesību normām, kuras pēc būtības aizliedz izpildīt jau pirms to pieņemšanas uzņemtas pakārtotās saistības, kamēr atbalstu saņēmušais komersants nav izpildījis savas saistības pret valsti kā kreditoru (Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa). Savukārt attiecībā uz procedūru regulējošām normām, tādām kā Kontroles likuma 8.¹ panta

otrā un trešā daļa, demokrātiskā tiesiskā valstī pastāvot plašāka rīcības brīvība regulējumu mainīt pat likvidācijas procesa laikā.

11. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors Mg. iur. Gaidis Bērziņš – norāda, ka gan Kredītiestāžu likums, gan Kontroles likums regulē saistību izpildes kārtību kredītiestādes likvidācijas gadījumā. Apstrīdētā regulējuma mērķis esot bijis panākt to, ka, cik vien tas iespējams, tiek atmaksāts sniegtais atbalsts. Attiecīgās tiesību normas esot uzskatāmas par speciālajām tiesību normām un tādējādi esot piemērojamas no to spēkā stāšanās brīža.

Maksātnespējas likums neregulējot pakārtoto saistību izpildi. Ja maksātnespējas procesā tiktu atzīts kreditora prasījums, kas izriet no pakārtotās saistības, šāds prasījums pēc Kontroles likuma 8. panta pirmās un otrās daļas spēkā stāšanās tiktu apmierināts tikai pēc visu citu kreditoru prasījumu apmierināšanas, bet pirms akcionāru prasījumu apmierināšanas – ar nosacījumu, ka ir pilnībā atmaksāts saņemtais atbalsts. Attiecīgi tādā gadījumā, ja naudas līdzekļu trūkuma dēļ atbalsts netiktu pilnībā atmaksāts, parādnieks tiktu izslēgts no reģistra neatkarīgi no tā, vai būtu vai nebūtu spēkā Kontroles likuma 8.¹ panta trešā daļa.

Kredītiestāžu maksātnespējas process būtiski neatšķiroties no citu juridisko personu maksātnespējas procesa. Pieteikumu iesniedzēja situācijā kredītiestādes maksātnespējas procesu, pēc kura pasludināšanas tiktu uzsākta kredītiestādes likvidācija, varētu uzskatīt par labvēlīgāku tiesisko situāciju, ņemot vērā to, ka Kredītiestāžu likuma 59.⁶ pantā noteiktie ierobežojumi uz Pieteikumu iesniedzēju netika attiecināti. Tomēr tas pilnībā negarantētu Pieteikumu iesniedzēja prasījuma apmierināšanu. Turklāt šādā šķietami labvēlīgākā tiesiskā situācijā Pieteikumu iesniedzējs bijis tikai līdz brīdim, kad spēkā stājās Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa. Līdz ar to AS “Parex banka” maksātnespēja, kas visdrīzāk iestātos tādā gadījumā, ja attiecīgajā laikā tai netiktu sniegts atbalsts, varētu tikt uzskatīta par Pieteikumu iesniedzējam vislabvēlīgāko tiesisko, bet ne faktisko situāciju.

Komerclikums tieši neregulējot pakārtotās saistības un to izpildi. Tomēr tādā gadījumā, ja kredītiestāde tiek reorganizēta par kapitālsabiedrību, attiecīgo saistību izpildes procesā esot jāņem vērā to nodibināšanas pamats un attiecīgās

saistības jēga, kas noteikta speciālajā tiesību normā – Kredītiestāžu likuma 1. panta pirmās daļas 59. punktā. Šāda veida saistību izpilde līdz Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas (speciālā tiesību norma) spēkā stāšanās brīdim notiktu kopā ar pārējo saistību izpildi atbilstoši likvidatora sagatavotajam likvidācijas plānam. Tātad Pieteikumu iesniedzējam labvēlīgāka tiesiskā un faktiskā situācija būtu AS “Reverta” likvidācijas process līdz brīdim, kad stājas spēkā Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa. Arī tādā gadījumā, ja AS “Reverta” likvidācija būtu turpināma atbilstoši Maksātnespējas likumam, uz Pieteikumu iesniedzēju būtu attiecināmi Kontroles likuma 8. panta pirmajā daļā un 8.¹ panta otrajā daļā noteiktie ierobežojumi saistību izpildes prasīšanai.

12. Pieaicinātā persona – LL. M. Jūlija Jerņeva – norāda: no lēmuma Nr. 2015/162 neizriet, ka Latvijai būtu bijis iespējams paust tādas apņemšanās, kuru rezultātā pakārtoto saistību kreditori atgūtu savus līdzekļus pilnībā vai daļēji pirms tam, kad tiek atmaksāts atbalsts. Tomēr atbalsta apstiprināšana Eiropas Komisijā nenozīmējot to, ka nav jāizvērtē paziņoto pasākumu saderīgums ar pamattiesībām, ciktāl uz šiem pasākumiem attiecas Eiropas Savienības tiesības. Šāds vērtējums esot pieļaujams un veicams dalībvalsts tiesā.

Eiropas Savienības atbalsta regulējuma mērķis esot aizsargāt veselīgu konkurenci un nodrošināt tirgus stabilitāti. Tomēr šā procesa ietvaros valstij esot jā rūpējas, lai pakārtoto saistību kreditori necieš lielākus zaudējumus par tiem, kādus tie ciestu maksātnespējas gadījumā. Konkrētajā gadījumā esot iespējams, ka valsts apņemšanās, kuru tā pati formulējusi un iesniegusi Eiropas Komisijai apstiprināšanai un kuras rezultātā pieņemta Kontroles likuma 8.¹ panta otrā un trešā daļa, bija nepieciešama tikai tādēļ, ka netika pienācīgi ievērota atbalsta paziņošanas procedūra. Saeima neesot paskaidrojusi, kādēļ Pieteikumu iesniedzēja stāvoklis nebūtu labāks tādā gadījumā, ja atbalsts netiktu sniegts. Tādēļ, iespējams, pastāvējuši arī citi, pret pakārtoto saistību kreditoriem saudzīgāki un Eiropas Savienības tiesībām atbilstoši risinājumi.

Samērīguma testa ietvaros esot jāizvērtē tas, vai un cik lielā mērā AS “Parex banka” restrukturizācijas plāna nepilnības (ieskaitot, iespējams, neizsvērtu pakārtoto kreditoru sadali starp AS “Citadele banka” un AS “Reverta”) un

nesamērīgi lielāka atbalsta atmaksas sloga pārlikšana uz AS “Reverta” varētu novest pie apņemšanās neatbilstības Eiropas Savienības tiesībām, īpaši pie Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk – Harta) 17. panta pārkāpuma vai attiecīgi Satversmes 105. panta pārkāpuma. Tāpat varētu tikt vērtēts, kāda ietekme uz izskatāmo lietu ir tam apstāklim, ka sloga sadale uzlikta vienīgi AS “Reverta”, lai gan lēmums Nr. 2015/152 attiecas arī uz AS “Citadele banka” sniegto atbalstu.

Latvijas rīcība, nepaziņojot par papildu atbalstu, esot būtiski ierobežojusi, ja pat ne iznīcinājusi iespējas pārliecināt Eiropas Komisiju par to, ka sloga sadales prasības varētu nepiemērot vai varētu piemērot saudzīgākus pasākumus. LESD prasībām atbilstoša un savlaicīga Latvijas rīcība būtu varējusi būtiski uzlabot Pieteikumu iesniedzēja stāvokli. Saeimas argumenti par nepieciešamību izpildīt Eiropas Komisijas prasības esot vērtējami kontekstā ar to apstākli, ka visas apņemšanās formāli piedāvājusi tieši pati Latvija, bet Eiropas Komisija lēmusi vien par to pieņemšanu vai noraidīšanu.

Tāpat būtu vērtējams, kāda ietekme ir tam faktam, ka Latvija Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu pieņēmusi priekšlaicīgi, proti, jau desmit mēnešus pirms Eiropas Komisijas noteiktā termiņa (2015. gada 30. aprīlis). Attiecīgās normas pieņemšana vēlāk, pat ja tas nozīmētu pienākumu izpildīt no Termiņnoguldījuma līguma izrietošās saistības, būtu pieļaujama un Eiropas Savienības tiesībām atbilstoša. Tomēr šāda priekšlaicīga prasību pārņemšana neesot pretrunā ar Eiropas Savienības tiesībām.

13. Pieaicinātā persona – LL. M. Uģis Zeltiņš – norāda, ka apstrīdētais regulējums nav pretrunā ar Eiropas Savienības tiesībām.

Apstrīdētā regulējuma pieņemšana esot saistīta ar lēmumu Nr. 2015/162, un tas sasniedzot ar šo lēmumu fiksēto mērķi – neatmaksāt subordinētos aizdevumus, ja vien nav atmaksāts viss atbalsts.

Apstrīdētā regulējuma piemērošanas sekas esot subordinētā kapitāla pilnīga novirzīšana zaudējumu segšanai. Šādas sekas principā atbilstot Banku darbības paziņojuma 40.–46. punktam.

Princips “neviens kreditora stāvoklis netiek pasliktināts” nozīmējot, ka sloga dalīšanas pasākumiem nevajadzētu pasliktināt kreditora situāciju

salīdzinājumā ar to situāciju, kādā viņš būtu tad, ja atbalsts netiktu sniegts. Šis princips nenozīmē, ka sloga sadalē iesaistītā kreditora prasījumam jātiek apmierinātam vienā kārtā ar citiem kreditoriem.

Dalībvalsts apņemšanās, uz kuras pamata Eiropas Komisija atļāvusi šīs dalībvalsts ierosinātu atbalsta pasākumu, esot attiecīgā pasākuma sastāvdaļa un tātad esot obligāti izpildāma. Latvijai esot pienākums izpildīt apņemšanās, kas iekļautas lēmumā Nr. 2015/162, tostarp apņemšanos līdz atbalsta atmaksai neatmaksāt piešķirtos un vēl neatmaksātos kredītus (pamatsummu) no pārmantoto subordinēto aizdevumu vidus. Šīs apņemšanās izpildei lēmums Nr. 2015/162 liekot izvēlēties kādu no trim šādiem līdzekļiem: ar tiesību aktu tiek noteikts aizliegums veikt maksājumus; prasījums tiek kapitalizēts, bet bez balsstiesībām; prasījums tiek norakstīts. Eiropas Savienības tiesības Latvijai, bez šaubām, ļāvušas izvēlēties jebkuru no šiem trim līdzekļiem. Pieņemot apstrīdēto regulējumu, Latvija izvēlējusies pirmo no minētajiem līdzekļiem. Arī tā ietvaros Latvijai, protams, bijusi rīcības brīvība, jo esot iespējami dažādi juridiskie saistoša rīkojuma radīšanas mehānismi. Apstrīdētais regulējums esot viens no šādiem mehānismiem.

Dalībvalsts institūcijas, tai skaitā tiesas, nevarot lemt par Eiropas Savienības institūciju aktu likumību. Latvijas dalība Eiropas Savienībā esot balstīta prezumpcijā, ka Eiropas Savienības institūcijas nodrošina augstu pamattiesību aizsardzības līmeni.

Persona, kuru Eiropas Savienības institūcijas akts skar tieši un individuāli, šo aktu varot pārsūdzēt Eiropas Savienības Tiesā, un tas esot darāms divu mēnešu laikā no akta publicēšanas, paziņošanas vai iegūšanas. Izskatāmajā lietā liegums atmaksāt subordinēto kapitālu tā īpašnieku neapšaubāmi skarot. Liegums valstij neatstājot rīcības brīvību attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, tāpēc aizskārums esot tiešs. Liegums attiecoties uz konkrētu, iepriekš nosakāmu personu loku, tāpēc aizskārums esot individuāls. Tādējādi subordinētā kapitāla īpašniekam esot bijušas tiesības pārsūdzēt lēmumu Nr. 2015/162. Tiesvedībā Eiropas Savienības Vispārējā tiesā un, ja nepieciešams, Eiropas Savienības Tiesā būtu bijis iespējams vērtēt šā lēmuma atbilstību pamattiesībām, tostarp principam “neviena kreditora stāvoklis netiek pasliktināts”, un citām Eiropas Savienības tiesību normām. Ja personai ir neapšaubāmas tiesības Eiropas Savienības institūcijas aktu pārsūdzēt, tad

pārsūdzēšana esot obligāts priekšnoteikums lēmuma likumības apšaubīšanai arī nacionālajā tiesā. Pretējā gadījumā tiktu apiets tam noteiktais divu mēnešu termiņš no lēmuma publicēšanas, paziņošanas vai nonākšanas aizskartās personas rīcībā.

Lēmums Nr. 2015/162 būtu savietojams ar citādu regulējumu, taču regulējumam jebkurā gadījumā vajagot būt tādām, kas nodrošina subordinētā kapitāla neatmaksāšanu pirms tam, kad ir atmaksāts atbalsts. Ja teorētiski nav iespējams tāds iznākums, ka AS "Reverta" varētu iegūt naudas līdzekļus sniegtā atbalsta pilnīgai atmaksai, tad arī neesot tādu alternatīvu risinājumu, kas Pieteikumu iesniedzēju aizskartu mazāk.

14. Pieaicinātā persona – Mg. iur. Solvita Harbaceviča – norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst sloga sadales principam.

Tirgus dalībniekiem neatkarīgi no to formas neesot subjektīvu tiesību saņemt atbalstu, savukārt valstīm neesot tiesību to piešķirt. Šīs tiesības esot iegūstamas tikai ar noteiktiem materiāliem un procesuāliem nosacījumiem, kas reglamentēti Eiropas Savienības tiesību normās. Eiropas Komisija vērtējot atbalsta saderīgumu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu, vadoties no LESD ietvertajiem kritērijiem, kā arī Eiropas Savienības Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūras un pašas Eiropas Komisijas izstrādātajām vadlīnijām (paziņojumiem).

Kreditoru diferenciācija esot dažādās dzīves situācijās un tiesību jomās sastopama leģitīma prakse. Savukārt valstij, vadoties no principa "neviens kreditors nav sliktāks par citiem", būtu jānodrošina tas, ka pakārtoto saistību kreditori ekonomiskā ziņā nesaņems mazāku summu par to, kādu būtu saņēmuši, ja atbalsts nebūtu piešķirts. Atbalsts kredītiestādei esot devis iespēju vismaz cerēt uz daļēju tajā ieguldīto resursu atgūšanu.

Eiropas Savienības Tiesas judikatūra liecinot par to, ka bieži dalībvalstu apņemšanās un Eiropas Komisijas izvirzītie nosacījumi nav skaidri nošķirami. Dalībvalstis bieži vien kā savas apņemšanās pārņemot Eiropas Komisijas izvirzītos nosacījumus. Arī lēmumā Nr. 2015/162 ietvertās Latvijas apņemšanās neesot uzskatāmas par tās autonomu gribu, bet visdrīzāk esot vismaz daļēji radušās Eiropas Komisijas prasību rezultātā.

Ņemot vērā vispārējo atbalsta aizliegumu, esot secināms, ka Eiropas Komisija nenoliedzami ir stiprās procesuālās pozīcijās, lemjot par atbalsta atbilstību Eiropas Savienības iekšējam tirgum. Latvijas pozīciju šo sarunu kontekstā noteikti esot sarežģījis fakts, ka pēdējā lēmumā ietvertie atbalsta pasākumi nebija oficiāli paziņoti Eiropas Komisijai.

No procesa loģikas izrietot, ka valsts apņemas pildīt noteiktas saistības, lai varētu sniegt atbalstu. Tātad arī valsts apņemšanās būtībā esot atbalstāmā uzņēmuma interesēs. No Eiropas Savienības tiesību viedokļa Latvijai vajadzējis pieņemt apstrīdēto regulējumu. Tas esot bijis ne vien nepieciešams, bet arī atbilstošs visu procesā tieši vai netieši iesaistīto personu, tostarp Pieteikumu iesniedzēja, interesēm.

Secinājumu daļa

15. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. punktu tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja Satversmes tiesa konstatē, ka lēmums par lietas ierosināšanu neatbilst šā likuma 20. panta piektās daļas prasībām. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkts noteic: izskatot pieteikumu, kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu.

Satversmes tiesa 2015. gada 13. oktobrī pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2014-36-01, kurā tika vērtēta Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas atbilstība Satversmes 105. pantam (turpmāk – lieta Nr. 2014-36-01). Arī izskatāmajā lietā ir apstrīdēta Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas atbilstība Satversmes 105. pantam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka procesuāla rakstura jautājumi ir skatāmi pirms tiesību normas satversmības izvērtēšanas pēc būtības (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-10-01 10. punktu*).

Tādējādi Satversmes tiesai visupirms jāpārbauda, vai prasījums par Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 105. pantam jau nav izspriests.

15.1. Pieteikumu iesniedzējs norāda, ka prasījumu nevar uzskatīt par izspriestu, jo ir mainījušies gan tiesiskie, gan faktiskie apstākļi.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tā izspriež lietu, izvērtējot apstākļus, kas pastāv sprieduma taisīšanas brīdī, un šajos konkrētajos apstākļos un konkrētajā brīdī prasījums ir izspriests un par to nav pieļaujama jaunas lietas ierosināšana. Tomēr spriedums konkrētā lietā neaptver izmaiņas, kas var notikt pēc tā pasludināšanas. Tāpēc atsevišķos gadījumos, konstatējusi, ka pastāv būtiski jauni apstākļi, Satversmes tiesa var izvērtēt tādu prasījumu, kas reiz jau ir izspriests. Savukārt, lemjot par to, vai konkrētais prasījums nav izspriests, vērā ņemama ne vien attiecīgā sprieduma nolēmumu daļa, bet arī spriedumā izdarītie secinājumi un tiesību sistēmas attīstība laikā pēc sprieduma pasludināšanas (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 10.4. punktu un 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 17.2. punktu*).

Lai izvērtētu, vai prasījums jau nav izspriests, jānoskaidro, vai: 1) prasījums formāli ir izspriests; 2) prasījums ir mainījies pēc būtības; 3) pastāv būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ prasījumu nevarētu uzskatīt par jau izspriestu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 10.1.–10.5. punktu*).

15.2. Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa kopš sprieduma pieņemšanas lietā Nr. 2014-36-01 nav grozīta. Tātad šī norma gan laikā, kad pieņemts spriedums lietā Nr. 2014-36-01, bija spēkā, gan šobrīd ir spēkā nemainītā redakcijā. Līdz ar to prasījums šajā daļā formāli ir izspriests.

Lietā Nr. 2014-36-01 Satversmes tiesa secināja, ka Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa liedz komercsabiedrībai pildīt no Termindepozīta līguma izrietošās saistības uz laiku, kamēr tā saņem atbalstu, un atbilstoši šai normai pieteikumu iesniedzēji nevar realizēt savas prasījuma tiesības uz procentu saņemšanu. Tādējādi Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa tika vērtēta kā pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesību ierobežojums Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu tvērumā. Satversmes tiesa apstrīdēto normu atzina par atbilstošu Satversmes 105. pantam un norādīja, ka tā ir uzskatāma par līdzekli, ar kuru valsts var panākt to, ka ieguldītie līdzekļi tiek pēc iespējas izlietoti sabiedrības interešu nodrošināšanai, kā arī to, lai pakārtoto saistību subjekti, kas paši

uzņēmušies komercdarbības risku, negūst nepamatotu labumu no valsts sniegtā atbalsta. Lietderīga valsts budžeta līdzekļu izlietošana un iespējami ātrāka šo līdzekļu atgūšana ir visas sabiedrības interesēs (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 15. un 22. punktu*).

Izskatāmajā lietā ir konstatēti no lietas Nr. 2014-36-01 apstākļiem atšķirīgi faktiskie apstākļi, un ir izteikti jauni apsvērumi par Satversmes 105. panta tvērumu. Proti, Pieteikumu iesniedzējs norāda, ka Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa neatbilst Satversmes 105. pantam, jo esot skaidrs, ka Termindepozīta līguma pamatsumma viņam netiks atmaksāta. To neapstrīd arī Saeima. Izskatāmajā lietā vērtējams, vai ar apstrīdēto regulējumu noteiktais ierobežojums, kas liedz saņemt noguldījuma pamatsummas atmaksu, aizskar Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu vai ceturtā teikuma tvērumā esošās pamattiesības. Turklāt Pieteikumu iesniedzējs lūdzis izvērtēt Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 105. pantam kopsakarā ar Satversmes 1. pantā ietverto tiesiskās paļāvības principu.

Tādējādi prasījums par Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 105. pantam nav atzīstams par jau izspriestu.

Līdz ar to tiesvedība šajā prasījuma daļā ir turpināma.

16. Pieteikumu iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu uzdot jautājumus Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālā nolēmuma pieņemšanai.

Pirmkārt, esot būtiski noskaidrot, vai Eiropas Savienības tiesības paredz pienākumu dalībvalstīm ieviest tiesību normas, kas paredz sloga sadales principu. Otrkārt, vai tāds tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram tiekot dzēstas pakārtotās saistības, ir saderīgs ar LESD 107. pantu, Hartas 17. pantu un tiesiskās paļāvības principu. Treškārt, vai Pieteikumu iesniedzējam kā AS “Reverta” pakārtoto saistību kreditoram bija jāpārsūdz lēmums Nr. 2015/162, un vai šā lēmuma nepārsūdzēšana ietekmē Pieteikumu iesniedzēja iespējas un tiesības vērsties dalībvalsts tiesā ar lūgumu pārbaudīt šīs valsts regulējuma tiesiskumu.

16.1. LESD 267. pants noteic, ka Eiropas Savienības Tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus par Eiropas Savienības līgumu interpretāciju un Eiropas Savienības tiesību aktu spēkā esamību un interpretāciju. Ja jautājums

sakarā ar to radies kādas dalībvalsts tiesā ierosinātā lietā un šī tiesa uzskata, ka tai sprieduma taisīšanai vajadzīgs Eiropas Savienības Tiesas nolēmums par šo jautājumu, šī tiesa var lūgt, lai Eiropas Savienības Tiesa sniedz šādu nolēmumu. Ja šāds jautājums radies lietā, ko izskata dalībvalsts tiesa, kuras lēmumi saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nav pārsūdzami, tad šai tiesai jāvēršas Eiropas Savienības Tiesā.

Satversmes tiesas nolēmumi nav pārsūdzami, tāpēc gadījumā, kad lietas iznākums ir atkarīgs no Eiropas Savienības tiesību aktu iztulkošanas, Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai konkrēto jautājumu jau iepriekš nav izskaidrojusi Eiropas Savienības Tiesa, vai attiecīgajos tiesību aktos noteiktais ir tik skaidrs, ka nerada nekādas saprātīgas šaubas, un jālemj, vai ir nepieciešams saņemt prejudiciālu nolēmumu no Eiropas Savienības Tiesas (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 14. punktu*).

16.2. Pieteikumu iesniedzējs uzskata, ka nepieciešamība vērsties Eiropas Savienības Tiesā izriet no tā, ka lietas dalībniekiem un pieaicinātajām personām ir atšķirīgi viedokļi par Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 19. jūlija sprieduma lietā C-526/14 “*Kotnik and Others*” un Eiropas Savienības tiesību interpretāciju.

Protams, ka jebkurā tiesvedības procesā lietas dalībniekiem ir atšķirīgi viedokļi. Taču tas vien nevar būt pamats vērsties Eiropas Savienības Tiesā. Katrā konkrētā tiesību strīdā tiesas uzdevums ir noskaidrot, kuras puses izvirzītie argumenti ir pamatoti un kuras – ne.

Eiropas Savienības Tiesa ir konstatējusi, ka Eiropas Savienības regulējumu par atbalstu veido arī Banku darbības paziņojums un no tā izrietošais sloga sadales princips un tas atbilst LESD 107.–109. pantam (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 19. jūlija sprieduma lietā C-526/14 “Kotnik and Others” 60. punktu*). No Banku darbības paziņojuma 46. punkta izriet princips “neviens kreditors nav sliktāks par citiem”. Eiropas Savienības regulējumā par valsts atbalstu noteiktais ir skaidrs un nerada saprātīgas šaubas. Tas, vai izskatāmajā lietā Pieteikumu iesniedzējs līdz ar atbalsta sniegšanu sākotnēji AS “Parex banka” un pēc tās reorganizācijas AS “Reverta”, tika nostādīts sliktākā stāvoklī, nekā būtu bijis, ja atbalsts netiktu sniegts, tiks vērtēts šajā spriedumā. Atbildi uz šo jautājumu Satversmes tiesa var sniegt bez vērsšanās Eiropas Savienības Tiesā.

Savukārt jautājums par personas tiesībām pārsūdzēt Eiropas Komisijas lēmumu ir jau risināts Eiropas Savienības Tiesā. No Eiropas Savienības Tiesas judikatūras izriet: ja personai, kura vēlas apstrīdēt Eiropas Komisijas lēmumu, pamatojoties uz LESD 263. panta ceturto daļu, neapšaubāmi ir *locus standi*, tai šīs tiesību aizsardzības līdzeklis jāizmanto. Tomēr tas neietekmē minētajai personai piešķirto iespēju apstrīdēt to valsts tiesību aktu likumību, ar kuriem tiek izpildīts Eiropas Savienības tiesību akts, kompetentajās valsts tiesās (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2018. gada 25. jūlija sprieduma lietā C-135/16 "Georgsmarienhütte and Others" 18. un 22. punktu*). Tādējādi tas, ka Pieteikumu iesniedzējs nav apstrīdējis lēmumu Nr. 2015/162, neietekmē viņa tiesības prasīt apstrīdētā regulējuma satversmības izvērtēšanu.

Līdz ar to lūgums par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai ir noraidāms.

17. Saeima ir norādījusi, ka ne visa Kontroles likuma 8.¹ panta otrā daļa ierobežo Pieteikumu iesniedzēja pamattiesības. Proti, minētās normas 3. punkts neattiecas uz pakārtoto saistību kreditoriem, bet paredz aizliegumu komercsabiedrības dalībniekiem izmaksāt likvidācijas kvotas.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Personas pamattiesību aizskārums parasti pastāv, ja tiesību norma, kuru persona uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normām, tai ir piemērota. Tomēr pamattiesību aizskārums var tikt konstatēts arī gadījumos, kad apstrīdētā norma personai nav piemērota, bet pastāv tāds apstākļu kopums, kas ļauj Satversmes tiesai pārliecināties par aizskāruma esamību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 21.1. punktu*).

Kontroles likuma 8.¹ panta otrā daļa nosaka vairākus ierobežojumus, kas ievērojami tādas komercsabiedrības likvidācijas procesā, kura saņem atbalstu. Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktā ir noteikti aizliegumi, kas attiecas uz Pieteikumu iesniedzēju kā pakārtoto saistību kreditoru. Savukārt

saskaņā ar Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 3. punktu līdz atbalsta atmaksāšanai ir aizliegts komercsabiedrības dalībniekiem (akcionāriem, biedriem, īpašniekiem) izmaksāt likvidācijas kvotas.

No lietas materiāliem izriet, ka Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 3. punkts Pieteikumu iesniedzējam nav piemērots. Turklāt arī pats Pieteikumu iesniedzējs ar apstrīdēto regulējumu radīto aizskārumu uzskata par tādu, kas viņam kā pakārtoto saistību kreditoram ierobežo Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantā ietvertās pamattiesības.

Tādējādi Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 3. punkts nav attiecināms uz Pieteikumu iesniedzēju un nevar radīt viņam pamattiesību aizskārumu. Attiecīgi tiesvedības turpināšana šajā prasījuma daļā nav iespējama.

Līdz ar to, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, tiesvedība lietā par Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 3. punkta atbilstību Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantam ir izbeidzama.

18. Kā izriet no konstitucionālajā sūdzībā sniegtās argumentācijas, Pieteikumu iesniedzējs iebilst pret to, ka ar Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu un 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu (turpmāk arī – apstrīdētās normas) ir aizskartas viņa Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu, kā arī pārkāpts varas dalīšanas princips.

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārumš citstarp ir konstatējams tad, ja personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*).

Tādējādi Satversmes tiesa noskaidros, vai apstrīdētās normas skar tādas Pieteikumu iesniedzēja pamattiesības, kas ietilpst Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumā, un vai ir konstatējams varas dalīšanas principa pārkāpums.

18.1. Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka: “Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

Satversmes tiesas judikatūrā atzīts, ka jēdziens “taisnīga tiesa” ietver divus aspektus: “taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un

“taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā šī lieta tiek izskatīta. Valsts izveidotajai tiesu institūciju sistēmai jābūt neatkarīgai, objektīvai un kompetentai (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 22.3. punktu*). Jēdziens “taisnīga tiesa” ir interpretējams kopsakarā ar Satversmes 6. nodaļu, citstarp Satversmes 86. pantu, kas noteic, ka tiesu var spriest tikai tie orgāni, kuriem šīs tiesības piešķir likums, un tikai likumā paredzētā kārtībā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 1.2. punktu*).

Tikai neatkarīga tiesu vara var nodrošināt taisnīgu tiesas procesa rezultātu, kas ir tiesiskuma pamats (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra sprieduma lietā Nr. 2009-11-01 7.2. punktu*).

Satversmes 83. pantā ietvertais tiesnešu neatkarības princips prasa, lai tiesu sistēma nodrošinātu gan tiesas neatkarību kopumā, gan arī tiesneša neatkarību katrā konkrētajā lietā (*sal. sk. Satversmes tiesas 2015. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-10-01 17.3. punktu, 2016. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2016-01-01 10.3. punktu un 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 15.2. punktu*). Nav iespējams nodrošināt nepieciešamo neatkarību, ja tiesu vara kopumā nav brīva no izpildvaras vai likumdevēja nepamatotas ietekmes vai politiska spiediena (*sal. sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra sprieduma lietā Nr. 2009-11-01 8. punktu*).

Ja lietu tiesā izskata Satversmē un likumā “Par tiesu varu” noteiktajā kārtībā iecelts vai apstiprināts tiesnesis, tad prezumējams, ka tiesnesis lietas izskatīšanā būs neatkarīgs un objektīvs un spēs nodrošināt tiesas procesa un pieņemto nolēmumu taisnīgumu (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2016-01-01 10.3. punktu*).

Savukārt varas dalīšanas princips nozīmē, ka visa valsts darbība pēc savas būtības funkcionāli ir iedalīta trijos darbības veidos jeb valsts varas funkcionālos atzaros – likumdošanas varā, izpildvarā un tiesu varā. Trim varas atzariem piederīgo valsts institūciju kompetenču sadalījums, kas veido varas dalīšanas principa jeb „līdzsvara un atsvara” sistēmu, ir noteikts Satversmē (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. 2013-06-01 11. punktu*). Varas dalīšanas mērķis ir personas pamattiesību un demokrātiskas valsts iekārtas

nodrošināšana, garantējot līdzsvaru un savstarpēju kontroli starp valsts varas institūcijām (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. 2006-12-01 6.1. punktu*).

Tādējādi Satversmes 92. panta pirmajā teikumā nostiprinātais jēdziens “taisnīga tiesa” pats par sevi nozīmē to, ka lieta tiks izskatīta neatkarīgā tiesā. Atbilstoši varas dalīšanas principam tiesai lieta jāizskata bez izpildvaras vai likumdevēja varas ietekmes vai politiska spiediena. Jēdziens “taisnīga tiesa” neliedz citiem valsts varas atzariem pildīt savas funkcijas, ciktāl tas atbilst vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām. No varas dalīšanas principa izriet prasība valsts varas atzariem līdzdarboties un mijiedarboties tādā veidā, ka tiek respektēta katra valsts varas atzara autonomija un netiek apdraudēta neviena valsts varas atzara svarīgu funkciju veikšana. Būtiski ir tas, lai visi valsts varas atzari pienācīgi veiktu savas funkcijas.

Citāda situācija arī būtu pretrunā ar starpinstitutionālās lojalitātes principu, kas atvasināts no varas dalīšanas principa un demokrātiskas tiesiskas valsts institūcijām ir jāievēro savstarpējās attiecībās. Demokrātiskās tiesiskās valstīs konstitucionālajiem orgāniem ir pienākums savstarpējās attiecībās ievērot cita konstitucionālā orgāna kompetenci (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.3.1. punktu*).

18.2. Pieteikumu iesniedzējs Satversmes 92. panta pirmā teikuma un varas dalīšanas principa pārkāpumu saskata tajā apstākļi, ka apstrīdētās normas tika pieņemtas laikā, kad vispārējās jurisdikcijas tiesas izskatīšanā bija viņa prasība civillietā Nr. C04433312 pret AS “Reverta” par pienākumu pildīt pakārtotās saistības. Savukārt Saeima norāda, ka likumdevējs nevar nodrošināt to, ka pirms likuma normas pieņemšanas kāda persona nebūs vērsusies tiesā saistībā ar tām tiesiskajām attiecībām, kuras paredzēts regulēt ar attiecīgo likuma normu.

Tiesu varas uzdevums ir gādāt, lai, izskatot konkrētu lietu, tiktu nodrošināta Satversmes normu, likumu un citu normatīvo aktu īstenošana, vispārējo tiesību principu un cilvēka pamattiesību ievērošana. Tiesiskā valstī tieši tiesas ir atzīstamas par efektīvāko mehānismu, kas, izvērtējot katru gadījumu individuāli, var konstatēt, vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp konkrētās personas tiesībām

un sabiedrības interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. 2013-06-01 11. punktu*).

Savukārt likumdevējas varas galvenais uzdevums ir likumu pieņemšana. Likumdošanas funkcija ir normatīvo tiesību aktu pieņemšana, regulējot indivīda un valsts rīcību saskaņā ar sabiedrības mērķiem un radot tiesisko ietvaru valsts varas realizēšanai.

Tas, ka likumdevējs ir pieņēmis tiesību normas, kas attiecas uz tiesību subjektiem un to savstarpējām attiecībām, par ko ir strīds tiesā, neskar Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteikto, ka konkrētais strīds tiks izskatīts taisnīgā tiesā. Katras tiesību normas pieņemšanas pamatā ir kādi apstākļi, reaģēšanu uz kuriem likumdevējs ir uzskatījis par nepieciešamu. Likumdevējam ir jāreaģē uz tiesisko attiecību veidošanos un attīstību valstī.

Turklāt atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 1. punktam tiesai gadījumā, ja tā uzskatījusi, ka kāda no civillietā Nr. C04433312 piemērojamām normām neatbilst Satversmei, tostarp liedz tai spriest taisnīgu tiesu, bija jāvēršas ar pieteikumu Satversmes tiesā.

Tiesa lietas izspriešanā nav saistīta un ierobežota tikai ar lietas dalībnieku lūgumiem. Proti, tiesai arī pēc savas iniciatīvas ir jāveic piemērojamo tiesību normu konstitucionalitātes pārbaude. Satversmes tiesas judikatūrā atzīts, ka, nodrošinot Satversmes normām atbilstošāko, taisnīgāko un lietderīgāko rezultātu, tiesību normas piemērotājam ir piešķirtas tiesības noteikt piemērojamo tiesību normu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 13. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2011-15-01 7. punktu*). Satversmei atbilstoša tiesību normu piemērošana ietver piemērojamās tiesību normas atrašanu un atbilstošu iztulkošanas jeb interpretācijas metožu izmantošanu, intertemporālās un hierarhiskās piemērojamības izvērtēšanu, judikatūras un tiesību doktrīnas izmantošanu, kā arī tiesību tālākveidošanu (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 2. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2014-16-01 13. punktu*).

No izskatāmās lietas materiāliem nav gūstams apstiprinājums tam, ka apstrīdētās normas būtu liegušas kādai no triju instanču tiesām, izskatot civillietu Nr. C04433312, pildīt tās konstitucionālo pienākumu – spriest taisnīgu tiesu.

Ņemot vērā minēto, jāatzīst, ka apstrīdētās normas nerada varas dalīšanas principa pārkāpumu un neskar Pieteikumu iesniedzēja tiesības uz taisnīgu tiesu, kas ietvertas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā. Līdz ar to tiesvedības turpināšana šajā prasījuma daļā nav iespējama.

Līdz ar to, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, tiesvedība lietā par Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas, 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas atbilstību varas dalīšanas principam un Satversmes 92. panta pirmajam teikumam ir izbeidzama.

19. Pieteikumu iesniedzējs lūdz izvērtēt vairāku tiesību normu atbilstību vairākām Satversmes normām.

Ja apstrīdēta vairāku tiesību normu atbilstība vairākām augstāka juridiska spēka tiesību normām, tad tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 15. maija sprieduma lietā Nr. 2019-17-05 13. punktu*).

19.1. Izskatāmajā lietā ir izvērtējama gan Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas, gan 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas satversmība.

Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa nosaka aizliegumu pildīt pakārtotās saistības, sākot ar atbalsta piešķiršanas brīdi un beidzot ar šā atbalsta sniegšanas beigām. Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa ir jāpiemēro gadījumā, kad tiek konstatēts, ka atbalsts nav pilnībā atmaksāts un līdz atbalsta sniegšanas termiņa beigām netiks atmaksāts. Konstatējot šādus apstākļus, komercsabiedrības darbība ir izbeidzama un tiek uzsākts tās likvidācijas process, kurā jāievēro Kontroles likuma 8.¹ panta otrajā un trešajā daļā noteiktais.

Saeima ir norādījusi, ka Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa un 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa ir savstarpēji saistītas tiesību normas (*sk. lietas materiālu 4. sēj. 36. lp*). Tieslietu ministrija norādījusi, ka Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa ir loģisks šā likuma 8. panta pirmās daļas turpinājums (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 98. lp*).

Kontroles likuma 8. panta otrā daļa noteic, kas ir pakārtotās saistības. Proti, tās ir tiesības un pienākumi, tai skaitā aizdevuma procentu izmaksas pienākums,

ko komercsabiedrībai rada aizdevums (neatkarīgi no noslēgtā darījuma veida) un kas aizdevējam, pamatojoties uz noslēgto darījumu ar komercsabiedrību, dod tiesības atprasīt aizdevumu pirms termiņa tikai komercsabiedrības maksātnespējas vai likvidācijas gadījumā un pēc visu citu kreditoru prasījumu apmierināšanas, taču pirms dalībnieku vai akcionāru prasījumu apmierināšanas. Savukārt apstrīdētās normas nosaka pakārtoto saistību izpildes ierobežojumus konkrētos gadījumos. Tās regulē vairākus secīgus jautājumus, kas var rasties saistībā ar pakārtoto saistību izpildi tajā gadījumā, kad valsts ir sniegusi atbalstu. Apstrīdētajās normās viscaur atspoguļojas pakārtoto saistību īpašais raksturs un no tā izrietošās sekas, kas skar šo saistību kreditorus atbalsta sniegšanas gadījumā.

Vienīgais apstāklis, kas apstrīdētās normas savstarpēji nošķir, ir tas, vai komercsabiedrība, kas saņem atbalstu, turpina darbību, vai ir jālemj par tās izbeigšanu. Taču neatkarīgi no tā, vai atbalsta sniegšanas laikā ir konstatējama iespēja komercdarbību turpināt un atjaunot vai nepieciešamība izbeigt komercdarbību un komercsabiedrību likvidēt, apstrīdētās normas konsekventi nosaka prasību nepildīt pakārtotās saistības, pirms tam, kad ir nokārtotas saistības pret valsti. Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa šos jautājumus regulē jau kopš atbalsta piešķiršanas brīža un arī turpmāko laiku, savukārt 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa šos jautājumus regulē tādā situācijā, kad nepieciešams komercsabiedrību likvidēt. Tātad minētās Kontroles likuma 8.¹ panta normas ir 8. panta pirmajā daļā noteiktā ierobežojuma turpinājums situācijā, kad tiek veikta attiecīgās komercsabiedrības likvidācija.

Kā izriet no izskatāmās lietas materiāliem, pēc atbalsta sniegšanas AS "Parex banka" situācija ir attīstījusies tādā veidā, ka uz Pieteikumu iesniedzēju attiecināmas visas apstrīdētās normas. Proti, visupirms ir vispār aizliegts pildīt no Termiņdepozīta līguma izrietošās saistības, un šis aizliegums turpina pastāvēt arī AS "Reverta" likvidācijas procesa laikā (*sk., piemēram, lietas materiālu 1. sēj. 1.-10., 39.-41. lp un 65.-75. lp*). Šis process noslēgsies ar AS "Reverta" izslēgšanu no publiskā reģistra, kā to paredz Kontroles likuma 8.¹ panta trešā daļa. Tādējādi apstrīdētās normas attiecībā uz Pieteikumu iesniedzēju veido vienotu tiesisko regulējumu, sākotnēji aizliedzot pildīt no Termiņdepozīta līguma izrietošās

saistības un visbeidzot paredzot iespēju arī šo saistību neizpildes gadījumā izslēgt AS “Reverta” no publiskā reģistra.

Visas apstrīdētās normas ierobežo pakārtoto saistību pildīšanu un tādējādi ir savstarpēji cieši saistītas. Tāpēc Satversmes tiesa izvērtēs šo normu kā vienota regulējuma satversmību. Tomēr, lai arī apstrīdētās normas ir vērtējamas kā vienots regulējums, Satversmes tiesai jāpārbauda, vai katra no tām ir pieņemta pienācīgā likumdošanas kārtībā un kā katras normas spēks laikā varēja ietekmēt Pieteikumu iesniedzēja tiesisko paļāvību.

19.2. Pieteikumu iesniedzējs norāda, ka apstrīdētās normas aizskar viņam Satversmes 105. pantā nostiprinātās tiesības uz īpašumu, kā arī pārkāpj Satversmes 1. pantā ietvertu tiesiskās paļāvības principu. Pieteikumu iesniedzēja apsvērumi par iespējamo tiesiskās paļāvības principa pārkāpumu ir saistīti ar viņa norādītajiem argumentiem par Satversmes 105. pantā noteikto pamattiesību ierobežojumu. Proti, Pieteikumu iesniedzējs esot paļāvies uz to, ka Termindepozīta līgumā norādītajā termiņā, 2015. gada 12. maijā, viņam tiks atmaksāta noguldījuma pamatsumma – 15 miljoni *euro*.

Izvērtējot kādas tiesību normas atbilstību no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātajiem vispārējiem tiesību principiem, kas ietilpst Satversmes 1. panta tvērumā, jāņem vērā tas, ka šo principu izpausme dažādās tiesību jomās var atšķirties. Arī apstrīdētās normas raksturs, saikne ar citām Satversmes normām un vieta tiesību sistēmā ietekmē Satversmes tiesas īstenoto kontroli. Tādējādi, ja lietā apstrīdēta tiesību normas atbilstība gan tiesiskās paļāvības principam, gan arī Satversmes 105. pantam, apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 1. pantam jāvērtē kopsakarā ar Satversmes 105. pantu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 16.3. punktu*).

Pieteikumu iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst arī Satversmes 91. pantam. No pieteikumos ietvertajiem argumentiem un citiem lietas materiāliem izriet, ka lietas pamatjautājums ir saistīts ar to, vai pakārtoto saistību izpildes ierobežojums gadījumā, kad komercsabiedrība saņēmusi atbalstu, atbilst Satversmes 105. pantam un Satversmes 1. pantā nostiprinātajam tiesiskās paļāvības principam.

Tādējādi visupirms Satversmes tiesa izvērtēs apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. un 105. pantam, bet pēc tam atbilstību Satversmes 91. pantam.

20. Satversmes 105. pants nosaka: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, apstrīdētās normas paredz īpašuma tiesību atsavināšanu, jo viņam jau vairāk nekā piecus gadus faktiski esot atņemtas jebkādas tiesības rīkoties ar sev piederošo īpašumu. Savukārt Saeima šādam apgalvojumam nepiekrīt. Saeima norāda, ka ar apstrīdētajām normām attiecībā uz pakārtoto saistību kreditoriem, tostarp Pieteikumu iesniedzēju, esot nodrošināts tikai un vienīgi tas, ka viņi negūst turpmāku nepamatotu labumu no atbalsta piešķiršanas.

20.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju un neaprobežojas vienīgi ar īpašuma tiesībām. Ar “tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas. Īpašuma tiesības ietver arī līgumu tiesības ar ekonomisku vērtību (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03 8.2. punktu*). Par īpašumu var tikt uzskatīti ļoti dažādi prasījumi, proti, tādi prasījumi, kuru izpildi varētu pieprasīt, ja pastāv skaidrs tiesisks pamats (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 7. punktu un 2011. gada 3. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-05-01 15.2. punktu*). Arī nākotnes ienākumi uzskatāmi par īpašumu tad, ja tie jau ir nopelnīti vai pastāv prasība, kuru var apmierināt (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 15. punktu*).

Vispārīgi Pieteikumu iesniedzējam ir prasījuma tiesības uz Termindepozīta līguma izpildi. Šāds prasījums ir “īpašums” 105. panta izpratnē.

Satversmes 105. pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu. Savukārt šā panta ceturtais teikums paredz valstij tiesības noteiktos gadījumos īpašuma tiesības arī atņemt (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2016-08-01 13. punktu*). Satversmes 105. panta pirmie trīs teikumi un ceturtais teikums paredz atšķirīgus ierobežojuma tiesiskuma izvērtēšanas kritērijus, tādēļ nosakāms, kura no šīm normām attiecināma uz apstrīdētajām normām (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 6. oktobra sprieduma lietā Nr. 2009-113-0106 15. punktu*).

Noskaidrojot Satversmē noteikto pamattiesību saturu, jāņem vērā Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā. Satversmes 89. pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. No šā panta izriet, ka likumdevēja mērķis ir panākt Satversmē ietvertu cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautiskajām tiesību normām. Latvijai saistošās starptautiskās cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse konstitucionālo tiesību līmenī kalpo arī par konkretizācijas līdzekli, lai noteiktu demokrātiskas tiesiskas valsts principu saturu un apjomu, ciktāl tas nenoved pie Satversmē ietvertu pamattiesību aizsardzības samazināšanas (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 16. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-25-03 18. punktu*).

20.2. Satversmes 105. panta saturs ir noskaidrojams kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) Pirmā protokola 1. pantu, kā arī tā piemērošanas praksi.

Konvencijas Pirmā protokola 1. pants nosaka:

„Jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz sava īpašuma izmantošanu. Nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot, ja tas notiek publiskajās interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem.

Iepriekšminētie noteikumi neierobežo valsts tiesības pieņemt likumus, kādus tā uzskata par nepieciešamiem, lai kontrolētu īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm vai lai nodrošinātu nodokļu vai citu maksājumu vai sodu samaksu.”

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka Konvencijas Pirmā protokola 1. pants ietver trīs atsevišķus noteikumus: pirmais, kas ietverts pirmajā teikumā un kam piemīt vispārīgs raksturs, nosaka tiesības uz īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu; otrais noteikums, kas ietverts otrajā teikumā, regulē īpašuma atņemšanu un paredz tai zināmus nosacījumus; trešais noteikums, kas ietverts trešajā teikumā, piešķir valstīm pilnvaras kontrolēt īpašuma izmantošanas kārtību saskaņā ar vispārējām interesēm. Tomēr visi šie noteikumi ir savstarpēji saistīti – otrais un trešais noteikums attiecas uz iejaukšanos īpašuma tiesību netraucētā īstenošanā, un tādēļ tie ir jāinterpretē, ņemot vērā pirmajā noteikumā nostiprināto principu (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 1999. gada 28. oktobra sprieduma lietā “Brumărescu v. Romania”, pieteikums Nr. 28342/95, 76. punktu, un Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1982. gada 23. septembra sprieduma lietā “Sporrong and Lönnroth v. Sweden”, pieteikumi Nr. 7151/75 un Nr. 7152/75, 63. punktu*).

Gadījumā, kad personas īpašuma tiesības saskaņā ar likumu ir “dzēstas”, Eiropas Cilvēktiesību tiesa personas sūdzību skatīs saskaņā ar otro noteikumu, kas attiecas uz īpašuma atņemšanu. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā ir atzīts: lai izlemtu, vai ir notikusi īpašuma atņemšana, jāņem vērā ne tikai tas, vai notikusi oficiāla īpašuma atsavināšana vai īpašuma tiesību nodošana, bet arī jāizpēta faktiskā situācija. Tā kā Konvencijas mērķis ir garantēt praktiskas un efektīvas tiesības, ir jāpārlicinās par to, vai īpašuma tiesības nav atsavinātas *de facto* (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1982. gada 23. septembra sprieduma lietā “Sporrong and Lönnroth v. Sweden”, pieteikumi Nr. 7151/75 un Nr. 7152/75, 63. punktu un 1999. gada 28. oktobra sprieduma lietā “Brumărescu v. Romania”, pieteikums Nr. 28342/95, 76. punktu*).

20.3. Satversmes tiesa lietā Nr. 2014-36-01 jau ir atzinusi: tas, ka samazinās iespējamie ienākumi no procentiem par kapitāla lietošanu, vai pat neiespējamība saņemt atlikušos procentu maksājumus nenozīmē, ka pēc būtības tiktu atsavinātas prasījuma tiesības uz procentu saņemšanu. Minētais īpašums – proti, prasījuma tiesības uz procentu saņemšanu – tiek saglabāts, jo valsts pēc apstrīdētās normas pieņemšanas to nepārņem savā īpašumā, kā tas būtu gadījumā, ja īpašums tiktu

piespiedu kārtā atsavināts sabiedrības vajadzībām (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 15.2. punktu*).

Izskatāmajā lietā Pieteikumu iesniedzējs uzsver, ka viņam ir atņemtas prasījuma tiesības uz Termindepozīta līguma pamatsummas atmaksu, un tādēļ atšķirībā no tā, kas tika secināts lietā Nr. 2014-36-01, ir atzīstams tas, ka notikusi īpašuma tiesību atsavināšana Satversmes 105. panta ceturtā teikuma izpratnē.

Apstrīdētās normas paredz īpašuma izmantošanas ierobežojumu uz laiku no atbalsta piešķiršanas līdz atbalsta sniegšanas beigām, kā arī gadījumā, kad ir uzsākts komercdarbības likvidācijas process, – līdz brīdim, kad ir pilnībā atmaksāts saņemtais atbalsts. Vienlaikus apstrīdētās normas paredz arī potenciālu pakārtoto saistību kreditoru prasījumu dzēšanu. Taču šo saistību dzēšana izriet nevis no tā, ka valsts ir sniegusi atbalstu, bet gan no tā, ka, pabeidzot likvidācijas procesu, komercsabiedrībai nav pakārtoto saistību kreditoru prasījumu apmierināšanai pietiekamu naudas līdzekļu. Proti, Kontroles likuma 8.¹ panta trešā daļa paredz nevis prasījuma tiesību atņemšanu pakārtoto saistību kreditoriem, bet gan to, ka pat tādā gadījumā ja šie prasījumi nav apmierināti, likvidācijas process ir pabeidzams, un komercsabiedrība ir izslēdzama no publiskā reģistra. Turklāt atbilstoši šai normai arī atbalsta neatmaksāšana nav šķērslis tam, lai komercsabiedrība, pabeidzot likvidācijas procesu, tiktu izslēgta no publiskā reģistra.

Tādējādi apstrīdētās normas paredz nevis pakārtoto saistību kreditoru prasījuma tiesību atsavināšanu, bet gan šo tiesību izmantošanas ierobežošanu uz noteiktu laiku. Tas, vai pakārtoto saistību kreditors faktiski varēs šīs tiesības izmantot, ir atkarīgs no tā, kā attīstīsies situācija pēc atbalsta sniegšanas, proti, no tā, vai komercsabiedrībai būs pietiekami finanšu līdzekļi.

Īpašuma tiesību atsavināšana Satversmes 105. panta ceturtā teikuma izpratnē nevar būt atkarīga tikai no konkrētā gadījuma faktiskajiem apstākļiem. Proti, nav iedomājama tāda situācija, ka konkrētais īpašums ar tiesību normu tiek un tajā pašā laikā netiek atsavināts. Lai atzītu, ka īpašums ticis vai tiek piespiedu kārtā atsavināts sabiedrības vajadzībām, ir nepieciešama tāda valsts rīcība, kas vērsta uz konkrētā īpašuma atņemšanu. Taču apstrīdētās normas šādu valsts rīcību neparedz.

Tādējādi apstrīdētās normas ir aplūkojamas nevis Satversmes 105. panta ceturtā teikuma, bet gan šā panta pirmo triju teikumu tvērumā.

Līdz ar to apstrīdētās normas pakārtoto saistību kreditoram ierobežo Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos noteiktās tiesības uz īpašumu.

21. Noskaidrojot, vai ar apstrīdētajām normām noteiktais Pieteikumu iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesai jāvērtē:

- 1) vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu;
- 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2019-05-01 18. punktu*).

22. Lai izvērtētu to, vai Pieteikumu iesniedzēja īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, Satversmes tiesai jāpārbauda:

- 1) vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;
- 2) vai likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 3) vai likums ir pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 2. jūlija sprieduma lietā Nr. 2015-01-01 14. punktu*).

Pamattiesību ierobežojumam jābūt noteiktam tādā likumdošanas procesā, kas atbilst labas likumdošanas principam (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 25. punktu*).

23. Pieteikumu iesniedzējs uzskata, ka, pieņemot Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, ir pārkāpts labas likumdošanas princips. Viņa iebildumi pret minētās normas pieņemšanu būtībā ir saistīti ar to, ka tā esot pieņemta steigā un bez pienācīga izvērtējuma. Likumdevējs neesot veicis nekāda veida izskaidrojošus

pētījumus, sociālās ietekmes izvērtējumu, riska prognozes un novērtēšanas pasākumus. Likumdevējs neesot arī apsvēris visus konkrētā tiesiskā regulējuma ieviešanai un izpildei nepieciešamos pasākumus.

Satversmes tiesa lietā Nr. 2014-36-01 jau vērtēja apstrīdētās normas pieņemšanas procesu, tostarp argumentus par tās pieņemšanu steidzamības kārtībā un likumdevēja veikto izvērtējumu par tās atbilstību augstāka juridiska spēka normām. Tiesa atzina, ka tika veikts izvērtējums par Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas nepieciešamību un atbilstību Satversmei un Latvijas starptautiskajām saistībām. Atbildīgā komisija ir vērtējusi Finanšu ministrijas iesniegtos dokumentus un uzklusījusi Saeimas Juridiskā biroja pārstāvjus un nozares speciālistus. Kaut arī Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa apspriesta ļoti īsā laikā, tā pieņemta, ievērojot normatīvajos aktos noteikto kārtību un procedūru (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 17. punktu*).

Pieteikumu iesniedzējs, pamatojot labas likumdošanas principa pārkāpuma esību, nav norādījis tāds pēc būtības jaunus argumentus, kas nebūtu izvērtēti lietā Nr. 2014-36-01. Turklāt izskatāmajā lietā nav strīda par to, ka Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa ir izsludināta un publiski pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī pietiekami skaidri formulēta.

Tādējādi ar Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu paredzētais īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.

24. Pieteikumu iesniedzējs uzskata, ka ar Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu radītais ierobežojums nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo esot pārkāpts labas likumdošanas princips.

24.1. Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa pieņemta ar 2017. gada 2. februāra likumu “Grozījumi Komercedarbības atbalsta kontroles likumā”.

Likumprojekts Nr. 589/Lp12 “Grozījumi Komercedarbības atbalsta kontroles likumā” (turpmāk – Grozījumu likumprojekts) tika iesniegts Saeimai 2016. gada 1. jūnijā un izskatīts trijos lasījumos. Grozījumu likumprojekts pirmajā lasījumā tika izskatīts 2016. gada 29. jūnijā, otrajā lasījumā – 2016. gada

22. decembrī un trešajā lasījumā – 2017. gada 2. februārī. Grozījumu likumprojekta izskatīšanas laikā par to saņemti atbildīgās komisijas un Saeimas Juridiskā biroja sagatavotie priekšlikumi, kas apspriesti Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdēs (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 9.-10. lp un 23.-29. lp*). Grozījumu likumprojekta izskatīšanas gaitā gan Finanšu ministrija, gan Tieslietu ministrija iesniedza atzinumus par Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas atbilstību Satversmes 105. pantam un samērīguma principam (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 15.-16. lp un 19.-22. lp*).

Likums „Grozījumi Komercedarbības atbalsta kontroles likumā” pieņemts 2017. gada 2. februārī un izsludināts 2017. gada 16. februārī oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Nr. 36. Tādējādi Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa ir izsludināta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā.

Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktā, kā arī trešajā daļā ietvertais aizliegums no atbalsta piešķiršanas brīža līdz atbalsta sniegšanas beigām pildīt pakārtotās saistības ir formulēts pietiekami skaidri. Tādējādi persona var izprast no šīm normām izrietošo tiesību saturu un paredzēt to piemērošanas sekas.

Lietas dalībnieki ir vienisprātis, un arī Satversmes tiesai nerodas šaubas par to, ka Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa ir normas, kas ir izsludinātas un pieejamas atbilstoši normatīvo tiesību aktu prasībām, kā arī pietiekami skaidri formulētas.

24.2. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdošanas procesam ne vien jāatbilst normatīvajos aktos noteiktajām formālajām prasībām, bet arī jāveicina personu uzticēšanās valstij un tiesībām (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 12. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2017-17-01 21.3. punktu*). Likumdošanas procesā jāievēro vispārējie tiesību principi, Satversmē un Saeimas kārtības rullī reglamentētie procesuālie priekšnoteikumi un prasības. Likumdevējam jāizvērtē likumprojektā paredzēto tiesību normu atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām, tostarp Satversmei, starptautiskajām un Eiropas Savienības tiesību normām, un jāsaskaņo likumprojektā paredzētās tiesību normas un tiesību sistēmā jau pastāvošās tiesību normas atbilstoši racionāla likumdevēja principam.

No labas likumdošanas principa izrietošās prasības ir labas likumdošanas principa konkretizācijas elementi, kas citstarp dod iespēju saprast, kāpēc likumdevējs noteicis konkrētu pamattiesību ierobežojumu un kādu apsvērumu dēļ šāds ierobežojums demokrātiskā tiesiskā valstī ir pieļaujams. Šīs prasības ir jāievēro, nosakot jebkuru pamattiesību ierobežojumu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1. punktu*).

Ar labas likumdošanas principu nav saprotams nekas tāds, kas varētu nepamatoti kavēt nepieciešamā regulējuma pieņemšanu. Laba likumdošana nozīmē arī to, ka likumdevējs var efektīvi lemt par valstij nozīmīgiem jautājumiem, par attiecībām, kas izveidojušās, un par to noregulējumu. Pretējā gadījumā likumdošanas process nevis veicinātu, bet gan mazinātu personu uzticēšanos valstij un tiesībām. Būtiski ir tas, vai likumdošanas process kopumā dod iespēju saprast, kāpēc likumdevējs noteicis konkrētu pamattiesību ierobežojumu un kādu apsvērumu dēļ šāds ierobežojums demokrātiskā tiesiskā valstī ir nepieciešams.

24.3. Pieteikumu iesniedzējs norāda, ka likumdevējs, pieņemot Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu, nav izvērtējis šo normu atbilstību Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai, kā arī nav veicis šo normu ieviešanai nepieciešamo izpēti, nav apsvēris to saderību ar jau pastāvošo regulējumu, kā arī šo normu ietekmi uz Pieteikumu iesniedzēju. Pieņemot Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu, likumdevējs neesot apsvēris tiesiskā regulējuma ieviešanai un izpildei nepieciešamos pasākumus.

Grozījumu likumprojekta anotācijā norādīts, ka piedāvātais regulējums tieši izriet no Eiropas Savienības izdotajām vadlīnijām un pamatnostādnēm, kas ir par pamatu atbalsta atzīšanai par saderīgu ar iekšējo tirgu. Tādējādi esot nepieciešams izstrādāt un pieņemt regulējumu par to komercsabiedrību likvidēšanu, kuras saņēmušas atbalstu un kurām Eiropas Komisijas lēmumā par atbalsta saderību ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu ir noteikts termiņš, līdz kuram tās likvidējamās. Tā tiek nodrošināta lēmuma Nr. 2015/162 ievērošana un novērsta pakārtoto saistību pildīšana pirms tam, kad pilnībā ir atmaksāts atbalsts (*sk. likumprojekta*

“Grozījumi Komercedarbības atbalsta kontroles likumā” anotācijas I daļas 2. punktu, pieejama: <http://titania.saeima.lv/>).

Izskatot Grozījumu likumprojektu, Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija 2016. gada 15. jūnijā lūdza Tieslietu ministriju sagatavot izvērtējumu par Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas atbilstību Satversmes 105. pantam (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 14. lp*). Tieslietu ministrija to sagatavoja 2016. gada 4. jūlijā (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 15.-16. lp*). Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija 2016. gada 20. septembra sēdē, sagatavojot Grozījumu likumprojektu izskatīšanai Saeimas sēdē pirmajā lasījumā, lūdza Finanšu ministriju sniegt papildu izvērtējumu par Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas atbilstību Satversmes 105. pantam (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 3.-5. lp*). Finanšu ministrija atzinumu sagatavoja 2016. gada 4. oktobrī (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 19.-22. lp*).

Finanšu ministrija sākotnēji viedokli par Grozījumu likumprojektu sniedza Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2016. gada 20. septembra sēdē, skaidrojot, ko ar šo likumprojektu paredzēts regulēt un tā nepieciešamību, tostarp, ka tas izriet no prasībām, kas noteiktas Eiropas Savienības tiesību aktos (*sk. Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2016. gada 20. septembra sēdes audioierakstu lietas materiālu 7. sēj*). Tāpat minētajā komisijas sēdē pēc Tieslietu ministrijas atzinuma saņemšanas ir uzklusāta šī ministrija un Saeimas Juridiskais birojs, un ir notikušas diskusijas (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 4.-5. lp*). Finanšu ministrijas un Tieslietu ministrijas atzinumi vērtēti arī Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2016. gada 13. decembra sēdē, un ir uzklusāta Finanšu ministrija (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 9.-11. lp un Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2016. gada 13. decembra sēdes audioierakstu lietas materiālu 7. sēj*).

Saeimas 2016. gada 29. septembra sēdē, izskatot Grozījumu likumprojektu pirmajā lasījumā, ziņotāja deputāte Inguna Sudraba informēja deputātus par šā likumprojekta būtību, tostarp tika norādīts, ka likumprojektā paredzētais regulējums “nepieļauj Eiropas Savienības iekšējā tirgus kropļošanu tajā gadījumā, ja pakārtotie kreditori gūst atbalstu” (*sk. Saeimas 2016. gada 29. septembra sēdes stenogrammu, pieejama Saeimas likumprojektu reģistrā*). No Saeimas 2016. gada 22. decembra sēdes stenogrammas izriet, ka deputātiem bija zināmi Tieslietu

ministrijas un Finanšu ministrijas atzinumi un to saturs (*sk. Saeimas 2016. gada 22. decembra sēdes stenogrammu, pieejama Saeimas likumprojektu reģistrā*).

Tādējādi Finanšu ministrijas un Tieslietu ministrijas veiktā Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas satversmības analīze un sniegtā informācija par Eiropas Savienības regulējumā noteiktajām prasībām atbildīgajā komisijā un arī Saeimas sēdēs tika izvērtēta.

Līdz ar to, pieņemot Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu, likumdevēja rīcībā bija pietiekama informācija un tas ir vērtējis šo normu atbilstību gan Satversmei, gan Eiropas Savienības tiesībām.

Tādējādi ar Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu paredzētais īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.

25. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*).

Ja ir noteikti personas tiesību ierobežojumi, tad pienākums uzrādīt un pamatot šādu ierobežojumu leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu, konkrētajā gadījumā – Saeimai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2014. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2014-05-01 18. punktu*).

Saeima norāda, ka apstrīdētajās normās ietvertā pakārtoto saistību kreditoru īpašuma tiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir gan sabiedrības labklājības nodrošināšana, gan demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība. Savukārt Pieteikumu iesniedzējs uzskata, ka šā ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības labklājības aizsardzība, bet Eiropas Savienības tiesības neesot Latvijai uzlikušas pienākumu pieņemt apstrīdētās normas. Tādējādi to mērķis neesot ievērot saistības, kas izriet no Latvijas dalības Eiropas Savienībā.

Likumprojekta “Komercedarbības atbalsta kontroles likums” (turpmāk – Kontroles likuma projekts) izskatīšanas ietvaros, Finanšu ministrija iesniedza priekšlikumu par likuma 8. panta pirmo daļu. Finanšu ministrija šīs normas mērķi

formulēja tā: “[..] nepieļaut komercsabiedrībām, kuras saņēmušas vai plāno saņemt atbalstu, kas tiek piešķirts finanšu grūtībās nonākušām komercsabiedrībām, un kurām ir pakārtotās saistības, primāri veikt nevis saņemtā atbalsta atmaksu, bet gan pakārtoto saistību izpildi, kas ir pretrunā ar sabiedrības un nodokļu maksātāju interesēm. [..] Atbilstoši likumprojektā noteiktajam tiek prezumēts, ka sniegtais atbalsts komercsabiedrībām tiks primāri izmantots komercsabiedrību darbības nodrošināšanai, nevis atsevišķu indivīdu mantisko interešu īstenošanai” (sk. *lietas materiālu 5. sēj. 63. lp.*).

Savukārt Grozījumu likumprojekta anotācijā norādīts, ka šis likumprojekts paredz speciālu likvidācijas regulējumu attiecībā uz visām komercsabiedrībām, kuras saņēmušas atbalstu. Speciāla regulējuma izveide attiecībā uz šādām komercsabiedrībām ir pamatota ar svarīgām nodokļu maksātāju un visas sabiedrības interesēm – nepieļaut atbalstam piešķirtā finansējuma izmantošanu pakārtoto saistību izpildei, nevis saņemtā atbalsta atmaksai. Neizstrādājot un nepieņemot šādu speciālu regulējumu, valsts nesaņemtu atbalsta summas atmaksu. Tas nonāktu pretrunā ar lēmumā Nr. 2015/126 noteikto sloga sadales principu (sk. *likumprojekta “Grozījumi Komercedarbības atbalsta kontroles likumā” anotācijas I daļas 2. punktu, pieejama: www.saeima.lv*).

No Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas izstrādes materiāliem izriet, ka arī tādos gadījumos, kad ir skaidrs, ka atbalsts netiks atgūts, un komercsabiedrība, kas saņēmusi atbalstu, tiek likvidēta, ir nepieciešams nodrošināt sloga sadales principa ievērošanu un to, ka valsts pēc iespējas atgūst ar atbalstu sniegtos līdzekļus. Šo normu nepieciešamība izriet no lēmuma Nr. 2015/162 (sk. *Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2016. gada 20. septembra sēdes audioierakstu lietas materiālu 7. sēj.*).

Ņemot vērā minēto, secināms, ka apstrīdēto normu pieņemšanas pamatā bija Eiropas Savienības izvirzītā prasība nepieļaut to, ka komercsabiedrības, kuras saņēmušas vai plāno saņemt atbalstu un kurām ir pakārtotās saistības, veic nevis saņemtā atbalsta atmaksu, bet gan pakārtoto saistību izpildi. Atbalsta sniegšana ir cieši saistīta ar Eiropas Savienības regulējumu. Vispārīgi šis jautājums ir regulēts LESD 107. un 108. pantā, un uz šo pantu pamata ir izdoti vairāki citi Eiropas

Savienības tiesību akti, tostarp Banku darbības paziņojums, un pieņemts lēmums Nr. 2015/162.

Tādējādi apstrīdētajās normās noteiktais ierobežojums, kas liedz saņemt pakārtoto saistību pamatsummas atmaksu, atbilstoši Eiropas Savienības izvirzītajām prasībām kalpo mērķim nodrošināt to, ka pakārtoto saistību kreditori nesaņem nepamatotu labumu, valsts līdzekļi netiek izšķērdēti un atbalstā saņemtā naudas summa pēc iespējas atgriežas valsts budžetā. Šis ierobežojums vērsts uz to, lai tiktu nodrošinātas svarīgas nodokļu maksātāju un visas sabiedrības intereses. Ir būtiski tas, lai pakārtoto saistību kreditori uzņemtos samērīgu nastu salīdzinājumā ar to slogu, kuru uzņemas nodokļu maksātāji, kad komercsabiedrībai tiek sniegts atbalsts.

Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības labklājības nodrošināšana.

26. Konstatējot pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi, nepieciešams izvērtēt ierobežojuma atbilstību samērīguma principam. Arī tiesiskās paļāvības princips prasa līdzsvarot personu tiesisko paļāvību ar sabiedrības interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 25. punktu un 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 15. punktu*).

Lai izvērtētu pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, jānoskaidro:

1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai;
2) vai nepastāv personu pamattiesības mazāk ierobežojoši (saudzējošāki) līdzekļi;

3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 23. punktu*).

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.1. punktu*).

27. Izvērtējot to, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesa pārbauda, vai ar izraudzītajiem līdzekļiem var sasniegt leģitīmo mērķi.

Pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, apstrīdētās normas neesot piemērots līdzeklis sloga sadales principa ieviešanai. Savukārt Saeima norāda, ka apstrīdētās normas ir piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai. Ar tām esot panākts, ka tiek ievērotas Eiropas Savienības tiesību normas atbalsta jomā un atbalstu saņēmusi komercsabiedrība, cik vien tas iespējams, atmaksā šo atbalstu. Atgūtie naudas līdzekļi tiek ieskaitīti valsts budžetā un varot tikt izmantoti sabiedrības interesēs.

Jau kopš Eiropas Ekonomikas kopienas dibināšanas līguma, kas parakstīts Romā 1957. gada 25. martā, valsts atbalsta politika ir bijusi konkurences politikas neatņemama sastāvdaļa, un Eiropas Komisijas uzdevums ir bijis novērst to, ka dalībvalstu piešķirtais atbalsts pārmērīgi kropļo konkurenci. Konkurences politika balstās uz domu, ka tirgus ekonomika ir labākā garantija dzīves apstākļu uzlabošanai Eiropas Savienībā tās pilsoņu labā, kas ir viens no Eiropas Savienības pamatmērķiem. Ir jāapzinās, ka atbalstu nākas finansēt nodokļu maksātājiem, un tas nozīmē alternatīvās izmaksas. Atbalsta sniegšana komercsabiedrībām nozīmē to, ka tiek atņemts finansējums citām politikas jomām. Valsts līdzekļi ir ierobežoti, un tie ir vajadzīgi daudziem svarīgiem mērķiem, piemēram, izglītībai, veselības aprūpei, valsts drošībai, sociālajai aizsardzībai un citiem (*sk. Eiropas Komisijas 2005. gada 7. jūnija Valsts atbalsta rīcības plāna 5., 6. un 8. punktu, pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/>*).

LESD 107. panta pirmā daļa paredz vispārēju aizliegumu dalībvalstīm piešķirt atbalstu. Tomēr šā panta otrajā un trešajā daļā ir noteikti gadījumi, kad atbalsts ir uzskatāms vai var tikt uzskatīts par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu. Viens no šādiem gadījumiem ir tas, kas paredzēts LESD 107. panta 3. punkta “b” apakšpunktā, proti, par saderīgu ar iekšējo tirgu var uzskatīt atbalstu, kas novērš nopietnus traucējumus kādas dalībvalsts tautsaimniecībā.

LESD 108. pants piešķir Eiropas Komisijai plašas pilnvaras lemt par atbalsta saderīgumu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu. Lai nodrošinātu šādu saderīgumu, Eiropas Komisija, pieņemot lēmumu par atbalstu, lēmumā var ietvert pasākumus, kas valstij jāveic. Konkrētajā gadījumā lēmums Nr. 2015/162 satur

noteikumus par pasākumiem, kādi veicami konkurences izkropļojumu mazināšanai un sloga sadales nostiprināšanai. Eiropas Komisija lēmuma Nr. 2015/162 113. apsvērumā norādījusi, ka atbalsts tiks pārbaudīts, pamatojoties uz Banku darbības paziņojumu.

Kā izriet no Banku darbības paziņojuma 3. punkta, tas, kā arī visi atsevišķie lēmumi par atbalsta pasākumiem un shēmām, kas ietilpst šo paziņojumu darbības jomā, pieņemti, pamatojoties uz LESD 107. panta 3. punkta “b” apakšpunktu. Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka Banku darbības paziņojums nevar dalībvalstīm radīt autonomas saistības, bet ar to tikai tiek izvirzīti nosacījumi, kas jāievēro, lai nodrošinātu bankām finanšu krīzes apstākļos piešķirtā atbalsta saderību ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu. Tas Eiropas Komisijai ir jāņem vērā, īstenojot plašo rīcības brīvību, kas tai piešķirta saskaņā ar LESD 107. panta 3. punkta “b” apakšpunktu (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 19. jūlija sprieduma lietā C-526/14 “Kotnik and Others” 44. punktu*).

Citiem vārdiem sakot, Banku darbības paziņojums nav uzskatāms par tādu, kas uzliktu dalībvalstīm pienākumu veikt tā 40.-46. punktā paredzētos sloga sadales pasākumus. Tomēr Banku darbības paziņojumam ir autoritatīvs spēks un tas nozīmē, ka Eiropas Komisija visdrīzāk paziņoto atbalstu vērtēs, ņemot vērā Banku darbības paziņojumā izvirzītos noteikumus un nosacījumus. Tikai izņēmuma gadījumā tā apstiprinās tādu atbalsta projektu, kas neatbilst Banku darbības paziņojumā noteiktajiem kritērijiem (*sal. sk. Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 19. jūlija sprieduma lietā C-526/14 “Kotnik and Others.” 43. punktu*).

Tas attiecas arī uz apstākļiem, kādi bija izveidojušies, sniedzot atbalstu AS “Parex banka”, proti, lemjot par pasākumiem, kas nepieciešami, lai jau piešķirtais atbalsts tiktu atzīts par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu.

Banku darbības paziņojuma 40.-46. punktā citstarp kā atbalsta atļaušanas nosacījums ir paredzēts akcionāru un pakārtoto saistību kreditoru sloga sadalījums. Banku darbības paziņojuma 41. punktā noteikts: pēc tam, kad zaudējumu kompensēšanai izmantots pašu kapitāls, atbilstīgs sloga sadalījums parasti ietvers hibrīdkapitāla turētāju un pakārtoto parādu turētāju ieguldījumu. Hibrīdkapitāla un pakārtotā parāda turētājiem ir jāiegulda līdzekļi, lai maksimāli samazinātu kapitāla iztrūkumu. Šāds ieguldījums var būt vai nu pārvēršana pirmā līmeņa pamata

kapitālā, vai instrumentu pamatsummas norakstīšana. Jebkurā gadījumā likumīgi iespējamā apmērā ir jānovērš saņēmēja naudas aizplūšana šādu vērstpapīru turētājiem.

Lēmuma Nr. 2015/162 72. apsvērumā citstarp norādīts, ka AS “Reverta” pārsniedza iepriekš apstiprinātās likviditātes summas daļēji tieši tā iemesla dēļ, ka pēc atbalsta saņemšanas joprojām tika veikti procentu maksājumi pakārtoto saistību kreditoriem. Lai novērstu to, ka no papildu atbalsta sniegšanas labumu gūtu pakārtoto saistību kreditori, šā lēmuma 73. apsvērumā Latvija apņēmas:

1) nodrošināt to, ka AS “Citadele” un AS “Reverta”, kā arī to radniecīgie uzņēmumi nevienam savam subordinētajam kreditoram un akcionāram (kas nav pati Latvijas valsts vai ERAB) nemaksā procentus vai dividendes par esošajiem kapitāla instrumentiem, līdz un ja vien AS “Reverta” un/vai AS “Citadele banka” piešķirtais atbalsts būs pilnīgi atmaksāts un ja vien nepastāv juridisks pienākums to darīt. Ciktāl šāds juridisks pienākums pastāv, Latvija apņemas tos pēc iespējas drīz atcelt (katrā ziņā vēlākais līdz 2015. gada 30. aprīlim);

2) neatmaksāt nekādu piešķirtu un vēl neatmaksātu kredītsaistību pamatsummu no pārmantoto subordinēto aizdevumu vidus, ja vien un līdz viss AS “Reverta”/AS “Citadele banka” piešķirtais atbalsts būs pilnīgi atmaksāts;

3) veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka vēlākais līdz 2015. gada 30. aprīlim tiek ieviestas tiesību normas, kas nepieciešamas, lai varētu ievērot iepriekš minētās apņemšanās.

Kā izriet no lēmuma Nr. 2015/162 147., 156., 165., 166., 167. apsvēruma un 2. panta Eiropas Komisija ir pozitīvi vērtējusi šo apņemšanos un secinājusi, ka sniegtais atbalsts atbilst sloga sadales prasībām, kas izklāstītas Banku darbības paziņojumā.

Finanšu ministrija norāda: sloga sadales princips nodrošina to, ka finansiālās grūtībās nonākušai komercsabiedrībai radušos zaudējumu segšanā piedalās arī tās akcionāri un investori (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 5. lp. un 7. sēj. 41. lp*). Apstrīdētās normas nodrošinot arī to, ka atbalsta veidā komercsabiedrībā ieguldītie finanšu līdzekļi tiek izmantoti sabiedrības vajadzībām un valsts attīstības nodrošināšanai, pēc iespējas novēršot to, ka no atbalsta, kas sniegts

komercsabiedrībai, nepamatotu labumu gūst atsevišķas personas, kas šajā gadījumā ir pakārtoto saistību turētāji (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 5. lp.*).

Apstrīdētās normas nosaka aizliegumu pildīt pakārtotās saistības, tai skaitā aprēķināt, uzkrāt vai izmaksāt procentus vai citu atlīdzību, līdz pilnībā ir atmaksāts saņemtais atbalsts. Šāds aizliegums ir saskanīgs ar minēto Latvijas apņemšanos. Likumdevējam jāizvēlas tāds līdzeklis savu apņemšanos īstenošanai, kurš atbilstu Satversmei un Latvijas starptautiskajām saistībām. Latvija ir transponējusi principus un nosacījumus, kas tai bija jāievēro, lai Eiropas Komisija atzītu papildu atbalsta piešķiršanu par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu, un līdz ar to nodrošinātu, ka atbalsts ir sniegts sabiedrības interesēs.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ar atbalstu visa sabiedrība tiek pasargāta no negatīvajām sekām, ko varētu radīt komercsabiedrības neveiksmīga pārvaldīšana un sekojošā maksātnespēja. Sniedzot atbalstu, valsts iegūst kontrolējošu ietekmi uz komercsabiedrības finanšu līdzekļiem, tāpēc valstij ir jānodrošina tāda komercsabiedrības pārvaldīšana, lai pēc iespējas tiktu aizsargātas sabiedrības intereses. Ierobežojot komercsabiedrības tiesības pildīt pakārtotās saistības, tiek nodrošināta piešķirtā atbalsta izlietošana komercsabiedrības interesēs, proti, komercsabiedrības restrukturizācijai un normālas komercdarbības atjaunošanai, tādējādi nodrošinot arī to, ka komercsabiedrībā ieguldītie valsts finanšu līdzekļi pēc iespējas tiek izlietoti sabiedrības interesēs, turklāt tiek veicināta valsts ieguldīto finanšu līdzekļu atgūšana (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 20. punktu*).

Komercsabiedrībai pēc atbalsta saņemšanas turpmāk jādarbojas tā, lai maksimāli optimizētu šā atbalsta atgūšanu un to atmaksātu valsts budžetā. Tādēļ ir nepieciešama sloga sadale un ierobežojumi, kas liedz pakārtoto saistību kreditoriem saņemt viņu prasījumu apmierinājumu. Taču ir iespējami gadījumi, kad tiek uzsākta konkrētās komercsabiedrības likvidācija. Arī šādā gadījumā ir būtiski veicināt valsts ieguldīto finanšu līdzekļu atgūšanu. Sabiedrības interesēs ir nodrošināt, ka pakārtoto saistību kreditori savu saistību apmierinājumu nesaņem visu to laiku, kamēr nav atmaksāts atbalsts.

Tādējādi ar apstrīdēto normu palīdzību tiek nodrošināta sabiedrības interešu aizsardzība.

Līdz ar to likumdevēja izmantotie līdzekļi ir piemēroti pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai.

28. Apstrīdētajās normās noteiktie tiesību ierobežojumi ir nepieciešami, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu*).

Pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, apstrīdēto normu leģitīmo mērķi var sasniegt vairākos citos, viņa pamattiesības mazāk ierobežojošos veidos. Savukārt Saeima norāda, ka Pieteikumu iesniedzēja norādītos alternatīvos līdzekļus nevar uzskatīt par saudzējošākiem leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļiem. Pieņemot apstrīdētās normas, likumdevējs esot vērtējis, vai nepastāv saudzējošāki līdzekļi, ar ko sasniegt leģitīmo mērķi. Tomēr neviens no šiem līdzekļiem mērķi nesasniedza tādā pašā kvalitātē.

28.1. Kā jau tika atzīts iepriekš šajā spriedumā, nepieciešamība pieņemt apstrīdētās normas izrietēja no Eiropas Savienības tiesībām. Tādējādi visupirms noskaidrojams, vai Banku darbības paziņojums un lēmums Nr. 2015/162 paredzēja valsts rīcības brīvību attiecīgo prasību ieviešanā.

Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka Banku darbības paziņojumā nav pieprasīts, lai tā 40.-46. punktā minētie sloga sadales pasākumi tiktu veikti kādā īpašā veidā vai kārtībā (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 30. oktobra sprieduma lietā C-526/14 "Kotnik and Others" 72. punktu*). Taču jebkurā gadījumā ar šiem pasākumiem ir jāsasniedz tas mērķis, kura dēļ sloga sadale vispār noteikta par nepieciešamu, proti, jānovērš tāda situācija, ka pakārtoto saistību kreditori gūst nepamatotu labumu no atbalsta piešķiršanas.

Līdz ar to, vispārīgi ieviešot prasības, kas izriet no Eiropas Savienības tiesību aktiem, tostarp no Banku darbības paziņojuma, var būt iespējami vairāki risinājumi un dažādi regulējumi, taču tiem jebkurā gadījumā jābūt tādiem, kas nodrošina iepriekš minētā sloga sadales mērķa sasniegšanu.

Lēmuma Nr. 2015/162 73. apsvērumā noteikts, ka Latvija savu apņemšanos nepieļaut naudas aizplūšanu pie AS “Reverta” pakārtoto saistību kreditoriem izpildīs ar vienu no šādiem trim līdzekļiem: ar tiesību aktu nosakot aizliegumu veikt maksājumus, konvertējot prasījumu pirmā līmeņa kapitālā bez balsstiesībām vai prasījumu norakstot. Taču visi šie līdzekļi pakārtoto saistību kreditorus ietekmētu vienlīdz smagi, proti, jebkurā gadījumā pakārtoto saistību kreditoriem nebūtu iespēju saņemt sava prasījuma apmierinājumu pirms tam, kad AS “Reverta” atmaksā saņemto atbalstu. Uz to norāda arī pieaicinātā persona LL.M. Uģis Zeltiņš (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 77. lp.*)

28.2. Satversmes tiesa ir kompetenta pārbaudīt, vai likumdevējs, ierobežojot personas pamattiesības, ir pienācīgi izvērtējis tādu alternatīvu līdzekļu esību, kuri pamattiesības aizskartu mazāk (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2009-85-01 19. punktu*). Tāpat tiesa var norādīt, ka šādi alternatīvi līdzekļi pastāv (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 4. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-09-01 14.3. punktu*). Konstatējot, ka ir kaut viens mazāk ierobežojošs līdzeklis, ir arī pamats atzīt, ka apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežo pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-42-01 17.2. punktu*).

28.2.1. Pieteikumu iesniedzējs uzskata, ka leģitīmo mērķi būtu iespējams sasniegt, pirmkārt, apstrīdētajās normās paredzot pienākumu ievērot principu “neviens kreditors nav sliktāks nekā citi” un, otrkārt, paredzot pakārtoto saistību dzēšanu uz līguma pamata vai pret taisnīgu atlīdzību uz likuma pamata.

Lai ieviestu sloga sadales principu, nav pieļaujams tas, ka pakārtoto saistību kreditors saņem sava prasījuma apmierinājumu pirms tam, kad ir atmaksāts atbalsts. Pakārtoto saistību dzēšana uz līguma pamata nozīmētu, ka pakārtoto saistību kreditori vismaz daļēji saņemtu sava prasījuma apmierinājumu, jo vienošanās ir kompromisa rezultātā panākts divu pušu gribas izteikums. Savukārt taisnīga atlīdzība uz likuma pamata jau pati par sevi nozīmē to, ka pakārtoto saistību kreditoriem tiek piešķirti naudas līdzekļi.

Tādējādi šie Pieteikumu iesniedzēja minētie alternatīvie līdzekļi nesasniegto pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē.

28.2.2. Likumdevējs, pieņemot Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, ir vērtējis divus alternatīvus līdzekļus – komercsabiedrības vienpusēju atkāpšanos no pakārtoto saistību izpildes un komercsabiedrības maksātnespējas procesa uzsākšanu. Finanšu ministrija, iesniedzot priekšlikumu par 8. panta pirmās daļas iekļaušanu Kontroles likuma projektā, norādījusi, ka, vienpusēji atkāpjoties no pakārtoto saistību izpildes, pastāv būtiski tiesvedību riski, tostarp iespēja tiesvedības laikā piemērot prasības nodrošinājumu. Turklāt šāds risinājums esot uzskatāms par pakārtoto saistību turētājiem nelabvēlīgāku. Arī maksātnespējas procesa uzsākšana esot pakārtoto saistību turētājiem nelabvēlīgāka, jo esot jāievēro valsts kā vienīgā nodrošinātā kreditora prioritāte attiecībā pret citiem komercsabiedrības kreditoriem (*sk. finanšu ministra vēstuli lietas materiālu 5. sēj. 70.-71. lp.*).

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka neviens no minētajiem līdzekļiem ar Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu noteiktā ierobežojuma legītīmo mērķi nenasniegtu tādā pašā kvalitātē. Tie ne tikai apdraudētu pašas komercsabiedrības darbību un līdz ar to arī visu sabiedrību, bet pat radītu vēl nelabvēlīgāku situāciju Pieteikumu iesniedzējiem un citiem pakārtoto saistību subjektiem (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 21. punktu*). Izskatāmajā lietā Satversmes tiesai nav pamata izdarīt citādu secinājumu, lai arī šīs lietas izskatīšanas priekšmets ir nevis procentu maksājumu saņemšana, bet Termindepozīta līguma pamatsummas atmaksa. Abos minētajos gadījumos ir nepieciešams nodrošināt to, ka ieguldītie valsts līdzekļi netiek izlietoti pretēji sabiedrības interesēm un tiek pēc iespējas ieskaitīti atpakaļ valsts budžetā.

28.2.3. Likumdevējs, pieņemot Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu, ir vērtējis divus alternatīvus līdzekļus – komercsabiedrības likvidāciju un maksātnespējas procesa uzsākšanu (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 21. lp, likumprojekta “Grozījumi Komerccarbības atbalsta kontroles likumā” anotācijas I daļas 2. punktu*). Finanšu ministrija Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2016. gada 13. decembra sēdē, kurā tika vērtēts Grozījumu likumprojekts Saeimas sēdei 2. lasījumā, norādīja, ka gan tā, gan Tieslietu ministrija nonākušas pie secinājuma, ka ar maksātnespējas tiesisko regulējumu pakārtoto saistību kreditoru līdzekļi nebūtu mazāk ierobežoti

(sk. *Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2016. gada 13. decembra sēdes audioierakstu lietas materiālu 7. sēj*). Pieteikumu iesniedzējs, argumentējot, ka ar apstrīdētajām normām nav ieviests princips “neviens kreditors nav sliktāks par citiem”, uzsver, ka komercsabiedrības maksātnespēja un likvidācija viņa tiesības skartu mazāk.

Banku darbības paziņojuma 46. punkts noteic, ka ir jāievēro princips “neviens kreditors nav sliktāks par citiem”. Tas nozīmē, ka pakārtoto saistību kreditori nesaņem mazāku summu par to, kādu tie būtu saņēmuši, ja atbalsts nebūtu piešķirts.

Eiropas Savienības Tiesa atzinusi, ka sloga sadales pasākumi, kas ir noteikti kā priekšnosacījums atbalsta piešķiršanai bankai, kurā konstatēts iztrūkums, nevar apdraudēt pakārtoto kreditoru tiesības uz īpašumu tādā apmērā, kādā tās tiktu apdraudētas maksātnespējas procedūras laikā, ja šāds atbalsts netiktu piešķirts (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 19. jūlija sprieduma lietā C-526/14 “Kotnik and Others.” 78. punktu*).

No minētā izriet, ka sloga sadales pasākumu rezultātā pakārtoto saistību kreditoru stāvoklis nevar tikt pasliktināts salīdzinājumā ar situāciju, kāda izveidotos tad, ja atbalsts netiktu sniegts. Taču šis princips ir saprotams nevis kā tāds, kas izslēgtu paša sloga sadales ieviešanu, bet gan kā tāds, kas nodrošina samērīgu sloga sadales ieviešanu, proti, to, lai pakārtoto saistību kreditoriem nebūtu jāuzņemas nepamatoti smags slogs. Princips “neviens kreditors nav sliktāks par citiem” nenozīmē to, ka sloga sadalē iesaistīta pakārtoto saistību kreditora prasījumam jātiek apmierinātam vienā kārtā ar citiem kreditoriem (sk. *pieaicinātās personas LL.M. Uga Zeltiņa viedokli lietas materiālu 6. sēj. 76. lp.*).

Saeima norāda, ka atbalsta nepiešķiršanas gadījumā būtu uzsākts AS “Parex banka” maksātnespējas process, pēc kura pasludināšanas apstātos aizdevuma (kredīta) lietošanas procentu pieaugums. Šādu viedokli pauž arī Tieslietu ministrija (sk. *lietas materiālu 5. sēj. 103. lp.*).

Procentu maksājumiem nenoliedzami ir ekonomiska vērtība. Ar tiem tiek papildināts personas naudas līdzekļu – tai piederošā īpašuma – apmērs. Lietā nav strīda par to, ka līdz 2014. gada 1. jūlijam, kad spēkā stājās Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa, par pakārtotajām saistībām tika aprēķināti un maksāti procenti.

Taču to pieaugums atbilstoši Maksātnespējas likuma 63. panta pirmās daļas 3. punktam un Kredītiestāžu likuma 149. panta 3. punktam apstātos līdz ar maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Tādējādi pakārtoto saistību kreditori no atbalsta piešķiršanas guva tādu labumu, kādu nebūtu guvuši, ja atbalsts netiktu piešķirts un tiktu uzsākts AS “Parex banka” maksātnespējas process. Tādā gadījumā šo kreditoru stāvoklis būtu vēl sliktāks, jo maksātnespējas tiesiskais regulējums nepieļautu procentu maksājumus.

Finanšu ministrija norāda, ka tādā gadījumā, ja AS “Parex banka” nesaņemtu atbalstu, tā būtu likvidējama un atbilstoši Kredītiestāžu likuma 139.³ panta 4. punktam pakārtoto saistību prasījumu apmierināšana nebūtu iespējama, jo šie prasījumi kreditoru hierarhijā atrodas viszemāk, tikai pirms akcionāru prasījumiem (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 13. lp.*). Šādu viedokli pauž arī Finanšu un kapitāla tirgus komisija (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 94. lp.*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka atbilstoši vispārīgajam kredītiestādes kreditoru prasījumu apmierināšanas regulējumam kredītiestādes pakārtoto saistību aizdevēji un akcionāri tiek aizsargāti daudz mazākā mērā nekā noguldītāji. Turklāt neviens likums negarantē, ka komersants savus prasījumus vienmēr varēs īstenot, jo pastāv dažādi riski, kas var ietekmēt šo iespēju. Piemēram, komercsabiedrība var kļūt maksātnespējīga, un tādā gadījumā nav garantēts tas, ka kreditori varēs īstenot savus prasījumus (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 17.3. punktu*).

No pieaicinātās personas *Mg. iur.* Gaida Bērziņa norādītā izriet, ka kredītiestāžu maksātnespējas regulējums būtiski neatšķiras no citu komercsabiedrību maksātnespējas regulējuma. Ja maksātnespējas procesā tiktu atzīts kreditora prasījums, kas izriet no pakārtotās saistības, tas saskaņā ar Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu tiktu apmierināts tikai pēc visu citu kreditoru prasījumu apmierināšanas, bet pirms akcionāru prasījumu apmierināšanas – ar nosacījumu, ka ir pilnībā atmaksāts saņemtais atbalsts. Naudas līdzekļu trūkuma dēļ parādnieks tiktu izslēgts no reģistra neatkarīgi no tā vai būtu vai nebūtu spēkā Kontroles likuma 8.¹ panta trešā daļa. Arī tādā gadījumā, ja uzsāktā AS “Reverta” likvidācija būtu turpināma pēc maksātnespējas procesa noteikumiem, uz

Pieteikumu iesniedzēju tiktu attiecināti apstrīdētajās normās noteiktie ierobežojumi saistību izpildes prasīšanai (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 120. un 123. lp.*).

Apstrīdētās normas nosaka kārtību, kādā tiek apmierināti kreditoru prasījumi, un pieļauj iespēju, ka pakārtoto saistību kreditoru prasījumi netiks pilnībā apmierināti. Arī Maksātnespējas likuma 118. pants paredz kreditoru grupēšanu, un šā likuma regulējums pieļauj iespēju, ka pirms juridiskās personas izslēgšanas no publiskā reģistra netiek apmierināti visi kreditoru prasījumi (*sk. Tieslietu ministrijas viedokli lietas materiālu 5. sēj. 102. lp.*). Tāpat kreditoru grupēšana kredītiestādes likvidācijas gadījumā paredzēta arī Kredītiestāžu likuma 139.² un 139.³ pantā.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 118. panta piektajai daļai pēc visu citu šajā pantā iepriekš norādīto kreditoru prasījumu apmierināšanas tiek apmierināti nenodrošināto kreditoru prasījumi. Saskaņā ar šā likuma 118. panta desmito daļu pēc nenodrošināto kreditoru prasījumu apmierināšanas tiek apmierināti komercsabiedrības akcionāru vai biedru prasījumi. Maksātnespējas likuma 120. panta ceturtajā daļā noteikts, ka piecu dienu laikā pēc tam, kad saņemts tiesas lēmums par procesa pabeigšanu, administrators iesniedz Uzņēmumu reģistram pieteikumu par parādnieka izslēgšanu no attiecīgā reģistra, pievienojot valsts arhīva izziņu par parādnieka dokumentu nodošanu glabāšanā.

Savukārt atbilstoši Kredītiestāžu likuma 139.³ panta 4. punktam pēc šā likuma 139.² pantā paredzēto kreditoru prasījumu pilnīgas apmierināšanas un 139.³ panta iepriekšējos punktos minēto kreditoru prasījumu apmierināšanas tiek apmierināti prasījumi par līdzekļiem, kurus kreditori aizdevuši kredītiestādei uz noteiktu laiku ar nosacījumu, ka pirms termiņa tos var pieprasīt vienīgi kredītiestādes likvidācijas gadījumā. Kredītiestāžu likuma 139.⁵ pants noteic, ka naudas līdzekļi, kas paliek pāri pēc šā likuma 139.² un 139.³ pantā minēto prasījumu apmierināšanas, tiek sadalīti kredītiestādes akcionāriem proporcionāli katra ieguldījuma apmēram.

Tātad pat tad, ja tiktu uzsākts AS “Parex banka” vai vēlāk AS “Reverta” maksātnespējas process, Pieteikumu iesniedzēja tiesības saņemt sava prasījuma apmierināšanu būtu ierobežotas. Maksātnespējas tiesiskais regulējums paredz

kreditoru grupēšanu, un no tā izriet, ka Pieteikumu iesniedzējs ar savu prasījumu būtu vienā no pēdējām kreditoru kārtām. Maksātnespējas process negarantē kreditora tiesības saņemt pilnīgu sava prasījuma apmierinājumu, un arī tajā komercsabiedrība var tikt izslēgta no publiskā reģistra, neapmierinot visu kreditoru prasījumus. Tas izriet arī no tiem apsvērumiem, kāpēc bijis nepieciešams ierosināt maksātnespējas procesu. Proti, ja reiz ir pasludināta komercsabiedrības maksātnespēja, tas liecina par to, ka tai nav pietiekamu līdzekļu visu kreditoru prasījumu segšanai. Arī no Saeimas un vairāku pieaicināto personu norādītā izriet, ka, ņemot vērā AS "Parex banka" un vēlāk AS "Reverta" finansiālās grūtības, secināms: Pieteikumu iesniedzēja prasījums arī tad, ja būtu pasludināta šo komercsabiedrību maksātnespēja, netiktu apmierināts, un tas nebūtu šķērslis AS "Parex banka" vai vēlāk AS "Reverta" izslēgšanai no publiskā reģistra (*sk. lietas materiālu 4. sēj. 37.-39. lp., 5. sēj. 95., 101., 116., 120. lp., 6. sēj. 13. lp.*). Turklāt jāņem vērā, ka līdz 2014. gada 1. jūlijam pakārtoto saistību kreditoriem tika veikti procentu maksājumi. Tātad ar apstrīdētajām normām Pieteikumu iesniedzēja tiesības uz īpašumu ir ierobežotas pat mazākā mērā, nekā tās tiktu ierobežotas AS "Parex banka" vai vēlāk AS "Reverta" maksātnespējas procesa laikā, ja atbalsts nebūtu piešķirts.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka neviens no iepriekš minētajiem alternatīvajiem līdzekļiem nenasniegtu leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē. Tie apdraudētu pašas komercsabiedrības darbību un līdz ar to arī visu sabiedrību, kā arī ar tiem tiktu pārkāpti Eiropas Savienības noteikumi par atbalsta sniegšanu.

Līdz ar to nepastāv citi līdzekļi, ar kuriem būtu iespējams sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē.

29. Pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, apstrīdētās normas paredz būtisku, neatgriezenisku un visu viņa turpmāko dzīvi ietekmējošu īpašuma tiesību aizskārumu, savukārt sabiedrības ieguvums esot tikai finansiāls un relatīvi neliels salīdzinājumā ar kopējiem valsts budžeta līdzekļiem, kas izlietoti, sniedzot atbalstu AS "Parex banka".

Saeima norāda, ka lietderīga valsts budžeta līdzekļu izlietošana un iespējami ātrāka šo līdzekļu atgūšana ir visas sabiedrības interesēs. Labums, ko

gūst sabiedrība, esot lielāks par Pieteikumu iesniedzēja tiesībām uz īpašumu nodarīto kaitējumu.

Lai izvērtētu pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, jāpārlicinās arī par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežošanas rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā. Tādējādi Satversmes tiesai jānoskaidro, kurai no līdzsvarojamām interesēm būtu piešķirama prioritāte.

29.1. Apstrīdētās normas ierobežo pakārtoto saistību kreditoru tiesības uz īpašumu. Pakārtotās saistības ir tiesiskās attiecības ar īpašu raksturu, kas veidojas starp komercsabiedrību un tās kreditoru.

Pieaicinātās personas *Dr. iur.* Jānis Kārklis un *Mg. iur.* Pauls Zeņķis norāda, ka pakārtotās saistības būtība skaidrojama ar pakārtotības jēdzienu. Tas nozīmējot to, ka maksātnespējas vai likvidācijas gadījumā sākumā tiek apmierināti visi augstāku kārtu kreditoru prasījumi, tad pakārtotā prasījuma turētāja prasījumi un visbeidzot pamatkapitāla devēju prasījumi. Tādējādi pakārtoto saistību kreditora prasījums esot piekritīgs vienai no pēdējām kreditoru kārtām. Turklāt pakārtotība sākoties nevis līdz ar maksātnespējas vai likvidācijas procesa uzsākšanu, bet gan krietni pirms tam (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 126. un 129. lp.*).

Noguldījums, kas rada pakārtotās saistības, uzskatāms par riskantāku. Pastāv lielāka iespējamība, ka kredītiestāde šīs saistības nepildīs, jo no tām izrietošie prasījumi ir apmierināmi tikai pēc tam, kad ir apmierināti visi no garantētajiem noguldījumiem izrietošie prasījumi un pārējo kreditoru – bet ne kredītiestādes akcionāru – prasījumi. Toties šīs saistības ir ienesīgākas, jo ietver īpaši augstas, kreditoram izdevīgas procentu likmes (*sk. Finanšu ministrijas, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, biedrības “Latvijas finanšu nozaru asociācija”, Jāņa Kārklīņa un Paula Zeņķa viedokļus lietas materiālu 5. sēj. 94., 128., 136. lp. un 6. sēj. 16. lp.*).

Īpašuma tiesību ierobežojuma samērīguma izvērtējumā tiks ņemts vērā konkrēto tiesisko attiecību īpašais raksturs.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka īpašuma tiesības negarantē pasargāšanu no komercdarbības riska. Valstij nav pienākuma novērst īpašuma vērtības zudumu tirgus faktoru ietekmes rezultātā (*sk.: Harris, O’Boyle and*

Warbrick. Law of the European Convention on Human Rights, 4th edition, Oxford: Oxford University Press, 2018, p. 861).

No Satversmes tiesas judikatūras izriet, ka akcionāru vai pakārtoto saistību kreditoru ieguldītās vērtības iespējamā neatgūšana ir tieši saistīta ar komerciālo risku. Akcionāri un pakārtoto saistību kreditori var gūt augļus kredītiestādes veiksmīgas darbības rezultātā, bet reizē ir pakļauti visbūtiskākajam riskam. Savukārt valsts negarantē riskanta biznesa pasākuma dalībnieka tiesības būt pasargātam no komercdarbības riska. Šis princips atspoguļojas tajā nosacījumā, ka maksātnespējīgas kredītiestādes pakārtoto saistību kreditoru un akcionāru prasības tiek apmierinātas pirmspēdējās un pēdējās (*sal. sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 17.3. punktu un 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 23.6. punktu*).

No pakārtoto saistību rakstura izriet komercdarbības risks, kas attiecīgajiem kreditoriem ir jāizvērtē un, nododot savus naudas līdzekļus kredītiestādei, jāuzņemas, proti, risks, ka kredītiestādes maksātspējas grūtību gadījumā aizdotie naudas līdzekļi var tikt dzēsti. Šis risks attiecas ne tikai uz maksātnespējas vai likvidācijas procesu, bet uz visu laika periodu, kamēr kredītiestādei ir finansiālās grūtības. Šīs grūtības var tikt un izskatāmajā lietā arī tika risinātas ar valsts iesaisti, sniedzot atbalstu AS “Parex banka” un vēlāk AS “Reverta”. Komercdarbības risks ietekmē pakārtoto saistību kreditora prasījuma apmierināšanas iespēju arī visā atbalsta sniegšanas laikā. Atbalsta sniegšana un no tās izrietošās sekas nav uzskatāmas par papildu komercdarbības risku. Finansiālās grūtības ir komercdarbības risks neatkarīgi no tā, kādā veidā un ar kādiem līdzekļiem tās tiek risinātas.

Kā tika atzīts jau iepriekš, atbalsta sniegšana iespējama vienīgi izņēmuma gadījumos. Atbalsta sniegšanas negatīvie aspekti jāskata ne tikai tirgus perspektīvā – kā komercsabiedrību bezatbildīgas rīcības riski un konkurences traucējumi –, bet arī, ņemot vērā sabiedrības publiskās intereses, proti, ieinteresētību valsts budžeta līdzekļu pamatotā un racionālā izlietojumā. Tādējādi pakārtoto saistību kreditoram ir jārēķinās ar to, ka atbalsta sniegšana finansiālās grūtībās nonākušajai kredītiestādei ietekmēs arī viņa situāciju, proti, jārēķinās ar to, ka viņš sava prasījuma apmierinājumu nesaņems tikmēr, kamēr nebūs atmaksāts atbalsts.

29.2. Pieteikumu iesniedzējs norāda, ka pēc atbalsta sniegšanas viņam nebija pamata šaubīties par to, ka viņš saņems atpakaļ aizdevuma pamatsummu. Arī no tā brīža, kad viņš saņēmis dāvinājumā no Termiņdepozīta līguma izrietošās saistības, līdz apstrīdēto normu pieņemšanai viņam neesot bijis pamata uzskatīt, ka atbalsta sniegšana AS „Parex banka” varētu apdraudēt viņa tiesības saņemt šā līguma pamatsummas atmaksu.

Savukārt Saeima uzsver, ka Pieteikumu iesniedzēja tiesiskā paļāvība nav pamatota un saprātīga. Laikā, kad Pieteikumu iesniedzējs ieguva no Termiņdepozīta līguma izrietošās tiesības, nebija spēkā neviena tiesību norma, kas būtu garantējusi Pieteikumu iesniedzējam tā aizdevuma pamatsummas atmaksu AS “Parex banka” darbības izbeigšanas gadījumā.

Satversmes 1. pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 1. panta tvērumā ietilpst no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātais tiesiskās paļāvības princips. Tiesiskās paļāvības princips ir saistīts ar tiesiskās drošības principu un nodrošina tā pieprasīto stabilitāti, aizliedzot nekonekventu valsts rīcību (*sal. sk. Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 16.2. punktu*).

Lai izprastu un atbilstoši piemērotu vispārējos tiesību principus, vienmēr jāpatur prātā demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas augstākais un galvenais mērķis – taisnīgums (*sk.: Dr.iur. Rezevska D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: D. Rezevska izdevums, 2015, 129.–130. lp.*). Tiesiskās paļāvības princips ir cieši saistīts ar tiesiskās sistēmas pamatvērtībām. Tā piemērošana nav un nevar būt pašmērķīga. Ikvienā gadījumā ir būtiski nodrošināt taisnīgu gala rezultātu.

Satversmes tiesa atzinusi: ja valsts ir iesaistījies tādas komercsabiedrības glābšanā un restrukturēšanā, kura bez atbalsta, visticamāk, kļūtu maksātnešpējīga, un tieši atbalsta rezultātā komercsabiedrība var sekmīgi turpināt savu darbību, taisnīguma principam neatbilstu tāda situācija, ka tie subjekti, kuri saņēmuši vislielāko labumu tad, kad komercsabiedrība strādāja labi, nepiedalītos tās glābšanā un restrukturēšanā (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 18. punktu*).

Taisnīguma princips prasa nodrošināt to, ka likumdevējs ar tiesību normu palīdzību spētu atrisināt ikvienu dzīves gadījumu. Tiesiskās attiecības ir mainīgas un var veidoties netipiskas situācijas, kas prasa to noregulējumu nekavējoties. Tiesiskā regulējuma neesība var būt netaisnīga (*sal. sk. Satversmes tiesas 2012. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2012-03-01 18.1. punktu*). Taisnīguma princips prasa panākt iespējami taisnīgāku līdzsvaru starp dažādu sabiedrības locekļu pretrunīgajām interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 7. punktu*).

Vispārīgā gadījumā valsts rada tādus apstākļus, lai komersanti var brīvi veikt komercdarbību, tostarp savā starpā konkurēt. Izņēmuma gadījumos valsts var iejaukties un attiecīgajam tirgus dalībniekam sniegt atbalstu. Taču šādā gadījumā neviena persona nedrīkst gūt nepamatotu labumu jeb labumu, ko tā negūtu, ja parastos tirgus apstākļos konkrētais tirgus dalībnieks vairs nespētu piedalīties komerciesiskajā apritē un konkurēt ar citiem tirgus dalībniekiem. Liedzot iespēju gūt nepamatotu labumu, tiek nodrošināta normāla tirgus darbība. Minētais ir taisnīguma principa konkretizācijas elements. Ar apstrīdētajām normām atbilstoši taisnīguma principam ir radīti tādi apstākļi, kas ir iespējami tuvi tam, kādi tie būtu gadījumā, ja atbalsts nebūtu sniegts.

Tādad atbalstam noteiktie ierobežojumi ir vērsti uz Satversmē nostiprinātā taisnīguma principa ievērošanu. Speciāla regulējuma izveide attiecībā uz komercsabiedrībām, kas saņēmušas atbalstu, ir pamatota ar svarīgām nodokļu maksātāju un visas sabiedrības interesēm – nepieļaut atbalstam piešķirta finansējuma izmantošanu pakārtoto saistību izpildei. Ja šāds speciāls regulējums nebūtu izstrādāts un pieņemts, pakārtoto saistību kreditoru prasījumi varētu tikt apmierināti pirms komercdarbības atbalsta atmaksas. Taču atbalsts tiek sniegts, lai palīdzētu finansiālās grūtībās nonākušai komercsabiedrībai un atjaunotu tās maksātspēju, nevis lai piešķirtu līdzekļus jebkuru kreditoru prasījumu apmierināšanai. Pakārtoto saistību kreditori nevar rēķināties ar to, ka viņu prasījumi tiks apmierināti tāpēc, ka komercsabiedrība ir saņēmusi atbalstu.

29.3. Tiesiskās palāvības princips noteic, ka indivīds var paļauties uz valsts tiesisku un konsekventu rīcību, savukārt valstij ir jāaizsargā tai dāvātā uzticēšanās (*sal. sk. Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01*

16.2. punktu). Šis princips prasa aizsargāt paļāvību, kas personai radusies uz noteiktu tās tiesību saglabāšanu vai īstenošanu. Tas ietver valsts pienākumu pildīt saistības, ko tā uzņēmusies pret personām (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 25. punktu un 2012. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2012-01-01 14. punktu*).

Pieteikumu iesniedzējs argumentē, ka atbilstoši regulējumam, kas bija spēkā līdz Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas pieņemšanai, viņam bija tiesības saņemt Termiņdepozīta līguma pamatsummu.

Tiesiskās attiecības starp Pieteikumu iesniedzēju un AS "Parex banka" (vēlāk AS "Reverta") tika nodibinātas pirms Kontroles likuma 8. panta pirmās daļas spēkā stāšanās un tās spēkā stāšanās laikā vēl turpinājās. Tātad šī norma līdz ar tās spēkā stāšanos tika piemērota jau ievadītām, bet ne noslēgtām attiecībām. Tādējādi Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa no Termiņdepozīta līguma izrietošās tiesiskās attiecības ietekmēja ar tūlītēju spēku.

Likumdevējam ir tiesības noteikt tiesību normām tūlītēju spēku. Tātad ir pieļaujama pieņemtā tiesiskā regulējuma attiecināšana arī uz tādām tiesiskajām attiecībām, kuras bijušas ievadītas pirms šā tiesiskā regulējuma spēkā stāšanās un tā spēkā stāšanās laikā turpinās. Tomēr likumdevējam, pieņemot tiesību normu, vienmēr ir jāpārlicinās par tās ietekmi uz pastāvošajām tiesiskajām attiecībām (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-31-01 9.2. punktu un 2019. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-22-01 24. punktu*).

Lai noskaidrotu, vai Pieteikumu iesniedzējam ir radusies tiesiskā paļāvība uz to, ka viņš būs tiesīgs prasīt Termiņdepozīta līguma pamatsummas atmaksu, Satversmes tiesai jāizvērtē, vai personas paļaušanās uz tiesību normu ir likumīga, pamatota un saprātīga un vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 13. punktu*).

Kā norāda pieaicinātā persona *Dr. iur. Māris Onževs*, ieguldījums subordinētajā kapitālā uzskatāms par paaugstināta riska ieguldījumu, kas var tikt pakļauts tiesiskā regulējuma izmaiņām, jo īpaši gadījumos, kad mainījušies arī

faktiskie apstākļi, proti, kredīta saņēmējs nokļuvis ievērojamās saistību izpildes grūtībās (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 101. lp.*).

Likumdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. Tas nozīmē, ka tiesiskās paļāvības princips nedod pamatu paļauties uz to, ka reiz noteiktā tiesiskā situācija nekad nemainīsies (*sal. sk. Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 16.2. punktu*). Šis princips ne vien neizslēdz, bet noteiktos apstākļos pat pieprasa pastāvošā tiesiskā regulējuma grozīšanu. Pretējā gadījumā valsts nevarētu pienācīgi reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 8. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-07-03 19. punktu*).

No tiesiskās paļāvības principa izrietošā aizsardzība pret nekonsekventu valsts rīcību neapšaubāmi ir likumdevēja pienākums, tam pieņemot normatīvos aktus. Taču to nevar skatīt atrauti no apstākļiem, kas ierosinājuši attiecīgu likumdevēja rīcību. Tiesiskās paļāvības vērtējumā izskatāmajā lietā nozīme ir tam, kā ārējie faktori ietekmējuši konkrētu likumdevēja rīcību.

AS "Parex banka" finansiālās grūtības, potenciālā maksātnespēja un likvidācija 2008. gadā radīja Latvijas valstī līdz šim vēl nebijušu situāciju, kas prasīja valsts iesaisti šīs bankas glābšanā un atbalsta sniegšanu. Līdz ar to bija nepieciešamas arī izmaiņas normatīvajos aktos. Šādos apstākļos Pieteikumu iesniedzējs nevarēja saprātīgi paļauties uz to, ka tiesību normas jautājumā par Termindepozīta līguma izpildi un atbalsta kontroli netiks grozītas, un ka to grozījumi neietekmēs tiesiskās attiecības, kas bija izveidojušās starp AS "Parex banka" (vēlāk AS "Reverta") un Pieteikumu iesniedzēju. Tas, ka vēl zināmu laiku pēc tam, kad tika sākta atbalsta sniegšana AS "Parex banka", nepastāvēja tāds nacionālais tiesiskais regulējums, kas ierobežotu valsts atbalsta izmantošanu pretēji tā mērķiem, nenozīmē, ka Pieteikumu iesniedzējs būtu varējis saprātīgi paļauties uz to, ka šie trūkumi netiks novērsti un viņa situācija nekad nemainīsies. Citiem vārdiem sakot, Pieteikumu iesniedzējam nevarēja rasties likumīga, pamatota un saprātīga paļāvība uz tiesiskā regulējuma nemainīgumu.

Pieteikumu iesniedzējs norāda arī uz to, ka likumdevējs neesot paredzējis saudzējošu pāreju uz jauno regulējumu, proti, neesot noteikts ne pārejas periods,

ne pienācīga kompensācija pakārtoto saistību kreditoriem. No Pieteikumu iesniedzēja paustajiem argumentiem izriet, ka viņam vēlamais pārejas periods būtu vismaz 11 mēneši no brīža, kad stājās spēkā Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 39. lp.*).

Pat ja tiesiskās paļāvības princips būtu skarts, no tā neizriet personas tiesības sagaidīt kāda konkrēta, tai vēlama pārejas perioda noteikšanu. Pieteikumu iesniedzējs nepamatoti norāda, ka pārejas periodam vajadzējais būt vismaz 11 mēnešu ilgam. Šāda Pieteikumu iesniedzēja vēlme ir saprotama, jo tas nozīmētu, ka Kontroles likuma 8. panta pirmā daļa kļūtu piemērojama pēc Termindepozīta līgumā noteiktā saistību izpildes termiņa, taču nav pamatota.

Satversmes tiesa uzsver, ka atbalsts tika sniegts finansiālās grūtībās nonākušai komercsabiedrībai. Tas bija nopietns signāls tās kreditoriem, tostarp pakārtoto saistību kreditoriem, par šīs komercsabiedrības nespēju pildīt uzņemtās saistības. Šādos apstākļos nav izšķirošanas nozīmes tam, ka, pieņemot Kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, netika noteikts pārejas periods.

Kā jau tika atzīts šajā spriedumā, Kontroles likuma 8. panta pirmajā daļā paredzētais īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts sabiedrības interešu aizsardzībai. Sabiedrības interesēs ir nodrošināt to, ka netiek izšķērdēti valsts budžeta līdzekļi, un tas izskatāmajā gadījumā ir panākams ar to, ka pakārtoto saistību kreditori, proti, personas, kas pašas uzņēmušās ievērojamu komercdarbības risku, nesaņem nepamatotu labumu no valsts sniegtā atbalsta grūtībās nonākušai komercsabiedrībai. Neveicot sloga sadali starp šiem kreditoriem un sabiedrību, tiktu apdraudēta valsts spēja pēc iespējas atgūt tās ieguldītos naudas līdzekļus.

29.4. Pēc Pieteikumu iesniedzēja ieskata, Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktam, kā arī trešajai daļai esot atpakaļvērsts spēks, jo šīs normas attiecinātas uz līgumu, kura izpildes termiņš bija iestājies gandrīz pirms diviem gadiem, proti, uz tiesiskajām attiecībām, kuras izbeigušās pirms šo normu stāšanās spēkā. Šāds atpakaļvērsts spēks neesot attaisnojams.

Pieaicinātā persona *Dr. iur.* Māris Onževs norāda, ka Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktam, kā arī trešajai daļai nav atpakaļvērsta spēka, tās ir normas ar turpmāk vērstu spēku (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 103. lp.*)

Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa regulē tādas komercsabiedrības likvidācijas procesu, kurai ir sniegts atbalsts. Šo normu sekas iestājas tikai komercsabiedrības likvidācijas gadījumā. Tādēļ, vērtējot šo normu spēku laikā, ir būtisks attiecīgās komercsabiedrības likvidācijas procesa uzsākšanas brīdis.

Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts, kā arī trešā daļa stājās spēkā 2017. gada 2. februārī. Savukārt AS “Reverta” akcionāru sapulcē lēmums uzsākt AS “Reverta” likvidāciju pieņemts 2017. gada 29. maijā (*sk., piemēram, AS “Reverta” 2019. gada darbības pārskata 8. lp., pieejams: www.reverta.lv*), tātad vairāk nekā trīs mēnešus pēc Kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas spēkā stāšanās. Tādējādi šīm normām attiecībā uz Pieteikumu iesniedzēju bija turpmāk vērsts spēks. Tas nozīmē, ka Pieteikumu iesniedzējam laikā, kad tika uzsākta AS “Reverta” likvidācija, jau bija zināms, kādas būs tās sekas, un viņš ar šīm sekām varēja rēķināties.

Ievērojot to, ka atbalstu veido valsts budžeta līdzekļi, kas ir visas sabiedrības kopīga manta, tas tiek piešķirts visas sabiedrības interesēs, un līdz ar to arī atbalsta mērķis ir aizsargāt sabiedrību, nevis atsevišķas personas – pakārtoto saistību kreditorus. Valstij nav pienākuma ar atbalsta mehānismu nodrošināt to, ka pakārtoto saistību kreditori saņem prasījumu apmierinājumu. Ja kredītiestāde nespēj atmaksāt atbalstu, nav pamata apmierināt pakārtoto saistību kreditoru prasījumus.

Sabiedrības ieguvums no tā, ka valsts budžeta līdzekļi tiek izlietoti taupīgi un atgūti pēc iespējas ātrāk, ir lielāks par atsevišķu pakārtoto saistību kreditoru ciestajiem zaudējumiem. Atsevišķu personu interese atgūt savus naudas līdzekļus nav samērīga ar aizskārumu, kas varētu tikt radīts sabiedrības interesēm, jo sloga sadales principa neieviešana liegtu sabiedrībai pēc iespējas maksimālā apmērā atgūt tās ieguldītos naudas līdzekļus.

Tādējādi labums, ko no apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma iegūst sabiedrība, ir lielāks par pakārtoto saistību kreditoru tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu.

Līdz ar to apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. pantā nostiprinātajam tiesiskās paļāvības principam un Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

30. Pieteikumu iesniedzējs lūdz izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību arī Satversmes 91. pantam.

Satversmes 91. pants nosaka: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka vienlīdzības principa uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-46-01 7. punktu*). Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprinātais vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tai ir objektīvs un saprātīgs pamats (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-28-0306 9. punktu*).

Savukārt Satversmes 91. panta otrajā teikumā ietvertais diskriminācijas aizliegums ir vienlīdzības principa aspekts, kas noteiktās situācijās šo principu precizē un palīdz to piemērot. Diskriminācijas aizlieguma mērķis ir izskaust nevienlīdzīgu attieksmi, ja tā balstīta uz kādu nepieļaujamu kritēriju (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-10-01 15. punktu*).

Ņemot vērā konstitucionālajā sūdzībā sniegto argumentāciju un citus lietas materiālus, Satversmes tiesa izvērtēs apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

31. Lai izvērtētu, vai apstrīdētās normas atbilst tiesiskās vienlīdzības principam, jānoskaidro:

1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;

2) vai apstrīdētās normas paredz vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personām vai arī atšķirīgu attieksmi pret pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personām;

3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu;

4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir legītīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punktu*).

32. Satversmes tiesa ir atzinusi: izvērtējot, vai un kuras personas atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, ir nepieciešams noteikt galveno attiecīgās personu grupas vienojošo pazīmi. Vienlaikus Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai nepastāv kādi būtiski papildu apsvērumi, kas norāda uz to, ka attiecīgās personu grupas neatrodas savstarpēji salīdzināmos apstākļos (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 9. punktu*).

Pieteikumu iesniedzējs pēc būtības uzskata: ja viņa prasījums līdz ar AS “Parex banka” reorganizāciju būtu nonācis AS “Citadele banka”, nevis AS “Reverta”, tad viņš būtu labākā stāvoklī nekā šobrīd. AS “Citadele banka” esot piemērojams Kredītiestāžu likuma 59.⁶ pants un pārejas noteikumu 36. punkts, kas nosaka izņēmumu no aizlieguma pildīt pakārtotās saistības, proti, tas neesot attiecināms uz tām kredītiestādēm, kurām atbalsts ir sniegts pirms Kredītiestāžu likuma 59.⁶ panta pirmās daļas stāšanās spēkā.

Pieaicinātā persona Finanšu ministrija norāda, ka AS “Citadele banka” tika nodotas pakārtotās saistības pret Possessor un ERAB. Savukārt visas pārējās pakārtotās saistības tika nodotas AS “Reverta” (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 14. lp. un 7. sēj. 35. lp.*). Tieši šajā apstākļī Pieteikumu iesniedzējs saskata Satversmes 91. panta pirmā teikuma pārkāpumu. Pēc viņa ieskata, pretēji vienlīdzības principam sloga sadale uzlikta vienīgi AS “Reverta” pakārtoto saistību kreditoriem.

Tādējādi ir izvērtējams tas, vai AS “Citadele banka” pakārtoto saistību kreditori un AS “Reverta” pakārtoto saistību kreditori, tostarp Pieteikumu

iesniedzējs, atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Lai to izdarītu, ir jānoskaidro, kādos apstākļos un ar kādu mērķi vienā un otrā komercsabiedrībā šīs saistības tika nodibinātas.

2008. gada 8. novembrī tika nolemts, ka Latvija pārņem AS “Parex banka”. AS “Parex banka” akcijas tika nodotas *Possessor* 2009. gada 24. novembrī. Tādējādi *Possessor* tika nodota šīs kredītiestādes akciju kontrolpakete un tā kļuva par AS “Parex banka” akciju pārvaldītāju. 2009. gada 16. aprīlī ERAB kļuva par AS “Parex banka” akcionāru (*sk. www.possessor.gov.lv un lēmuma Nr. 2015/162 15. apsvērumu*).

Latvijas valsts 2009. gada 22. maijā piešķīra AS “Parex banka” subordinēto aizdevumu, ko vēlāk nodeva AS “Citadele banka”. Kā izriet no lēmuma Nr. 2015/162 19. apsvēruma, tas bija daļa no sniegtā atbalsta. Daļu šā aizdevuma vēlāk, 2009. gada 3. septembrī, pārfinansēja ERAB. Tas nozīmē, ka arī ERAB piederēja daļa no AS “Parex banka” piešķirtā subordinētā aizdevuma, kas vēlāk tika nodots AS “Citadele banka”. Taču šie aizdevumi netika piešķirti parastas tirgus dalībnieku komercdarbības ietvaros. Ar tiem gan *Possessor*, gan ERAB iesaistījās AS “Parex banka” (vēlāk AS “Citadele banka” un AS “Reverta”) glābšanas pasākumos. Latvijas un ERAB sniegto subordinēto aizdevumu mērķis bija palīdzēt finansiālās grūtībās nonākušajai AS “Parex banka”.

Savukārt no lietas materiāliem izriet, ka subordinētais aizdevums, kura pamatsummas atmaksu vēlas saņemt Pieteikumu iesniedzējs, tika sniegts ar citu mērķi, proti, ar mērķi gūt no tā peļņu. Šis aizdevums AS “Parex banka” tika sniegts normālos tirgus apstākļos. Tas nozīmē, ka AS “Citadele banka” un AS “Reverta” pakārtoto saistību kreditori šajās komercsabiedrībās iesaistījās ar dažādiem mērķiem. Pirmajā gadījumā mērķis bija finansiālās grūtībās nonākušas bankas glābšana, otrajā – peļņas gūšana ilgtermiņā.

Tādējādi izskatāmās lietas ietvaros starp AS “Reverta” un AS “Citadele banka” pakārtoto saistību kreditoriem pastāv būtiskas atšķirības, un tie neveido salīdzināmas grupas Satversmes 91. panta pirmā teikuma izpratnē.

Līdz ar to apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu un 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Izbeigt tiesvedību lietā daļā par Komercedarbības atbalsta kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantam.

2. Izbeigt tiesvedību lietā daļā par Komercedarbības atbalsta kontroles likuma 8. panta pirmās daļas, 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkta, kā arī trešās daļas atbilstību varas dališanas principam un Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

3. Atzīt Komercedarbības atbalsta kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Sanita Osipova